Правни факултет Универзитета у Нишу
Faculty of Law, University of Niš

Међународна научна конференција
International Scientific Conference

„ПРАВО ЗА НОВО ДОБА: НОРМАТИВНИ ИЗАЗОВИ У 21. ВЕКУ”

„LAW FOR THE NEW ERA: Normative Challenges in the 21st Century”

Зборник сажетака
Collection of abstracts

2026.

МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА / INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

,,ПРАВО ЗА НОВО ДОБА: НОРМАТИВНИ ИЗАЗОВИ У 21. ВЕКУ''
"LAW FOR THE NEW ERA: Normative Challenges in the 21st Century"

Зборник сажетака / Collection of abstracts

Издавач / Publisher
Правни факултет Универзитета у Нишу / Faculty of Law, University of Niš

За издавача / For the Publisher
Проф. др Предраг Цветковић, декан

Организатор Конференције / Conference organizer
Центар за правна и друштвена истраживања

Уредници Конференције / Editors-in Chief
Проф. др Предраг Цветковић, редовни професор, Правни факултет Универзитета у Нишу
Проф. др Александар Мојашевић, редовни професор, Правни факултет Универзитета у Нишу

Организациони одбор / Organizing Committee
Проф. др Предраг Цветковић, председник Одбора
Проф. др Александар Мојашевић, заменик председника Одбора
Проф. др Иван Илић, члан
Проф. др Марија Игњатовић, члан
Проф. др Сања Марјановић, члан
Доц. др Сара Митић, члан

Технички уредник / Desktop Publishing: Владимир Благојевић

Лектура / Proofreading: Гордана Игњатовић

Корице / Cover: Владимир Благојевић

Штампа / Print: Донат Граф, доо. Београд

Тираж / Circulation: 100

ISBN: 978-86-7148-3440-5

Штампање овог Зборника је финансијски помогло Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије

Радови у овом зборнику објављени су под лиценцом CC BY-NC 4.0. Аутори задржавају ауторска права.
Papers in this proceedings are published under a CC BY-NC 4.0 license. The authors retain copyright.

САДРЖАЈ / CONTENTS

СЕСИЈА ЗА УПРАВНО, УСТАВНО И МЕДИЈСКО ПРАВО

ADMINISTRATIVE LAW, CONSTITUTIONAL LAW, AND MEDIA LAW SESSION

Dr Goce Naumovski,
Dr Ivanka Vasilevska,
Stefan Andonovski
UNAPREĐENJE OKVIRA SAJBER BEZBEDNOSTI: ANALIZA MAKEDONSKOG ZAKONA O BEZBEDNOSTI MREŽA I INFORMACIONIH SISTEMA 21
Advancing the Cybersecurity Framework: Analysis of the Macedonian Law on Networks and Information Systems Security 23

Mariam Jikia, LL.D.
Unconstitutional Instrumentalization of a Constitutional Freedom: The Normative Paradox of Georgia's 2025 Prohibition on Extraterritorial Voting 24
PROTIVUSTAVNA INSTRUMENTALIZACIJA USTAVNE SLOBODE: NORMATIVNI PARADOKS ZABRANE VANTERITORIJALNOG GLASANJA PREMA GRUZIJSKOM IZBORNOM ZAKONU IZ 2025. GODINE 26

Др Ана Павловска-Данева,
Др Ивана Шумановска Спасовска,
Др Константин Битраков
ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА ЖАЛБЕ У УПРАВНОМ СПОРУ У РЕПУБЛИЦИ СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ – ДИЛЕМЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ 28
Exercising the Right to Appeal in Administrative Dispute Proceedings in the Republic of North Macedonia: Dilemmas and Perspectives 29

Др Милан Рапајић
ПОСЕБАН УПРАВНИ ПОСТУПАК ИЗБОРА НАСТАВНИКА И САРАДНИКА УНИВЕРЗИТЕТА 30
Special Administrative Procedure for the Selection of University Teachers and Associates 31

Др Милош Прица
О ПРАВНОМ КАРАКТЕРУ УПРАВНЕ ОЦЕНЕ ЦЕЛИСХОДНОСТИ НА ПРИМЕРУ ЈЕДНОГ УПРАВНОСУДСКОГ ПРЕДМЕТА 32
On the Legal Nature of Administrative Assessment of Expediency, as illustrated in a significant Administrative Court judgment 33

Др Љубиша Стефаноски,
Др Ванда Божић,
Др Филип Вучен
ОСНОВНА ПРАВА У ПРИВАТНО УПРАВЉАНИМ ДИГИТАЛНИМ ПРОСТОРИМА: УСТАВНИ СТАНДАРДИ И КРИВИЧНОПРАВНИ ИЗАЗОВИ МОЋИ ПЛАТФОРМИ 34
Fundamental Rights in Privately Governed Digital Spaces: Constitutional Standards and Criminal Law Challenges of Platform Power 36

Др Марта Митровић,
Др Ивана Стаменковић,
Др Марија Вујовић
ДИГИТАЛНИ ПАНОПТИКУМ И ЕФЕКАТ ЗАСТРАШИВАЊА (CHILLING EFFECT): КОМУНИКОЛОШКЕ ПОСЛЕДИЦЕ ДРЖАВНОГ НАДЗОРА КАО НОРМАТИВНИ ИЗАЗОВ 21. ВЕКА 38
The Digital Panopticon and the Chilling Effect: Communicative Consequences of State Surveillance as a Normative Challenge of the 21st Century 40

Др Андреј Благојевић,
Др Невен Обрадовић
НЕЗАВИСНОСТ НОВИНАРСКЕ ПРОФЕСИЈЕ ИЗМЕЂУ НОРМАТИВНОГ ОКВИРА И МЕДИЈСКЕ ПРАКСЕ 42
Independence of the Journalistic Profession between the Normative Framework and Media Practice 43

Paata Javakhishvili, LL.D.
Personal Data, Right to Know, and Access to Court Decisions in Georgia 44
LIČNI PODACI, PRAVO NA INFORMACIJU I PRISTUP SUDSKIM ODLUKAMA U GRUZIJI 45

Милан Виденовић
ИЗАЗОВИ ФОРМИРАЊА ЗАКОНСКОГ ОКВИРА СТУДЕНТСКОГ ОРГАНИЗОВАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 46
Challenges of Establishing a Legal Framework for Student Organizations in the Republic of Serbia 47

Стефан Милић
ОДЛУЧИВАЊЕ ЛОКАЛНИХ ИЗБОРНИХ КОМИСИЈА: ДА ЛИ ПОСТОЈИ ХЕГЕМОНИЈА ПОЛИТИКЕ НАД ПРАВОМ? 48
Decision-Making of Local Electoral Commissions: Is there a hegemony of politics over law? 50

Ђорђе Марјановић
УТИЦАЈ ВИСИНЕ НОВЧАНЕ НАКНАДЕ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ НА СЛОБОДУ МЕДИЈА 52
The Impact of the Level of Monetary Compensation for Non-Pecuniary Damage on Media Freedom 54

Алекса Дамњановић
ИНСТИТУТ ОПОЗИВА ЈАВНИХ ФУНКЦИОНЕРА КАО ИНСТРУМЕНТ НЕПОСРЕДНЕ ДЕМОКРАТИЈЕ 55
The Institute of Recall of Public Officials as an Instrument of Direct Democracy 56

Рајко Раонић, Мастер правник,
Олгица Раонић, Мастер правник
ИЗАЗОВИ САВРЕМЕНЕ ЈАВНЕ УПРАВЕ У XXI ВИЈЕКУ 57
Challenges of Modern Public Administration in the XXI Century 59

Илија Манасиев
РЕГУЛАЦИЈА ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ И ЊЕНА УПОТРЕБА У УПРАВНОМ ПРАВУ 60
Regulation of Artificial Intelligence and its usage in Administrative Law 61

СЕСИЈА ЗА ГРАЂАНСКО, СТВАРНО, ГРАЂАНСКО-ПРОЦЕСНО, ПОРОДИЧНО, НАСЛЕДНО, И ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО

SESSION ON CIVIL LAW, PROPERTY LAW, CIVIL PROCEDURE LAW, FAMILY LAW, SUCCESSION LAW, AND LAW OF OBLIGATIONS

Др Гордана Станковић
СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА ПОСТУПКА ИЗВРШЕЊА 65
Socialization of the Enforcement Procedure 67

Др Наташа Стојановић
ШТА ПРЕДВИЂА ПРЕДЛОГ УРЕДБЕ ЕВРОПСКОГ ПАРЛАМЕНТА И САВЕТА О ДОБРОБИТИ ПАСА И МАЧАКА И ЊИХОВОЈ СЛЕДЉИВОСТИ? 69
What is envisaged in the Proposal for a Regulation on the Welfare of Dogs and Cats and their Traceability? 71

Alexandra Löwy, LL.D.,
Zuzana Mlkvá Illýová, LL.D.
Civil Justice in the Digital Age: Emerging Normative Challenges for Slovak Procedural Law 72
GRAĐANSKO PRAVOSUĐE U DIGITALNOM DOBU:
NOVI NORMATIVNI IZAZOVI ZA SLOVAČKO PROCESNO PRAVO 74

Др Димитрије Ћеранић
НАСЉЕДНОПРАВНА ДЕЈСТВА ПОНИШТЕЊА УСВОЈЕЊА У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ 75
Inheritance Law Effects of the Annulment of Adoption in Serbian Law 76

Dr Davorin Pichler
VLASNIČKOPRAVNA PROBLEMATIKA URBANE KOMASACIJE 77
Ownership Issues of Urban Land Consolidation 78

Др Тамара Ђурђић-Милошевић
СУПСТИТУТИ ТЕСТАМЕНТА И ИЗАЗОВИ САВРЕМЕНОГ НАСЛЕДНОГ ПРАВА 79
Will-substitutes and the Challenges of Modern Succession Law 80

Др Милица Вучковић
ОГРАНИЧЕЊА ПРАВА СВОЈИНЕ НА ВОДНОМ БЛАГУ И РЕГУЛИСАЊЕ УПОТРЕБЕ ВОДЕ У СУСЕДСКИМ ОДНОСИМА..... 81
Restrictions On Property Rights to Water Resources and Regulation of Water Use in Neighborhood Relations 82

Др Анђелија Тасић
РОДНО ЗАСНОВАНО НАСИЉЕ У ДИГИТАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ 83
Technology-Facilitated Gender-Based Violence in Digital Environments 84

Др Санда Ћорац
ПОСТУПАК У ПАРНИЦАМА ЗА НАКНАДУ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ЗБОГ СМРТИ БЛИСКОГ ЛИЦА..... 85
Procedure in Civil Litigations for Compensation of Non-Pecuniary Damages arising from death of a close relative 86

Др Срђан Радуловић
ГРАНИЦЕ ПОСЛОВНЕ СПОСОБНОСТИ У СВЕТЛУ КОЛБЕРГОВЕ ТЕОРИЈЕ МОРАЛНОГ РАЗВОЈА – МАЛОЛЕТНИЦИ ДО ЧЕТРНАЕСТЕ ГОДИНЕ 87
The Boundaries of Contractual Capacity in light of Kohlberg's Theory of Moral Development: Minors under the age of fourteen 88

Claudiu F. A. Ignat, LL.D.
Mediation in the new era: An alternative way of resolving conflicts and disputes 89
MEDIJACIJA U NOVOJ ERI: ALTERNATIVNI NAČIN REŠAVANJA SUKOVA I SPOROVA 90

Др Ивана Симоновић
ИНФОРМАЦИОНА ПРИВАТНОСТ 91
Information Privacy..... 92

Др Љиљана Скробић,
Др Бојана Вранић
КОНВЕНЦИЈА О ЗАШТИТИ ДЕЦЕ И САРАДЊИ У ОБЛАСТИ МЕЂУНАРОДНОГ УСВОЈЕЊА ТРИ ДЕЦЕНИЈЕ КАСНИЈЕ: ИЗМЕЂУ ПОСТИГНУТИХ СТАНДАРДА И САВРЕМЕНИХ НОРМАТИВНИХ ИЗАЗОВА 93

The Convention on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption three decades later: Between the established standards and contemporary normative challenges 95

Др Андреа Здравковска,
Др Ангел Ристов
ИНТЕГРИСАНА ПРАВНА ЗАШТИТА ДЕЦЕ ЖРТАВА ПОРОДИЧНОГ НАСИЉА: НОРМАТИВНИ СТАНДАРДИ, ИНСТИТУЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ И ИЗАЗОВИ У ПРИМЕНИ 97
Integrated Legal Protection of Children Victims of Domestic Violence: Normative standards, institutional mechanisms and challenges in implementation 99

Shkurte Kadri, LL.D.
The Regulation of Personal Names in the Western Balkan Countries: Similarities and Differences 101
REGULISANJE LIČNIH IMENA U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA: SLIČNOSTI I RAZLIKE 102

Др Јелена Вукадиновић Марковић
АРБИТРАБИЛНОСТ СПОРОВА У ОБЛАСТИ ЗДРАСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ У ПРАВУ СРБИЈЕ 103
Arbitrability of Healthcare Disputes under Serbian Law 105

Бојана Веровић
ШТЕТА ЗБОГ ИЗГУБЉЕНОГ ВИДИКА И СВЕТЛОСТИ 106
Loss of View and Loss of Light: Recoverable Damage or Not 107

Anisa Ruhotina
IZVRŠENJE NA NEKRETNINAMA RADI NAPLATE POTRAŽIVANJA MALE VRIJEDNOSTI –IZMEĐU PRAVA TRAŽIOCA IZVRŠENJA NA EFIKASNO NAMIRENJE I ZAŠTITE IZVRŠENIKA 108
Enforcement Against Immovable Property for the Collection of Low-Value Claims: Balancing the Creditor's Right to Efficient Enforcement and the Protection of the Debtor 110

Маша Смиљана Шовић
САВРЕМЕНА ПОРОДИЦА КАО ПРЕДМЕТ ПРАВНЕ ЗАШТИТЕ: ИЗАЗОВИ И ТЕНДЕНЦИЈЕ 112
The Contemporary Family as a Subject of Legal Protection: Challenges and Trends 113

Андреа Широчка
ПЕРМИСИВНИ ПРАВНИ РЕЖИМИ СУРОГАЦИЈЕ У ЕВРОПИ И ЊИХОВ ОДРАЗ НА РЕШЕЊА У СРПСКОМ ПРАВУ DE LEGE FERENDA 114
Permissive Legal Regimes of Surrogacy in Europe and their Implications for de lege ferenda Solutions in Serbian Law 116

СЕСИЈА ЗА КРИВИЧНО, КРИВИЧНО-ПРОЦЕСНО ПРАВО И КРИМИНОЛОГИЈУ

CRIMINAL LAW, CRIMINAL PROCEDURE LAW, AND CRIMINOLOGY SESSION

Др Драган Јовашевић
УГРОЖАВАЊЕ ЗДРАВЉА ЉУДИ „НОВИМ" ОБЛИЦИМА НЕСАВЕСНОГ ПОСТУПАЊА ЛЕКАРА ИЛИ ДРУГИХ ЗДРАВСТВЕНИХ РАДНИКА 119
Endangering human health by „new" forms of medical malpractice by doctors and other healthcare workers 120

Др Миомира Костић
ВИКТИМИЗАЦИЈА ДЕЦЕ УПОТРЕБОМ ИГРАЧАКА КАО ДНЕВНА РУТИНА У ОДРАСТАЊУ 121
Victimization of children using toys as a daily routine in growing up process 122

Ice Ilijevski, LL.D.,
Kire Babanoski, LL.D.,
Angelina Stanojoska, LL.D.
PROTECTING RIGHTS IN CRIMINAL INVESTIGATIONS: The Méndez Principles and Interviewing Practices in North Macedonia 123
ЗАШТИТА ПРАВА У КРИВИЧНОЈ ИСТРАЗИ: Мендезови принципи и праксе испитивања субјеката у Северној Македонији 125

Др Ванда Божић,
Др Саша Кнежевић
МЕРЕ БЕЗБЕДНОСТИ МЕДИЦИНСКОГ КАРАКТЕРА У КРИВИЧНОМ ПРАВУ: НЕДОРЕЧЕНОСТ НОРМАТИВНОГ ОКВИРА И ГРАНИЦЕ ЛЕГИТИМНЕ ПРЕВЕНЦИЈЕ 127

Medical Security Measures in Criminal Law: Indeterminate normative framework and the limits of legitimate prevention..... 129

Др Дарко Димовски,
Др Јелена Паповић Миладиновић
ЗАШТИТНЕ МЕРЕ ОД НАСИЉА 131
Protective Measures against Violence 132

Др Иван Илић,
Димитрије Андрејић
НОВИ-СТАРИ ЗАКОНИК О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ ЗА НОВО ДОБА 133
The New-Old Criminal Procedure Code for a New Era 135

Др Филип Мирић
ПОЈАМ ЖРТВЕ У САВРЕМЕНОЈ ВИКТИМОЛОГИЈИ..... 136
The concept of a victim in contemporary Victimology..... 137

Др Гордана Николић
НЕОВЛАШЋЕНО ДРЖАЊЕ ОПОЈНИХ ДРОГА – КРИВИЧНО ДЕЛО ИЛИ ПРЕКРШАЈ У DE LEGE LATA И DE LEGE FERENDA СМИСЛУ .. 138
Unauthorized Possession of Narcotic Drugs: A Criminal Offense or a Misdemeanor in the de lege lata and de lege ferenda context 139

Анђела Ристић
ДА ЛИ ЈЕ СРПСКО КРИВИЧНО ПРАВО У ИНФЛАЦИЈИ? 140
Is Serbian Criminal Law subject to Inflation?..... 142

СЕСИЈА ЗА ФИНАНСИЈСКО, ТРГОВИНСКО И ИТ ПРАВО И ЕКОНОМСКУ АНАЛИЗУ ПРАВА

FINANCIAL LAW, COMMERCIAL LAW, IT LAW, AND LAW & ECONOMICS SESSION

Др Гордана Илић Попов
СУПСИДИЈАРНИ ЈЕМЦИ ПРЕДУЗЕТНИКА У СРПСКОМ ПОРЕСКОМ ПРАВУ: ЗАШТИТА ФИСКАЛНОГ ИНТЕРЕСА vs. УСТАВНО ПРАВО НА ИМОВИНУ 145
Tax Guarantors of an Entrepreneur in Serbian Tax Law: Protection of fiscal interest vs. the constitutional right to property... 147

Др Марина Димитријевић
ИНОВИРАНИ КОНЦЕПТ УПРАВЉАЊА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈОМ ПОРЕСКОГ СИСТЕМА 149
The Innovated Concept of Managing Tax System Implementation 151

Др Предраг Цветковић
МАШИНСКО УЧЕЊЕ И ПРАВО: УВОДНА РАЗМАТРАЊА 152
Machine Learning and Law: An Introduction 153

Др Тамара Миленковић Керковић
СУКОБ КОНЦЕПТА ОДРЖИВОСТИ И ПРАВА НА ЗДРАВУ ЖИВОТНУ СРЕДИНУ СА ТРЕТМАНОМ „КРИТИЧНИХ МИНЕРАЛА" У ДОМАЋЕМ ЗАКОНУ О РУДАРСТВУ И ГЕОЛОШКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА 154
The conflict between the concept of sustainability and the right to a healthy environment: The treatment of 'critical minerals' in the domestic Mining and Geological Exploration Act 155

Dr Nenad Rančić,
Dr Zrinka Erent Sunko,
Dr Ozren Pilipović
REGULATORNI IZAZOVI DIGITALNIH VALUTA CENTRALNIH BANAKA – SLUČAJ EURA 156
Regulatory Challenges of Central Bank Digital Currencies: The Case of Euro 158

Др Игор Камбовски
ЕЛЕКТРОНСКА ТРГОВИНА, ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И ЗАШТИТА ПОТРОШАЧА: ИЗМЕЂУ ИНОВАЦИЈЕ И РЕГУЛАЦИЈЕ .. 160
E-Commerce, Artificial Intelligence and Consumer Protection: Between Innovation and Regulation 162

Др Александар Мојашевић
БИХЕВИОРИСТИЧКИ ПРИСТУП ПРАВУ У 21. ВЕКУ: ПРИЛОГ РАЗУМЕВАЊУ ПРОМЕНЕ ПРАВНЕ ПАРАДИГМЕ 163
Behavioral Approach to Law in the 21st Century: A contribution to understanding the change of legal paradigm 164

Anișoara Băbălău, LL.D.
Trends and perspectives in financial and fiscal legislation regarding central public authorities in Romania 165

TRENDOVI I PERSPEKTIVE U FINANSIJSKO-FISKALNOM ZAKONODAVSTVU U POGLEDU ULOGE CENTRALNIH JAVNIH VLASTI U RUMUNIJI..... 166

Др Марко Димитријевић
О ИЗАЗОВИМА МОНЕТАРНЕ НОМОТЕХНИКЕ У ДИГИТАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ..... 167
The Challenges of Monetary Nomotechnics in the Digital Environment..... 169

Урош Здравковић
ЗЛОУПОТРЕБА ПРАВИЛА О ПОРЕКЛУ КОД СПОРАЗУМА О СЛОБОДНОЈ ТРГОВИНИ..... 170
Frauds related to Rules of Origin in Free Trade Agreements..... 171

Лидија Живковић
ПРИВИЛЕГИЈА ПОВЕРЉИВОСТИ У ВРТЛОГУ БОРБЕ ПРОТИВ ИЗБЕГАВАЊА ПОРЕЗА..... 173
Professional Privilege of Confidentiality in the whirlwind of combating Tax Avoidance..... 175

Др Никола Илић
ДИГИТАЛНИ ТОКЕНИ КАО ФИНАНСИЈСКИ ИНСТРУМЕНТИ: ПРАВНА КВАЛИФИКАЦИЈА И ЕКОНОМСКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ У СРБИЈИ..... 176
Digital Tokens as Financial Instruments: Legal Qualification and Economic Implications in Serbia..... 178

Др Јован Вујичић
УТВРЂИВАЊЕ САОБРАЗНОСТИ РОБЕ УГОВОРУ О МЕЂУНАРОДНОЈ ПРОДАЈИ: ВРЕМЕ У ПРАВУ И ПРАВО У ВРЕМЕНУ..... 179
Determining the conformity of goods with the international sales contract: Time in law and law in time..... 181

Др Кристина Анђелић
ТРЕНИРАЊЕ ГЕНЕРАТИВНЕ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ И АУТОРСКО ПРАВО: ИЗАЗОВИ И РЕГУЛАТОРНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ... 183
Generative AI Training and Copyright:Challenges and Regulatory Perspectives..... 184

Maria Albu, LL.D.
The Analysis of the Effects of Increasing Local Taxes on Local Public Administration Authorities and Taxpayers in Romania 185
ANALIZA EFEKATA POVEĆANJA LOKALNIH POREZA NA ORGANE LOKALNE JAVNE UPRAVE I PORESKE OBVEZNIKE U RUMUNIJI 186

Катарина Милошевић
УЛОГА ДИГИТАЛНИХ ТЕХНОЛОГИЈА У СУЗБИЈАЊУ ПОРЕСКЕ ЕВАЗИЈЕ 187
The Role of Digital Technology in reducing Tax Evasion 188

Ружица Петровић
СПЕЦИФИЧНОСТИ ПРУЖАЊА CLOUD УСЛУГА ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ МЕЂУНАРОДНОГ ТРГОВИНСКОГ ПРАВА 189
Specificities of providing Cloud Services from the Perspective of International Trade Law 190

Саво Вешковић
ПРАВА ИНДУСТРИЈСКЕ СВОЈИНЕ КАО НЕНОВЧАНИ УЛОГ У ДРУШТВУ С ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ 191
Industrial Property Rights as Contributions in Kind to a Limited Liability Company 192

Abdullah Tareq
State-Level Blockchain Deployment in the EU: Extracting Transferable Models for Integration into Trademark Management Systems 193
PRIMENA BLOKČEJNA NA NIVOU DRŽAVA EVROPSKE UNIJE: IZDVAJANJE PRENOSIVIH MODELA ZA INTEGRACIJU U SISTEME UPRAVLJANJA ZAŠTITNIM ŽIGOVIMA 195

СЕСИЈА ЗА РАДНО И СОЦИЈАЛНО ПРАВО

LABOUR LAW AND SOCIAL WELFARE LAW SESSION

Dr Sandra Laleta
ULOGA SINDIKATA U INKLUZIJI RADNIKA 199
The Role of Trade Unions in Workers' Inclusion 200

Enrico Gragnoli, LL.D.
Employment Relationships, Automatic Decisions and their Limitations: Regulating the incomprehensible phenomena 201

RADNI ODNOSI, AUTOMATSKE ODLUKE I NJIHOVA OGRANIČENJA: REGULISANJE NESHVATLJIVIH FENOMENA 203

Galina Dimitrova, LL.D.
Placement of a Child in a Residential Social Service as a last resort under the Bulgarian legislation 205
СМЕШТАЈ ДЕТЕТА У ИНСТИТУЦИЈУ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ РЕЗИДЕНЦИЈАЛНОГ ТИПА КАО ПОСЛЕДЊА МЕРА ЗАШТИТЕ ПРЕМА БУГАРСКОМ ЗАКОНОДАВСТВУ 206

Др Марија Драгићевић
ДУГОТРАЈНА ФУНКЦИОНАЛНА ЗАВИСНОСТ КАО НОВИ СОЦИЈАЛНИ РИЗИК: СЛУЧАЈ НЕМАЧКЕ 207
Long-Term Functional Dependency as a New Social Risk: The Case of Germany 208

Dr Karla Kotulovski
MINIMALNA PLAĆA U REPUBLICI HRVATSKOJ: IZMEĐU GRUBE EKONOMSKE LOGIKE I SOCIJALNE PRAVDE 209
Minimum Wage in the Republic of Croatia: Between Economic Rationality and Social Justice 210

СЕСИЈА ЗА ПРАВО ЕУ И МЕЂУНАРОДНО ПРАВО

EU LAW AND INTERNATIONAL LAW SESSION

Dr Tina Pržeska,
Dr Rodna Živkovska,
Dr Tea Lalevska
OSNOVNI PRINCIPI REGULISANJA SVOJINE U EVROPSKO-KONTINENTALNIM PRAVNIM SISTEMIMA 213
Basic Principles For Regulating Ownership In Continental European Legal Systems 215

Др Марија Амповска
КРИТЕРИЈУМИ ЗА ПРЕЛАЗАК ПРАГА ОДГОВОРНОСТИ ЗА ПРОИЗВОД КОД ЗНАЧАЈНЕ МОДИФИКАЦИЈЕ МЕДИЦИНСКЕ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ 217
Criteria for crossing the product liability threshold for a substantial modification of medical Artificial Intelligence 219

Др Ивица Јосифовић
УСЛОВЉЕНОСТ И УСТАВНЕ ИЗМЕНЕ У ПРОЦЕСУ ПРОШИРЕЊА ЕВРОПСКЕ УНИЈА: ПРИСТУПНИ ПУТ СЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ ПОД БИЛАТЕРАЛНИМ ОГРАНИЧЕЊИМА 220
Conditionality and Constitutional Changes in the EU Enlargement Process: North Macedonia's accession under bilateral constraints 221

Др Михајло Вучић
НОВИ ПРАВНИ ОКВИР ЕУ ЗА УВОЗ КУЛТУРНИХ ДОБАРА: РЕГУЛАТОРНИ ИЗАЗОВИ И РЕГИОНАЛНА ХАРМОНИЗАЦИЈА НА ЗАПАДНОМ БАЛКАНУ 222
The New EU Legal Framework for the Import of Cultural Goods: Regulatory Challenges and Regional Harmonization in the Western Balkans 224

Др Милица Шутова
ПРИМЕНА ЕВРОПСКИХ СТАНДАРДА У ПОСТУПЦИМА КОЈИ СЕ ТИЧУ УТВРЂИВАЊА ПРАВА ДЕТЕТА У МАКЕДОНСКОМ ПРАВНОМ СИСТЕМУ 226
Application of European Standards in Civil Proceedings for establishing Children's Rights in the Macedonian Legal System 227

Anna Feja-Paszkiewicz, LL.D.
The EU's involvement in the procedure for granting and losing national citizenship in Member States 228
UKLJUČENOST EU U POSTUPAK DOBIJANJA I GUBITKA NACIONALNOG DRŽAVLJANSTVA U DRŽAVAMA ČLANICAMA 230

Dr Damir Muminović
OD MEĐUNARODNOG JAVNOG PRAVA DO PRAVA EU: NASTANAK I AUTONOMIJA PRAVNOG SISTEMA SUI GENERIS..... 231
From Public International Law to EU law: The emergence and autonomy of the sui generis legal system..... 232

Катерина Жатева
ПРЕКОГРАНИЧНЕ КОНВЕРЗИЈЕ, СПАЈАЊА И ПОДЕЛЕ У ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ..... 233
Cross-Border Conversions, Mergers, and Divisions under EU Law..... 235

Др Мина Зиројевић,
Др Звонимир Ивановић
НОРМАТИВНИ ИЗАЗОВИ У КОРИШЋЕЊУ НОВИХ ТЕХНОЛОГИЈА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 236
Regulatory challenges in the use of new technologies in the Republic of Serbia 237

СЕСИЈА ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ИСТОРИЈУ ДРЖАВЕ И ПРАВА

SESSION ON LEGAL THEORY AND LEGAL HISTORY

Др Милан Петровић
ПОЛИТИЧКИ КРИВИЧНИ ПРОЦЕСИ — ПУКОТИНА У РЕЖИМУ ПРАВНЕ ДРЖАВЕ (?) 241
Political Criminal Trials: A Crack in the Rule of Law Regime (?) 243

Antonio Saccoccio, LL.D.
Globalization - the concept of Roman origin: Reactualization of the lost legal heritage 245
GLOBALIZACIJA - POJAM RIMSKOG POREKLA: REAKTUELIZACIJA IZGUBLJENOG PRAVNOG NASLEĐA 246

Malina Novkirishka-Stoyanova, LL.D.
Common Goods, Public Goods and Global Common Goods: General legal aspects and Unresolved old and contemporary issues ... 247
ЗАЈЕДНИЧКА ДОБРА, ЈАВНА ДОБРА И ГЛОБАЛНА ЗАЈЕДНИЧКА ДОБРА: ЗАЈЕДНИЧКИ ПРАВНИ АСПЕКТИ И НЕРЕШЕНИ СТАРИ И САВРЕМЕНИ ПРОБЛЕМИ 248

Др Марија Игњатовић
ШИКАНОЗНО ВРШЕЊЕ ПРАВА СТВАРНИХ СЛУЖБЕНОСТИ (AEMULATIO) У РИМСКОМ И САВРЕМЕНОМ ПРАВУ: ИЗАЗОВИ НОВОГ ДОБА 249
Vexatious Exercise of Rights in Real Servitudes in Roman and Contemporary Law: Challenges of the New Age 250

Др Валентина Цветковић-Ђорђевић
ОСНОВ УГОВОРНЕ ОДГОВОРНОСТИ У РИМСКОМ ПРАВУ С ОСВРТОМ НА СРПСКО ПРАВО 251
The Basis of Contractual Liability in Roman Law with Reference to Serbian Law 253

Strashko Stojanovski, LL.D.,
Dejan Marolov, PhD
Politics and Identity in the 21st Century: The Cases Russia vs Ukraine and Bulgaria vs Macedonia 254
ПОЛИТИКА И ИДЕНТИТЕТ У 21. ВЕКУ: СЛУЧАЈЕВИ РУСИЈА ПРОТИВ УКРАЈИНЕ И БУГАРСКА ПРОТИВ МАКЕДОНИЈЕ 255

Elena Tereza Danciu, LL.D.
The New 21st Century Paradigms 256
NOVE PARADIGME 21. VEKA 257

Baha Yiğit Sayın, LL.D.
Waiting for Consensus: Law, AI, and the Normative Challenges of the Quantum Age 258
ISČEKIVANJE KONSENZUSA: PRAVO, VEŠTAČKA INTELIGENCIJA I NORMATIVNI IZAZOVI KVANTNOG DOBA 259

Др Сара Митић
ПРАВНИ ПЛУРАЛИЗАМ КАО НОРМАТИВНИ ИЗАЗОВ: ОД ПРАВНОГ МОЗАИКА КРАЉЕВИНЕ СХС ДО КРИЗЕ ХАРМОНИЗАЦИЈЕ У ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ 261
Legal Pluralism as a Normative Challenge: From the Legal Mosaic of the Kingdom of the Serbs, the Croats and the Slovenes to the Crisis of Harmonisation in European Union Law 262

Др Нина Косановић
ЕВОЛУЦИЈА ПОЈМА „БЕСТЕЛЕСНЕ СТВАРИ”: ОД РИМСКОГ ПРАВА ДО ДИГИТАЛНЕ ИМОВИНЕ У 21. ВЕКУ 263
The Evolution of the Concept of „Incorporeal Things”: From Roman Law to digital property in the 21st century 265

Др Милан Момчиловић
„СУВЕРЕНА” ДИКТАТУРА КРАЉА АЛЕКСАНДРА: ШЕСТОЈАНУАРСКИ РЕЖИМ У ОПТИЦИ ТЕОРИЈЕ КАРЛА ШМИТА 266
The „Sovereign” Dictatorship of King Alexander: The January 6th Dictatorship Regime in light of Carl Schmitt's Theory 267

Јован Цонић,
Наталија Тодоровић
УСТАВНА ТРАДИЦИЈА СРБИЈЕ – ИСТОРИЈСКО НАСЛЕЂЕ У СВЕТЛУ НОРМАТИВНИХ ИЗАЗОВА 21. ВЕКА..... 269
The Constitutional Tradition of Serbia: Historical Heritage in light of the 21st Century Normative Challenges..... 270

СЕСИЈА ЗА УПРАВНО, УСТАВНО И МЕДИЈСКО ПРАВО

ADMINISTRATIVE LAW, CONSTITUTIONAL LAW, AND MEDIA LAW SESSION

Dr Goce Naumovski, [*]
Redovni profesor,
Pravni fakultet „Justinijan Prvi”,
Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij”, Skoplje
Dr Ivanka Vasilevska, [**]
Redovni profesor,
Pravni fakultet „Justinijan Prvi”,
Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij”, Skoplje
Stefan Andonovski, [***]
Saradnik,
Javna naučna institucija
”Institut za intelektualnu svojinu”, Skoplje,
Republika Severna Makedonija

UDK: 351.78:004.738.5(497.7)
004.056
351.817

DOI: 10.5281/zenodo.19591296

UNAPREĐENJE OKVIRA SAJBER BEZBEDNOSTI: ANALIZA MAKEDONSKOG ZAKONA O BEZBEDNOSTI MREŽA I INFORMACIONIH SISTEMA

U radu se analizira makedonsko zakonodavstvo u oblasti sajber-bezbednosti, sa posebnim osvrtom na Zakon o bezbednosti mreža i informacionih sistema i pripadajuću sekundarnu legislativu. Cilj je da se oceni efikasnost ovog pravnog okvira u unapređenju bezbednosti i otpornosti mreža i informacionih sistema. Primenjuju se normativni i komparativni istraživački metod. Analiza se fokusira na nadležne organe, jedinstvenu kontakt tačku za sajber bezbednost, timove za odgovor na incidente, relevantne mere, obaveze izveštavanja, strategije i druge državne dokumente, kao i nadzor nad sprovođenjem mera. Rezultati pokazuju da pravni okvir doprinosi jačanju bezbednosti mreža i informacionih sistema smanjenjem pretnji i podrškom pružanju ključnih usluga u kritičnim sektorima. Poseban akcenat je stavljen na obezbeđivanje kontinuiteta usluga tokom incidenata, čime

[*] g.naumovski@pf.ukim.edu.mk
[**] i.vasilevska@pf.ukim.edu.mk
[***] st.andonovski@pf.ukim.edu.mk

se doprinosi nacionalnoj bezbednosti i efikasnom funkcionisanju ekonomije i makedonskog društva.

Ključne reči: sajber-bezbednost, makedonsko zakondavstvo, bez-bednost mreža i infomacionih sistema.

Goce Naumovski, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law Iustinianus Primus,
Ss. Cyril and Methodius University in Skopje
Ivanka Vasilevska, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law Iustinianus Primus,
Ss. Cyril and Methodius University in Skopje
Stefan Andonovski, LL.M.,
Assistant,
Public Scientific Institution
"Institute for Intellectual Property", Skopje,
Republic of North Macedonia

Advancing the Cybersecurity Framework: Analysis of the Macedonian Law on Networks and Information Systems Security

The study analyzes Macedonian cybersecurity legislation, with particular focus on the Law on Security of Network and Information Systems enacted in 2025 and its associated secondary legislation. The aim is to assess the effectiveness of this legal framework in enhancing the security and resilience of network and information systems. Normative and comparative research methods are employed. The analysis focuses on competent authorities, the single point of contact for cybersecurity, incident response teams, relevant measures, reporting obligations, strategies, and other state documents, as well as the supervision of implementation. The findings indicate that the legal framework contributes to strengthening network and information systems security by reducing threats and supporting the provision of essential services in critical sectors. Particular emphasis is placed on ensuring service continuity during incidents, thereby contributing to national security and the effective functioning of the economy and of Macedonian society.

Keywords: cybersecurity, Macedonian legislation, network and information systems.

Mariam Jikia, LL.D.,[*]
Full Professor,
Faculty of Law and International Relations,
Georgian Technical University in Tbilisi,
Republic of Georgia

UDK: 342.821:342.4(497.22)"2025"
340.132.2:342.821(497.22+100)
341.781(497.22:100)
341.645(4)
342.722(497.22)

DOI: 10.5281/zenodo.19591378

Unconstitutional Instrumentalization of a Constitutional Freedom: The Normative Paradox of Georgia's 2025 Prohibition on Extraterritorial Voting

The resilience of a constitutional democracy is often measured by its ability to protect its citizens, regardless of their geographic location. In modern legal theory, there is a sharp distinction between the restriction of a right and its negation. While no right is absolute, constitutional doctrine insists that any limitation must leave the "essential content" of the right intact. The presented paper discusses Article 24 of the Constitution of Georgia, which guarantees the right of citizens to participate in elections. For years, the Georgian legal framework moved toward greater inclusivity, aligning with global trends that recognize the rights of a mobile, globalized diaspora. Although imperfect, the pre-2025 framework facilitated voting through a network of diplomatic missions abroad. The 2025 Electoral Code Amendment represents a sharp, regressive pivot. By analyzing the textual and teleological goals of Article 24, this paper demonstrates that the Constitution does not grant the legislature a "blanket check" to make voting impossible for citizens abroad. Instead, it mandates that the state take proactive steps to ensure that the universal suffrage is a reality, not a mere theoretical premise. A significant portion of this research is dedicated to a "proportionality assessment" of the 2025 ban. Using the classic three-part test (suitability, necessity, and proportionality *stricto sensu*), the prohibition fails on every count. Furthermore, with reference to the Venice Commission opinion and the jurisprudence of the European Court of Human Rights, the research illustrates that the 2025 amendment places Georgia in direct conflict with its international obligations. The findings suggest that the 2025 amendment is substantively unconstitutional

[*] marijiqia@gmail.com

because it treats the right to vote as a privilege granted by the state rather than an inherent right of citizenship.

Keywords: extraterritorial voting, universal suffrage, proportionality, Constitutional Law, Georgia.

Dr Mariam Jikia,
Redovni profesor,
Fakultet prava i međunarodnih odnosa,
Gruzijski tehnički univerzitet u Tbilisiju,
Republika Gruzija

PROTIVUSTAVNA INSTRUMENTALIZACIJA USTAVNE SLOBODE: NORMATIVNI PARADOKS ZABRANE VANTERITORIJALNOG GLASANJA PREMA GRUZIJSKOM IZBORNOM ZAKONU IZ 2025. GODINE

Otpornost ustavne demokratije često se meri njenom sposobnošću da zaštiti svoje građane, bez obzira gde se geografski nalaze. U savremenoj pravnoj teoriji postoji oštra razlika između ograničenja prava i njegovog negiranja. Iako nijedno pravo nije apsolutno, ustavna doktrina insistira na tome da se u slučaju ograničenja prava ne sme ugroziti „suštinski sadržaj" konkretnog prava. U radu se razmatra član 24. Ustava Gruzije, koji garantuje pravo građana da učestvuju na izborima. Godinama se gruzijski pravni okvir kretao ka većoj inkluzivnosti, u skladu sa globalnim trendovima priznavanja biračkog prava dijaspore, gruzijskih državljana u rasejanju. Iako pravni okvir pre 2025. godine nije bio idealan, gruzijska dijaspora je imala mogućnost da ostvari svoje biračko pravo preko mreže diplomatskih predstavništava u inostranstvu. Izmena Izbornog zakona iz 2025. godine predstavlja oštar, regresivan zaokret u ostvarivanju ovog prava. Kroz analizu tekstualnih i teleoloških ciljeva člana 24. Izbornog zakona, rad pokazuje da Ustav ne daje zakonodavnoj vlasti „blanko" ovlašćenje da onemogući glasanje gruzijskih državljana u inostranstvu. Umesto toga, Ustav obavezuje državu da preduzme proaktivne mere kako bi se osiguralo da opšte biračko pravo postane stvarnost, a ne samo teoretska premisa. Značajan deo rada posvećen je „oceni proporcionalnosti" zabrane prava glasa dijaspore prema Izbornom zakonu iz 2025. godine. Klasični trodelni test (analiza prikladnosti, neophodnosti i proporcionalnosti *stricto sensu*) pokazuje da zabrana ekstrateritorijalnog glasanja nije opravdana ni po jednom kriterijumu. Sa osvrtom na mišljenje Venecijanske komisije i sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava, radu potvrđuje da izmene Izbornog zakona iz 2025. godine dovode Gruziju u direktan sukob sa njenim međunarodnim obavezama. Rezultati istraživanja ukazuju da su

izmenjene odredbe Zakona iz 2025. godine suštinski neustavne jer tretiraju biračko pravo kao privilegiju koja zavisi od volje države a ne kao inherentno pravu na državljanstvo.

Ključne reči: ekstrateritorijalno glasanje, opšte pravo glasa, proporcionalnost/srazmernost, Ustavno pravo, Gruzija.

Др Ана Павловска-Данева, [*]
Редовни професор,
Правни факултет „Јустинијан Први”,
Универзитет „Св. Ћирила и Методија” у Скопљу
Др Ивана Шумановска Спасовска, [**]
Редовни професор,
Правни факултет „Јустинијан Први”,
Универзитет „Св. Ћирила и Методија” у Скопљу
Др Константин Битраков, [***]
Доцент,
Правни факултет „Јустинијан Први”,
Универзитет „Св. Ћирила и Методија” у Скопљу,
Република Северна Македонија

UDK: 35.077.2(497.7)
3.073.23(497.7)
340.132:342.565.4(497.7)
DOI: 10.5281/zenodo.19591519

ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА ЖАЛБЕ У УПРАВНОМ СПОРУ У РЕПУБЛИЦИ СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ – ДИЛЕМЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ

Двостепена управносудска заштита стално је актуелно питање у теоријској и стручној мисли. Стога, у овом раду, аутори спроводе теоријску и позитивноправну анализу института жалбе у управном спору. При томе, аутори дају одговоре на питања која се односе на могућност подношења жалбе, у контексту одредби македонског Закона о управним споровима из 2019. године. Аутори такође посебан акценат стављају на овлашћења Вишег управног суда приликом поступања по жалби. Циљ истраживања у овом раду је да пружи преглед историјског развоја, значаја и примене института жалбе у управном спору у складу са позитивним прописима. Аутори ће у раду применити позитивно-правни и историјски метод како би пружили преглед регулисања овог института током година. Истовремено, у раду ће бити коришћена емпиријска метода, као и упоредна метода, како би се извели одговарајући закључци у вези са предметом овог истраживања.

Кључне речи: Управни суд, Виши управни суд, законитост, управни спор, жалба, Република Северна Македонија.

[*] anapd222@yahoo.com
[**] ishumanovska@yahoo.com
[***] k.bitrakov@pf.ukim.edu.mk

Ana Pavlovska-Daneva, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law Iustinianus Primus,
Ss. Cyril and Methodius University in Skopje
Ivana Šumanovska Spasovska, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law Iustinianus Primus,
Ss. Cyril and Methodius University in Skopje
Konstantin Bitrakov, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law Iustinianus Primus,
Ss. Cyril and Methodius University in Skopje,
Republic of North Macedonia

Exercising the Right to Appeal in Administrative Dispute Proceedings in the Republic of North Macedonia: Dilemmas and Perspectives

The two-tier system of administrative judicial protection remains a persistently relevant issue in both theoretical and professional discourse. In this paper, the authors undertake a theoretical analysis of the institute of appeal in administrative disputes, as well as an analysis of the applicable legal framework. In this context, the authors address the key questions concerning the admissibility of appeals under the provisions of the Macedonian Administrative Disputes Act of 2019, with particular emphasis on the competences of the Higher Administrative Court when adjudicating upon appeals. The aim of the research is to provide a comprehensive overview of the historical development, significance, and practical application of the appeal mechanism in administrative dispute proceedings within the framework of the applicable legal regime. To this end, the authors employ the positive-law (*de lege lata*) and historical methods to trace the evolution of the relevant legal provisions, while also relying on empirical and comparative approaches to formulate well-grounded conclusions on the subject matter.

Keywords: Administrative Court, Higher Administrative Court, legality, administrative dispute, appeal, Republic of North Macedonia.

Др Милан Рапајић, [*]
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу,
Република Србија

UDK: 35.077.3:378.2(497.11)
DOI: 10.5281/zenodo.19591664

ПОСЕБАН УПРАВНИ ПОСТУПАК ИЗБОРА НАСТАВНИКА И САРАДНИКА УНИВЕРЗИТЕТА

Поступак избора у звање наставника и сарадника је посебан управни поступак у којем се утврђује испуњеност услова за избор у научно-наставно, уметничко-наставно, наставно и сарадничко звање. У раду се указује да је реч о једном од најсложенијих управних поступака у важећем законодавству Репу-блике Србије. Више је чињеница које указују на његову сложеност. Прво је сама бројност правних аката којима је регулисан овај поступак, с обзиром на то да се уређује општим актима универзитета, док су законом регулисани само минимални услови за избор, али не и поступак. Акти којима је регулисан овај поступак су хетерогени и међусобно нису усклађени. У поступку, такође, учествује већи број колегијалних органа. У раду је, такође, указано да је особеност посебног управног поступка избора наставника у високом образовању сложена доказна процедура, односно поступак у којем се цени испуњеност услова за избор у одговарајуће знање наставника и сарад-ника. Још једна специфичност овог посебног управног поступка је правна заштита у поступку. Указано је да од кад је овај поступак постао материја општих аката високошколских установа, уместо да је закон детаљно прописује, дошло је до различитих тумачења у погледу права на правну заштиту у поступку.

Кључне речи: посебан управни поступак, избор наставника и сарадника, високо образовање, универзитет.

[*] mrapajic@jura.kg.ac.rs

Milan Rapajić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Kragujevac,
Republic of Serbia

Special Administrative Procedure for the Selection of University Teachers and Associates

The procedure for election to the title of teacher and associate is a special administrative procedure in which the fulfillment of the conditions for election to the scientific-teaching, artistic-teaching, teaching and associate titles is determined. The paper indicates that this is one of the most complex administrative procedures in the current legislation of the Republic of Serbia. There are several facts that indicate its complexity. The first is the sheer number of legal acts regulating this procedure, given that it is regulated by general acts of the university, while the law regulates only the minimum conditions for election, but not the procedure. The acts regulating this procedure are heterogeneous and are not mutually coordinated. A large number of collegial bodies also participate in the procedure. The paper also points out that the peculiarity of the special administrative procedure for the selection of teachers in higher education is a complex evidentiary procedure, i.e. a procedure in which the fulfillment of the conditions for the selection of teachers and associates in the appropriate knowledge is assessed. Another peculiarity of this special administrative procedure is legal protection in the procedure. It is pointed out that since this procedure became a matter of general acts of higher education institutions, instead of being prescribed in detail by law, there have been different interpretations regarding the right to legal protection in the procedure.

Keywords: special administrative procedure, selection of teachers and associates, higher education, university.

Др Милош Прица, [*]
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу
Република Србија

UDK: 340.132:342.565.4(497.11)
35.077.2/.3(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.19591779

О ПРАВНОМ КАРАКТЕРУ УПРАВНЕ ОЦЕНЕ ЦЕЛИСХОДНОСТИ НА ПРИМЕРУ ЈЕДНОГ УПРАВНОСУДСКОГ ПРЕДМЕТА

Управна делатност усредоточена је на остваривање општег добра, следствено чему у управној материји преовлађују општи интереси као динамички изрази општег добра. Премда се делатност органа државне управе испољава у погледу различитих циљева под окриљем општег добра, нарочити нагласак ставља се на заштиту јавног поретка и правног поретка, што је прворедни циљ постојања државне управе као бића државне власти. Правни режими у управној материји одговарају облику управне делатности, при чему се домашај примене системских и регулативних правних ставова разликује у зависности од облика управне делатности. Као правотворачки извори у управној материји заступљени су разумска интерпретација правних правила и управна оцена целисходности. Управна оцена целис-ходности лежи у бићу државне управе — као израз заштите јавног поретка у сфери ирационалног и непредвидљивог или као израз прецизирања јавног интереса у сфери рационалног и предвидљивог. У чланку су изложене карактеристике управне оцене целисходности — на примеру једног знаковитог управносудског јудиката.

Кључне речи: управна материја, правотворачки извори, управна оцена целисходности, разумска интерпретација правних правила, управносудска контрола.

[*] pricamilos@prafak.ni.ac.rs

Miloš Prica, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

On the Legal Nature of Administrative Assessment of Expediency, as illustrated in a significant Administrative Court judgment

Administrative activities focus on providing for the common good. Accordingly, in administrative matters, general interests prevail as dynamic expressions of the common good. Although the activities of state administration authorities are embodied in diverse goals aimed at ensuring the common good, special emphasis is placed on the protection of the public order and the legal order, which is the primary goal of the state administration as an essential component of state power. Legal regimes in administrative matters correspond to the form of administrative activity, whereas the scope of application of systemic and regulatory legal positions differs depending on the form of administrative activity. The law-making sources in administrative matters are the rational interpretation of legal rules and the administrative assessment of expediency. The administrative assessment of expediency embodies the essence of state administration, either as an expression of the protection of public order in the sphere of the irrational and unpredictable or as an expression of the specification of the public interest in the sphere of the rational and predictable. The article presents the characteristics of administrative assessment of expediency, with reference to a significant Administrative Court judgment.

Keywords: administrative matter, law-making sources, administrative assessment of expediency, rational interpretation of legal rules, administrative court control.

Др Љубиша Стефаноски,[*]
Ванредни професор,
Интернационални словенски универзитет - Св. Николе,
Република Северна Македонија
Др Ванда Божић,[**]
Ванредни професор,
Департман правних наука,
Државни универзитет у Новом Пазару,
Република Србија
Др Филип Вучен,[***]
Научни сарадник,
Јавна научна институција "Институт за интелектуалну својину", Скопље,
Република Северна Македонија

UDK: 342.738:004
004.056.5:34
DOI: 10.5281/zenodo.19592751

ОСНОВНА ПРАВА У ПРИВАТНО УПРАВЉАНИМ ДИГИТАЛНИМ ПРОСТОРИМА: УСТАВНИ СТАНДАРДИ И КРИВИЧНОПРАВНИ ИЗАЗОВИ МОЋИ ПЛАТФОРМИ

Овај рад испитује како основна права интерагују са управљањем у приватно контролисаним дигиталним окружењима, са посебним фокусом на растући значај уставних стандарда и кривичног права. Основна права се дефинишу као универзалне гаранције утемељене на достојанству, једнакости и слободи, које обухватају грађанску, политичку, економску, социјалну и културну сферу. Прави се разлика између индивидуалних и колективних права, уз наглашавање њихових различитих правних основа и облика заштите. Студија истиче напоре да се принципи као што су владавина права, одговорност и транспарентност прошире на дигитални простор. Такође, наглашава улогу инструмената ЕУ (попут *GDPR-a* и *DSA*-а) у обликовању одговорности платформи. Рад даље истражује успон Веба 2.0 и концентрацију моћи у великим технолошким платформама које контролишу

[*] stefanoski_ljubisa@yahoo.com
[**] vbozic@np.ac.rs
[***] filip.vucen@gmail.com

проток података, изражавања и дигиталног учешћа. Ове платформе се описују као приватно управљани простори који подсећају на квазијавне сфере, али им недостаје демократски надзор. Посебан фокус је на њиховој улози у решавању онлајн штете, укључујући говор мржње и сајбер криминал. Кроз модерирање садржаја и алгоритамско доношење одлука, платформе све више обављају функције сличне спровођењу кривичног закона. Ово покреће забринутост због приватизације контроле без адекватних процесних заштитних мера или гаранција правичног суђења. Анализа идентификује кључна права која су угрожена, укључујући слободу изражавања, приватност, забрану дискриминације и право на правично суђење. Такође се указује на структурне изазове повезане са алгоритамским управљањем, ограниченом транспарентношћу и праксама модерирања. Разматрају се три главна регулаторна приступа: јавна регулација, саморегулација платформи, и управљање више заинтересованих страна. Сваки од њих се процењује на основу своје способности да уравнотежи ефикасан надзор са поштовањем правних принципа и заштитних мера. У раду се закључује да је флексибилан, хибридни модел управљања неопходан како би се помирила моћ платформе са заштитом основних права у динамичном дигиталном окружењу. У раду се закључује да је флексибилан, хибридни модел управљања неопходан како би се помирила моћ платформи са заштитом основних права у динамичном дигиталном окружењу.

Кључне речи: дигитална уставност, основна права, управљање платформама, слобода изражавања, право на приватност, заштита података, кривично право, сајбер криминал, алгоритамска одговорност, модерирање садржаја, *Web* 2.0, Закон о дигиталним услугама, *GDPR*, онлајн платформе, људска права, дигитална јавна сфера.

Ljubisha Stefanoski, PhD
Associate Professor,
International Slavic University, St. Nikola,
Republic of North Macedonia
Vanda Božić, LL.D.,
Associate Professor,
Department of Legal Sciences,
State University of Novi Pazar,
Republic of Serbia
Filip Vuchen, PhD,
Research Associate,
Public Scientific Institution
"Institute for Intellectual Property", Skopje,
Republic of North Macedonia

Fundamental Rights in Privately Governed Digital Spaces: Constitutional Standards and Criminal Law Challenges of Platform Power

This paper examines how fundamental rights interact with governance in privately controlled digital environments, with a particular focus on the growing relevance of constitutional standards and criminal law. Fundamental rights are defined as universal guarantees grounded in human dignity, equality, and freedom, encompassing civil, political, economic, social, and cultural dimensions. A distinction is drawn between individual and collective rights, highlighting their distinct legal foundations and corresponding modes of protection. This study highlights efforts to extend principles such as the rule of law, accountability, and transparency into the digital space. It further emphasizes the role of EU instruments, such as the GDPR and the DSA, in shaping platform accountability. The paper examines the rise of Web 2.0 and the concentration of power within large technology platforms that control the flow of data, expression, and digital participation. These platforms are conceptualized as privately governed spaces resembling quasi-public spheres, yet lacking democratic oversight. Particular attention is paid to their role in addressing online harms, including hate speech and cybercrime. Through content moderation and

algorithmic decision-making, platforms increasingly perform functions akin to the enforcement of criminal law. This raises concerns regarding the privatization of control in the absence of adequate procedural safeguards and fair trial guarantees. The analysis identifies key rights at risk, including freedom of expression, the right to privacy, the prohibition of discrimination, and the right to a fair trial. It further highlights structural challenges associated with algorithmic governance, limited transparency, and content moderation practices. Three main regulatory approaches are examined: public regulation, platform self-regulation, and multi-stakeholder governance. Each approach is assessed in terms of its capacity to balance effective oversight with respect for legal principles and safeguards. The paper concludes that a flexible, hybrid model of governance is necessary to reconcile platform power with the protection of fundamental rights in a dynamic digital environment.

***Keywords*:** digital constitutionalism, fundamental rights, platform governance, freedom of expression, right to privacy, data protection, criminal law, cybercrime, algorithmic accountability, content moderation, Web 2.0, Digital Services Act, GDPR, online platforms, human rights, digital public sphere.

Др Марта Митровић, [*]
Ванредни професор,
Департман за комуникологију и новинарство,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу
Др Ивана Стаменковић, [**]
Доцент,
Департман за комуникологију и новинарство,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу
Др Марија Вујовић, [***]
Ванредни професор,
Департман за комуникологију и новинарство,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 323.2
351.816:654
342.727
342.738
341.231.14
DOI: 10.5281/zenodo.19593060

ДИГИТАЛНИ ПАНОПТИКУМ И ЕФЕКАТ ЗАСТРАШИВАЊА (CHILLING EFFECT): КОМУНИКОЛОШКЕ ПОСЛЕДИЦЕ ДРЖАВНОГ НАДЗОРА КАО НОРМАТИВНИ ИЗАЗОВ 21. ВЕКА

Развој дигиталних технологија, у 21. веку, омогућио је државним апаратима невиђене могућности надзора. Иако су право на приватност и тајност преписке уставно загарантовани, перцепција грађана о томе да ли су њихови подаци заиста заштићени од стране државних органа пресудно обликује њихово комуникацијско понашање. Овај рад анализира феномен ефекта застрашивања (*chilling effect*) и аутоцензуре кроз теоријску призму „дигиталног паноптикума", са посебним фокусом на студентску популацију (N=177). Истраживање је спроведено у специфичном друштвено-политичком тренутку, обележеном активним студентским покретима и протестима. Овај контекст је кључан јер млади по први пут активно преиспитују свој однос према институцијама система, док се истовремено суочавају са изазовима дигиталне безбедности. Резултати указују на алармантан дефицит поверења у државу: тек 7,34% испитаних студената је сигурно да Влада

[*] marta.mitrovic@filfak.ni.ac.rs
[**] ivana.stamenkovic@filfak.ni.ac.rs
[***] marija.vujovic@filfak.ni.ac.rs

Републике Србије не нарушава њихову приватност, док једва 6,78% верује да држава не угрожава слободу изражавања интернет корисника. Ово одсуство сигурности генерише директне комуниколошке последице, па се више од половине испитаника (50,28%) осећа несигурно или забринуто приликом онлајн дељења ставова који критикују владу. Потенцијални приступ приватним комуникацијама без судског налога огромна већина од 81,92% види као директан удар на слободу изражавања. Рад закључује да овакав ниво несигурности међу младима дугорочно урушава квалитет демократског дискурса. Стога, један од кључних нормативних изазова у 21. веку лежи у потреби да се законодавство модернизује, не само ради техничке регулације надзора, већ ради повратка елементарног поверења у дигитални простор. То захтева стварање строжих правних гаранција и ригорознију примену судске контроле државне моћи, чиме би се спречило потенцијално гушење слободне дигиталне комуникације.

Кључне речи: дигитални паноптикум, ефекат застрашивања, аутоцензура, слобода изражавања, право на приватност, државни надзор, млади.

Marta Mitrović, PhD,
Associate Professor,
Department of Communicology and Journalism,
Faculty of Philosophy, University of Niš
Ivana Stamenković, PhD,
Assistant Professor,
Department of Communicology and Journalism,
Faculty of Philosophy, University of Niš
Marija Vujović, PhD,
Associate Professor,
Department of Communicology and Journalism,
Faculty of Philosophy, University of Niš,
Republic of Serbia

The Digital Panopticon and the Chilling Effect: Communicative Consequences of State Surveillance as a Normative Challenge of the 21st Century

In the 21st century, the development of digital technologies has provided state apparatuses with unprecedented surveillance capabilities. Although the right to privacy and confidentiality of correspondence are constitutionally guaranteed, citizens' perception of whether their data is truly protected by state authorities crucially shapes their communication behavior. This paper analyzes the phenomenon of the chilling effect and self-censorship through the theoretical prism of the "digital panopticon," with specific reference to student population (N=177). The research was conducted in a specific socio-political moment, marked by active student movements and protests. This context is crucial as young people are actively questioning their relationship with state institutions for the first time, while simultaneously facing digital security challenges. The results indicate an alarming deficit of trust in the state: only 7.34% of the surveyed students are certain that the Government of the Republic of Serbia does not violate their privacy, while barely 6.78% believe that the state does not threaten the freedom of expression of Internet users. This lack of security generates direct communicative consequences: more than half of the respondents (50.28%) feel insecure or concerned when sharing views online that crit-

icize the government. The potential access to private communications without a court order is viewed by a vast majority of respondents (81.92%) as a direct attack on freedom of expression. The paper concludes that this level of insecurity among the youth undermines the quality of democratic discourse in the long term. Therefore, one of the key normative challenges in the 21st century lies in the need to modernize legislation, not only in order to ensure the technical regulation of surveillance but also to restore the elementary trust in the digital space. This requires the creation of stricter legal guarantees and a more rigorous application of judicial control over state power, which would prevent the potential stifling of free digital communication.

***Keywords*:** digital panopticon, chilling effect, self-censorship, freedom of expression, right to privacy, state surveillance, youth.

Др Андреј Благојевић, [*]
Доцент,
Департман за комуникологију и новинарство,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу
Др Невен Обрадовић, [**]
Ванредни професор,
Департман за комуникологију и новинарство,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 070.41
174
DOI: 10.5281/zenodo.19593194

НЕЗАВИСНОСТ НОВИНАРСКЕ ПРОФЕСИЈЕ ИЗМЕЂУ НОРМАТИВНОГ ОКВИРА И МЕДИЈСКЕ ПРАКСЕ

Рад анализира независност новинарске професије у савременом медијском окружењу. Како ово питање представља један од основних предуслова за функционисање медија и остваривање њихове улоге у друштву, неопходно је обезбедити одговарајући нормативни оквир, али и његово остваривање у медијској пракси. У раду се најпре указује на основне елементе правног оквира који гарантује независност новинара, укључујући уставне гаранције слободе изражавања, законски положај новинара и механизме заштите њиховог професионалног рада. Посебан акценат стављен је на савремене европске стандарде, који додатно наглашавају значај уредничке и новинарске аутономије. У другом делу рада разматра се новинарска пракса, са посебним освртом на утицај економских, политичких и организационих фактора на рад новинара. Указује се на то да формална правна заштита не значи нужно и потпуну професионалну независност, имајући у виду различите облике директних и индиректних притисака којима су новинари изложени. При томе се уочава одређени раскорак између нормативних решења и њихове примене у пракси. У том смислу, рад сагледава независност новинарске професије кроз однос нормативног оквира и медијске праксе, као и изазове који утичу на њено остваривање.

***Кључне речи*:** новинарска независност, нормативни оквир, медијска пракса, европски стандарди, новинарска професија.

[*] andrej.blagojevic@filfak.ni.ac.rs
[**] neven.obradovic@filfak.ni.ac.rs

Andrej Blagojević, LL.D.,
Assistant Professor,
Department of Communicology and Journalism,
Faculty of Philosophy, University of Niš
Neven Obradović, PhD,
Associate Professor,
Department of Communicology and Journalism,
Faculty of Philosophy, University of Niš,
Republic of Serbia

Independence of the Journalistic Profession between the Normative Framework and Media Practice

The paper analyses the independence of the journalistic profession in the contemporary media environment. As this issue is one of the fundamental preconditions for the functioning of the media and the fulfillment of their role in society, it is necessary to ensure an adequate normative framework, as well as its implementation in media practice. The paper first examines the key elements of the legal framework that guarantee the independence of journalists, including constitutional guarantees of the freedom of expression, the legal status of journalists, and mechanisms for the protection of their professional work. Particular emphasis is placed on contemporary European standards, which further highlight the importance of editorial and journalistic autonomy. The second part of the paper focuses on journalistic practice, with specific reference to the influence of economic, political and organizational factors on the work of journalists. The authors argue that formal legal protection does not necessarily imply full professional independence, given the various forms of direct and indirect pressures that journalists are exposed to. In this regard, a certain gap can be observed between normative solutions and their application in practice. In this sense, the paper approaches the independence of the journalistic profession through the relationship between the normative framework and media practice, as well as the challenges affecting its realization.

Keywords: journalistic independence, normative framework, media practice, European standards, journalistic profession.

Paata Javakhishvili, LL.D.,[*]
Assistant Professor,
Faculty of Law, State University
Ivane Javakhishvili, Tbilisi,
Republic of Georgia

UDK: 342.721(497.22)
342.7:347.9(497.22)
347.951.3(497.22)
341.231.4

DOI: 10.5281/zenodo.19593346

Personal Data, Right to Know, and Access to Court Decisions in Georgia

The personal data protection in Georgia is a complex and dynamic area of law, particularly in the context of the activities of public authorities, including the judiciary. In accordance with the principle of the rule of law, the judicial branch, which processes large volumes of personal data, including special categories of data, is required to ensure a high standard of personal data protection. At the same time, transparency of judicial activity and public access to court decisions are essential components of the right to a fair trial and democratic accountability. This paper analytically examines how the ordinary courts and the Constitutional Court of Georgia balance the personal data protection with the right to know, placing particular emphasis on access to court decisions. The paper analyses the legal framework governing the processing of personal data by courts in constitutional, criminal, and civil proceedings, and assesses its compliance with constitutional and international legal standards, including the requirements of the General Data Protection Regulation (GDPR). Special attention is given to the new Personal Data Protection Act adopted in 2023, which substantially transformed the existing regulatory framework and elevated the level of personal data protection in Georgia. The paper highlights the divergent standards applied by ordinary courts and the Constitutional Court of Georgia in processing personal data, particularly with regard to the depersonalization of data in judicial decisions. The author identifies the key problematic aspects of the current practice and proposes recommendations aimed at ensuring an adequate balance between the effective personal data protection and judicial transparency.

Keywords: personal data, right to know, access to court decisions, Constitutional Court of Georgia.

[*] paata.javakhishvili@tsu.ge

Dr Paata Javakhishvili,
Docent,
Pravni fakultet, Državni univerzitet
Ivane Javakhishvili, Tbilisi,
Republika Gruzija

LIČNI PODACI, PRAVO NA INFORMACIJU I PRISTUP SUDSKIM ODLUKAMA U GRUZIJI

Zaštita ličnih podataka u Gruziji je složena i dinamična oblast prava, posebno u kontekstu aktivnosti javnih vlasti, uključujući i pravosuđe. U skladu sa principom vladavine prava, sudska vlast koja obrađuje velike količine ličnih podataka, uključujući i posebne kategorije podataka, dužna je da obezbedi visok standard zaštite ličnih podataka građana. Istovremeno, transparentnost sudske aktivnosti i javni pristup sudskim odlukama su bitne komponente prava na pravično suđenje i demokratsku odgovornost. U radu se analitički razmatra kako redovni sudovi i Ustavni sud Gruzije obezbeđuju ravnotežu zaštite ličnih podataka sa pravom na informaciju, sa posebnim naglaskom na pristup sudskim odlukama. Rad analizira pravni okvir koji reguliše obradu ličnih podataka od strane sudova u ustavnim, krivičnim i građanskim postupcima, i procenjuje usklađenost pravnog okvira sa ustavnim i međunarodnim pravnim standardima, uključujući i odredbe Opšte uredbe o zaštiti podataka (*General Data Protection Regulation*/GDPR). Posebna pažnja posvećena je novom Zakonu o zaštiti ličnih podataka iz 2023. godine, koji je značajno transformisao postojeći regulatorni okvir i podigao nivo zaštite ličnih podataka u Gruziji. U radu se ističu različiti standardi koje redovni sudovi i Ustavni sud Gruzije primenjuju u obradi ličnih podataka, posebno u pogledu depersonalizacije podataka u sudskim odlukama. Autor identifikuje ključne probleme u aktuelnoj praksi i predlaže rešenja u cilju obezbeđivanje adekvatne ravnoteže između efikasne zaštite ličnih podataka i transparentnosti pravosuđa.

Ključne reči: lični podaci, pravo na informaciju, pristup sudskim odlukama, Ustavni sud Gruzije.

Милан Виденовић,[*]
Истраживач сарадник,
Департману за историју,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 378.183(49.11)
329.78-057.87(49.11)
061.22(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.19593442

ИЗАЗОВИ ФОРМИРАЊА ЗАКОНСКОГ ОКВИРА СТУДЕНТСКОГ ОРГАНИЗОВАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Истраживање има за циљ да прикаже историјат, односно развојни пут студентског организовања на преласку из XX у XXI век, са посебним освртом на његово законско регулисање од усвајања Болоњске декларације до усвајања Закона о студентском организовању. Покушаћемо да одговоримо на питања да ли је наведена област адекватно и до краја дефинисана у законском оквиру Републике Србије. Поред тога, наводећи конкретне примере у којима је примена Закона о студентском организовању отежана или онемогућена, настојаћемо да идентификујемо основне узроке за такво стање. Истраживање се базира на подацима из литературе и релеватних извора насталих током функционисања студентских организација и студентских парламената, уз анализирање законске регулативе у Републици Србији и подзаконских аката усвојених на самосталним високошколским установама (универзитетима) и високошколским установама (факултетима).

Кључне речи: студенти, студентске организације, Закон о студентском организовању, Болоњски процес, Република Србија, Студентски парламент.

[*] milan.videnovic@filfak.ni.ac.rs

Milan Videnović,
Research Associate,
History Department,
Faculty of Philosophy, University of Niš,
Republic of Serbia

Challenges of Establishing a Legal Framework for Student Organizations in the Republic of Serbia

The research aims to present the history and developmental path of student organizations during the transition from the 20th to the 21st century, with specific reference to the legal regulation of this matter in the period from the adoption of the Bologna Declaration (1999) to the enactment of the Student Organization Act of the Republic of Serbia (2021). The paper examines whether this matter is adequately and comprehensively defined within the Serbian legal framework. The study provides specific examples where the implementation of the Student Organization Act is hindered or obstructed, in order to identify the primary causes of such a state of affairs. The research is based on literature data and relevant sources derived from the activities of student organizations and student parliaments, as well as the analysis of the Serbian legislative acts and the regulatory acts adopted by autonomous higher education institutions (universities) and higher education institutions (faculties).

***Keywords*:** students, student organizations, Student Organizations Act, Bologna Process, Student Parliament, Serbia.

Стефан Милић,[*]
Истраживач приправник,
Иновациони центар Универзитета у Нишу,
Република Србија

UDK: 342.846:352(497.11)
342.84(497.11)(094.5)"2022"
342.25(497.11)(094.5)"2022"

DOI: 10.5281/zenodo.19593486

ОДЛУЧИВАЊЕ ЛОКАЛНИХ ИЗБОРНИХ КОМИСИЈА: ДА ЛИ ПОСТОЈИ ХЕГЕМОНИЈА ПОЛИТИКЕ НАД ПРАВОМ?

Закон о избору народних посланика из 2022. године увео је средњи ниво администрације за парламентарне изборе – локалну изборну комисију. Реч је о општинским, градским и изборним комисијама градских општина Града Београда. Именовање чланова сталног састава ових комисија регулисано је Законом о локалним изборима. Наведени пропис не препознаје као услов за члана у сталном саставу завршено високо образовање у области правних наука. Наиме, тај услов постоји само за председника и заменика председника локалне изборне комисије. Разуме се, тај услов не постоји ни за чланове и заменике чланова у проширеном саставу који се именују на предлог подносилаца проглашених изборних листи. Надлежност локалних изборних комисија је изузетно обимна, с тим што се најзначајнији спектар надлежности односи на одлучивање по приговорима и утврђивање резултата гласања. Локалне изборне комисије одлучују већином од укупног броја гласова чланова у сталном, односно проширеном саставу. Када се узме у обзир да је број чланова у сталном саставу унапред познат, а да број чланова у проширеном саставу не може бити унапред утврђен, те да може бити већи од броја чланова у сталном саставу, као и то да је углавном реч о представницима политичких странака који заступају партијске интересе, онда се поставља питања да ли је овакво законско решење добро? Да ли су локалне изборне комисије само успутне станице које се морају проћи до судске заштите? На који начин предупредити потенцијалну хегемонију политике над правом прилико одлучивања изборних комисија? Да ли повећати број чланова у сталном саставу? Да ли увести услов да они морају бити дипломирани правници? Како одабрати чланове локалних изборних комисија у проширеном саставу који се не би

[*] stefan.milic@prafak.ni.ac.rs

руководили партијским интересима, него би штитили објективну законитост и правилност спровођења изборног поступка? Ово су само нека од питања која су се искристалисала као проблем у раду локалних изборних комисија, али којима се нажалост још увек не назире решење.

Кључне речи: локална изборна комисија, изборно право, Републичка изборна комисија, локални избори, заштита изборног права, пригово-вор.

Stefan Milić, LL.M.,
Junior Researcher,
Innovation Center, University of Niš,
Republic of Serbia

Decision-Making of Local Electoral Commissions: Is there a hegemony of politics over law?

The Act on the Election of Members of Parliament (2022) introduced an intermediate level of electoral administration, embodied in the local electoral commission, comprising municipal, city, and city municipality commissions of the City of Belgrade. The appointment of members for their permanent composition is regulated by the Local Elections Act, which does not prescribe a law degree as a requirement for the commission membership, except for the president (chairperson) and deputy president. Nor is this requirement prescribed for members and deputy members of the extended composition of these commissions, who are appointed upon the proposal of submitters of proclaimed electoral lists. The competences of local electoral commissions are extensive, particularly in deciding on objections and determining voting results. Decisions are adopted by a majority of the total number of members in the composition of either permanent or extended commissions. While the number of members in the permanent commission is predetermined, the number of members in the composition of the extended commission is not; thus, it may exceed the number of members in the permanent commission. Considering that members in the extended commission are typically representatives of political parties, the key issue is whether such a legal solution enables the dominance of party interests over legal considerations. This raises several questions: are local electoral commissions merely intermediate bodies that precede judicial protection, and how can the potential hegemony of politics over law be prevented in the decision-making of local election commissions? Should the number of permanent members be increased, and should they be required to have a law degree? How to select members of local election commissions in an expanded composition who would not be guided by party interests but by legality and regularity of the election procedure? These issues remain open in current practice but possible solutions include increasing the number of members in the permanent

commission composition, introducing legal education requirements, and redefining the criteria for selecting members of the extended commission composition in order to ensure objectivity and legality in the electoral process.

***Keywords*:** local electoral commission, electoral law, National Electoral Commission, local elections, protection of electoral rights, objection.

Ђорђе Марјановић,[*]
Истраживач приправник,
Институт за упоредно право, Београд,
Република Србија

UDK: 347.426.4:[316.774:342.727
316.774:342.727
342.727

DOI: 10.5281/zenodo.19593536

УТИЦАЈ ВИСИНЕ НОВЧАНЕ НАКНАДЕ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ НА СЛОБОДУ МЕДИЈА

У периоду дигиталног друштва, неке од основних карактеристика медијске праксе јесу пораст броја објављених информација, убрзавање процеса провере истинитости информација, коришћење вештачке интелигенције у креирању вести, као и доступност објављених садржаја на интернету без временског ограничења. Наведене карактеристике могу допринети медијима да остварују бројне позитивне функције у друштву, али истовремено могу довести до пораста броја случајева у којима се објављивањем информација повређују права личности. Уколико су душевни болови последица повреде права личности медијским информисањем, оштећено лице може остваривати право на новчану накнаду нематеријалне штете. Предмет овог истраживања јесте утицај висине новчане накнаде нематеријалне штете на медијске слободе. Применом догматског и нормативног метода, као и метода анализе теоријске грађе и судске праксе, анализирају се функције које новчана накнада нематеријалне штете треба да остварује. Резултати истраживања показују да се у домаћој литератури и судској пракси остваривање сатисфакције сматра основном функцијом ове накнаде. Резултати анализе иностране судске праксе, као и праксе Европског суда за људска права, указују да накнада нематеријалне штете у споровима против медија има изражену превентивну функцију. Сагледавајући могући утицај висине новчаног износа накнаде нематеријалне штете на медијске слободе, у раду се указује да висина новчане накнаде нематеријалне штете може утицати на то да медији одговорније обављају своју функцију и доследније поштују права личности лица о којима извештавају. Међутим, прекомерно високо одређени износи накнаде могу имати одвраћајући ефекат на медије у вршењу њихове улоге у демократском друштву. Аутор настоји

[*] djordje2611@gmail.com

да укаже на начин на који суд, приликом одмеравања висине новчане накнаде нематеријалне штете, може успоставити правичан баланс између заштите права личности и медијских слобода, у складу са законским критеријумима и функцијама које накнада треба да оствари.

Кључне речи: нематеријална штете, право медија, право личности, слобода изражавања.

Đorđe Marjanović,
Junior Researcher,
Institute of Comparative Law, Beograd,
Republic of Serbia

The Impact of the Level of Monetary Compensation for Non-Pecuniary Damage on Media Freedom

In the era of the digital society, some of the fundamental characteristics of media practice include the increase in the volume of published information, the acceleration of the process of verifying the accuracy of information, the use of Artificial Intelligence in news production, and the unlimited temporal availability of published content on the Internet. These characteristics enable the media to perform numerous positive functions in society but may concurrently lead to an increase in the number of cases where the publication of information results in violations of personality rights. Where mental suffering results from a violation of personality rights through media reporting, the injured party may exercise the right to monetary compensation for non-pecuniary damage. The subject matter of research in this paper is the impact of the level of monetary compensation for non-pecuniary damage on media freedom. By applying the dogmatic and normative methods, as well as methods of analyzing theoretical sources and case law, the paper examines the functions of monetary compensation for non-pecuniary damage. The findings indicate that, in domestic legal literature and case law, the primary function of such compensation is the provision of just satisfaction to the injured party, In contrast, the analysis of foreign case law, as well as the case law of the European Court of Human Rights, suggests that monetary compensation for non-pecuniary damage in cases against the media also has a pronounced preventive function. Considering the potential impact of the level of monetary compensation for non-pecuniary damage on media freedom, the paper argues that the level of such compensation may influence the media to perform their function more responsibly and to more consistently respect the personality rights of individuals they report on. However, excessively high amounts of compensation may have a chilling effect on the exercise of media freedom.

Keywords: personality rights, media freedom, freedom of expression, non-pecuniary damage.

Алекса Дамњановић, [*]
Докторанд,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 342.534.6
342.573
321.7
323.21

DOI: 10.5281/zenodo.19593612

ИНСТИТУТ ОПОЗИВА ЈАВНИХ ФУНКЦИОНЕРА КАО ИНСТРУМЕНТ НЕПОСРЕДНЕ ДЕМОКРАТИЈЕ

Опозив је инструмент непосредне демократије којим грађани имају могућност да директним изјашњавањем одузму политички мандат непосредно изабраним јавним функционерима. Институт опозива је израз политичке одговорности и представља начин превременог престанка мандата јавних функционера. Опозив може бити директан уколико поступак покрену сами грађани одређеним бројем прикупљених потписа, а потом се непосредно изјашњавају о престанку мандата функционера. Тада опозив представља тзв. bottom-up инструмент учешћа грађана. Са друге стране, опозив може постојати и као top-down инструмент – индиректни опозив, када је иницран од стране надлежне уставне институције, за чиме следи непосредно изјашњавање грађана. Директни опозив комбинује народну иницијативу и референдум, док индеректни опозив наликује само на гласање бирача. Директан као и индиректан опозив могу постојати на националном, регионалном или локалном нивоу. Овај институт је заснован на идеји да грађани треба да донесу коначну одлуку о томе да ли функционери које су претходно изабрали треба и даље да остану на функцији. То представља изузетак од принципа представничке демократије према коме бирачи исцрпљују своју улогу гласањем на непосредним и периодичним изборима. Применом нормативног, компаративног и историјског метода, аутор ће представити теоријски концепт, нормативни оквир и праксу опозива јавних функционера у упоредном уставном праву и указати на значај и могућности примене овог института у савременим демократским системима.

Кључне речи: директна демократија, политичка одговорност, грађанска партиципација, референдум, иницијатива, уставно право.

[*] aleksa@prafak.ni.ac.rs

Aleksa Damnjanović, LL.M.,
PhD Candidate,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

The Institute of Recall of Public Officials as an Instrument of Direct Democracy

Recall is an instrument of direct democracy that allows citizens to revoke the political mandate of directly elected public officials through direct voting. The institute of recall is an expression of political responsibility and an instrument for early terminating the term of office of public officials. Recall can be direct if the procedure is initiated by citizens who collect a requisite number of signatures and directly declare the termination of the official's term of office. In this case, recall represents a so-called bottom-up instrument of civic participation. On the other hand, recall can also be a top-down instrument (indirect recall). In that case, it is initiated by a competent constitutional institution, followed by direct voting of citizens. Direct recall combines popular initiative and referendum, while indirect recall resembles voting by electorate only. Both direct and indirect recall can be exercised at the national, regional or local level. This institute is based on the idea that citizens should make the final decision on whether the officials they previously elected should remain in office. It is an exception to the principle of representative democracy, under which voters exercise their role by voting in direct and periodic elections. By applying the normative, comparative and historical interpretation, the author presents the theoretical concept, normative framework and practice of recall of public officials in comparative constitutional law and discusses the importance and possibilities for the application of this institute in modern democratic systems.

Keywords: direct democracy, political responsibility, civic participation, referendum, initiative, constitutional law.

Рајко Раонић, Мастер правник, [*]
Докторанд Правног факултета
Универзитета у Крагујевцу,
Агенција за мирно рјешавње радних спорова
Црне Горе, Подгорица
Олгица Раонић, Мастер правник, [**]
Докторанд Правног факултета
Универзитета у Крагујевцу,
Управни суд Црне Горе, Подгорица,
Република Црна Гора

UDK: 35"20"
342.51:004
35.077.3:004.738.5
004.8:35
342.9

DOI: 10.5281/zenodo.19593698

ИЗАЗОВИ САВРЕМЕНЕ ЈАВНЕ УПРАВЕ У XXI ВИЈЕКУ

„Модерна управа значи уједно и крај дилетантизма у управљању. Она више није као некада, посао образовних аматера; по својим методама управа је у свјетским размјерама посао специјализираних стручњака."
(Еуген Пусић)

Аутори у раду баве се изазовима пред којима се налази савремена јавна управа у XXI вијеку, са посебним фокусом на вишеслојну и убрзану трансформацију које произилазе из технолошких, друштвених, политичких и економских промјена глобалних размијера. Анализирају технолошку трансформацију (дигитализација и вјештачка интелигенција - AI) као нужне појаве које су глобалног карактера, које нису заобишле ни јавну управу која је незаобилазан фактор у креирању јавног мњења и самим тим један од индикатора квалитета живота грађана. Све снажнији захтјеви за транспарентношћу и етичким управљањем као и промјењени обрасци интеракције између државе и грађана, поставили су јавну управу пред изазов редефинисања својих функција, улога и институционалних капацитета. У таквом контексту, традиционални бирократски модели, засновани на хијерархији, формализму и ригидним процедурама, показују ограничену способност да одговоре на захтјеве савременог друштва које

[*] rajkoraonic@gmail.com
[**] olgica.perunicic@gmail.com

карактеришу динамичност, неизвјесност и висок степен међузависности. Примарни циљ истраживања јесте да идентификује и систематизује кључне изазове пред којима се јавна управа налази у XXI вијеку, те да се понуди концептуални оквир који ће њиховим обједињавањем послужити као основа за унапређење институционалне дјелотворности, ефикасности и легитимности. Аутори закључују да способност јавне управе да обезбједи дјелотворно, инклузивно и легитимно управљање и дјеловање више није само административно питање, већ постаје кључни фактор друштвене стабилности, економског развоја, демократске консолидације, а у коначници и мјера квалитета живота грађана.

Кључне ријечи: савремена јавна управа, дигитална трансформација управе, добро управљање, е-управа, административне реформе.

Rajko Raonić, LL.M.,
PhD Candidate, Faculty of Law, University of Kragujevac,
Agency for Peaceful Resolution of
Labor Disputes of Montenegro, Podgorica
Olgica Raonić, LL.M.,
PhD Candidate, Faculty of Law, University of Kragujevac,
Administrative Court of Montenegro, Podgorica,
Republic of Montenegro

Challenges of Modern Public Administration in the XXI Century

The authors addresses the challenges facing contemporary public administration in the 21st century, with specific reference to the multi-layered and accelerated transformation resulting from technological, social, political and economic changes of global proportions. The authors analyze technological transformation, including digitalization and artificial intelligence/AI as necessary global phenomena that have not bypassed public administration, which is an indispensable factor in creating public opinion and therefore one of the indicators of the citizens' quality of life. Due to the increasingly strong demands for transparency and ethical governance, as well as changed patterns of interaction between the state and citizens, public administration has encountered the challenge of redefining its functions, roles and institutional capacities. In such a context, traditional bureaucratic models, based on hierarchy, formalism and rigid procedures, show limited ability to respond to the modern society demands, which is characterized by dynamism, uncertainty and a high degree of interdependence. The primary goal of the research is to identify and systematize the key challenges facing public administration in the 21st century, and to offer a conceptual framework that will serve as a basis for improving institutional effectiveness, efficiency, and legitimacy. The authors conclude that the ability of public administration to ensure effective, inclusive, and legitimate governance and action is no longer just an administrative issue. It is becoming a key factor of social stability, economic development, democratic consolidation, and ultimately a measure of the citizens' quality of life.

Keywords: modern public administration, digital transformation of admi'-nistration, good governance, e-administration, administrative reforms.

Илија Манасиев,[*]
Докторанд,
Правни факултет „Јустинијан Први”,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј”, Скопље,
Република Северна Македонија

UDK: 004.8:340.131
004.8:3.077
35.077.3:004.738.5
342.9:004.8
342.51:004

DOI: 10.5281/zenodo.19630138

РЕГУЛАЦИЈА ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ И ЊЕНА УПОТРЕБА У УПРАВНОМ ПРАВУ

Овај научни рад треба да буде допринос укупном обиму ове међународне конференције. Рад је структуриран у неколико делова. У првом делу дата је дефиниција појма вештачке интелигенције. Ова методолошка активност је више него потребна како би се применио однос потребе и могућности регулисања међународне обавештајне делатности правним нормама. То је једно од савремених питања које мора бити регулисано правним нормама, имајући у виду да је развој вештачке интелигенције знатно бржи од њеног регулисања. Обим употребе вештачке интелигенције је толико широк да дотиче суштину људских, друштвених и правних односа. У следећем делу овог рада испитују се могућности употребе вештачке интелигенције у управном праву, са становишта њене употребе у управноправним институцијама и аката које те управне институције предузимају. Методе које се користе у писању овог рада крећу се од историјског метода који описује успон вештачке интелигенције и правне регулације, затим коришћења социолошког метода за обраду утицаја вештачке интелигенције у регулисању нових односа у друштву и правног метода за анализу утицаја вештачке интелигенције на правно расуђивање, уз осврт на широку могућност употребе вештачке интелигенције у конкретним управним стварима. У закључку овог рада је да вештачка интелигенција има велике могућности употребе, али је потребно да буде регулисана и у складу са основним принципима управног права.

Кључне речи: вештачка интелигенција, право, регулатива, управно право, правни односи, управни акти.

[*] i.manasiev@pf.ukim.edu.mk

Ilija Manasiev, LL.M.,
PhD Candidate,
Faculty of Law Iustinianus Primus,
Ss. Cyril and Methodius University in Skopje,
Republic of North Macedonia

Regulation of Artificial Intelligence and its usage in Administrative Law

This scientific paper is a contribution to the overall scope of this International Conference. The paper is structured in several parts. The first part focuses on the definition of the term Artificial Intelligence. This methodological approach is more than necessary in examining the relationship of the need and possibility to regulate the International Intelligence by legal norms. It is one of the contemporary issues that has to be regulated by legal norms, particularly bearing in mind that the development of Artificial Intelligence (AI) is much faster than its regulation. The scope of usage of AI is so vast that it tackles the core of human, social and legal relations. The next part of the paper examines the possibilities of using AI in administrative law, from the standpoint of its usage in administrative law institutions and administrative acts that are provided by these institutions. The methods applied in writing this paper include the historical method to describe the rise of AI and legal regulation), the sociological method to address the influence of AI in regulating the new relations in society, and the legal method to analyze the impact of AI on legal reasoning, with specific reference to broad opportunities of using AI in concrete administrative matters. The author concludes that the possibilities for using AI are extensive but AI usage has to be regulated in compliance with the core principles of Administrative law.

Keywords: **A**rtificial Intelligence, law, regulation, administrative law, legal relations, administrative acts.

СЕСИЈА ЗА ГРАЂАНСКО, СТВАРНО, ГРАЂАНСКО-ПРОЦЕСНО, ПОРОДИЧНО, НАСЛЕДНО, И ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО

SESSION ON CIVIL LAW, PROPERTY LAW, CIVIL PROCEDURE LAW, FAMILY LAW, SUCCESSION LAW, AND LAW OF OBLIGATIONS

Др Гордана Станковић, [*]
Редовни професор (у пензији),
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 347.952(497.11)
364:347.615(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.19599499

СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА ПОСТУПКА ИЗВРШЕЊА

Савремени поступак принудног извршења регулисан одредбама Закона о извршењу и обезбеђењу (2015), у коме се примењује принуда у циљу намирења потраживања извршног повериоца одређеног решењем о извршењу донетог на основу извршне или веродостојне исправе. После процеса дигитализације, поступак принудног извршења захватио је нови талас социјализације под утицајем друштвених потреба и нових правнополитичких циљева. Социјализација поступка извршења као процес трансформације правних норми извршне процедуре испољава се у виду уношења социјалних и хуманих вредности у поступак индивидуалне принудне егзекуције како би се сачувало и заштитило достојанство извршног дужника, његова егзистенција и егзистенција његове породице. За разлику од ранијих законских текстова који су имали за циљ да осигурају и заштите искључиво егзистенцијални минимум физичких лица, нове законодавне интервенције карактерише интензивно уношење социјалних и хуманих компоненти у поступак извршења с обзиром на то да се мењају правозаштитни циљеви у домену поступка извршења. У раду се указује на класичну операционализацију принципа социјалног поступања и на нова законска решења којима је новелиран изворни законски текст којима је процес социјализације интензивиран остваривањем нових правозаштитних циљева који нису до сада били иманантни извршној процедури. Поступак извршења је у новом таласу социјализације добио нову димензију на плану заштите извршног повериоца и извршног дужника. Новим законским решењима уведен је, с једне стране, посебан поступак извршења ради остваривања права извршног повериоца на привремено издржавање из Алиментационог фонда. С друге стране, у поступку ради намирења новчаног потраживања извршењем на непокретности промењена је у одређеној мери улога извршног

[*] gordanastankovic10@gmail.com

суда јер је омогућена заштита права на дом и права на породични живот, као основних људских права и у поступку принудног извршења.

Кључне речи: начело социјалног поступања, социјализација поступка извршења, заштита интереса странака у поступку извршења, намирење права на привремено издржавање, непокретност као предмет извршења.

Gordana Stanković, LL.D., [*]
Full Professor (retired),
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Socialization of the Enforcement Procedure

The contemporary enforcement procedure is regulated by the provisions of the Enforcement and Security Act (2015), which envisages that coercive enforcement is applied for the purpose of settling the claim of the enforcement creditor determined by the enforcement decision issued on the basis of an enforcement or authentic document. After the digitalization process, the enforcement procedure has been affected by a new wave of socialization under the influence of social needs and new legal and political goals. Socialization of the enforcement procedure, as a process of transformation of the legal norms of the enforcement procedure, is manifested in the form of introducing social and human values into the individual enforcement procedure in order to preserve and protect the dignity of the enforcement debtors, their existence and the existence of their families. Unlike previous legal texts that aimed to ensure and protect exclusively the existential minimum of individuals (natural persons), new legislative interventions are characterized by the intensive introduction of social and human components into the enforcement procedure because of the changing legal protection goals in the domain of the enforcement procedure. The paper refers to the classic operationalization of the principle of social treatment and points to new legal solutions that have amended the original legal text and intensified the socialization process for achieving new legal protection goals that have not been immanent to the enforcement procedure until now. In the new wave of socialization, the enforcement procedure has acquired a new dimension in terms of the protection of the enforcement creditor and the enforcement debtor. On the one hand, the new legal solutions have introduced a special enforcement procedure aimed at ensuring the exercise of the right of the enforcement creditor to obtain temporary support from the Alimony Fund. On the other hand, the role of the enforcement court has changed to a certain extent, as it enables the

[*] gordanastankovic10@gmail.com

protection of the right to one's home and the right to a family as fundamental human rights in the enforcement procedure.

Keywords: principle of social action, socialization of enforcement procedure, protection of parties' interests in enforcement procedure, settlement of the right to temporary support, real estate as the subject matter of enforcement.

Др Наташа Стојановић, [*]
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 502.211:592/599(4-672EU)
351.765(4-672EU)
179.3

DOI: 10.5281/zenodo.19599539

ШТА ПРЕДВИЂА ПРЕДЛОГ УРЕДБЕ ЕВРОПСКОГ ПАРЛАМЕНТА И САВЕТА О ДОБРОБИТИ ПАСА И МАЧАКА И ЊИХОВОЈ СЛЕДЉИВОСТИ?

Иако се већина држава чланица Европске уније Европском конвенцијом о заштити кућних љубимаца обавезала да штити њихову добробит, до данашњег дана не постоји јединствена обавезујућа регулатива о заштити добробити кућних љубимаца – паса и мачака, које се узгајају у комерцијалне сврхе. Разлика у нивоу заштите добробити паса и мачака које се држе и узгајају ради продаје, као и неусаглашеност међу државама чланицама Европске уније система идентификације и регистрације таквих животиња продуковале су њихову хиперпродукцију и нелегалну трговину. Посебан проблем представља увоз паса и мачака из држава које нису чланице Европске уније, попут: Русије, Белорусије, Турске и Србије. Како би зауставили такву штетну праксу, Европски парламент и Савет Европске уније сачинили су Предлог Уредбе о добробити паса и мачака и њиховој следљивости. У раду се разматрају решења овог будућег правног извора којима се тежи да за све узгајиваче паса и мачака, све продавнице кућних љубимаца и сва прихватилишта ових животиња важе исти минимални захтеви добробити, утемељени на концепту „5 области" (тј. задовољењу потреба животиња у погледу исхране, животног окружења, здравља, понашања и менталног стања). Предмет пажње аутора јесу и решења, садржана у Предлогу ове Уредбе, којима се од држава чланица Европске уније захтева успостављање усаглашеног система идентификације и регистрације паса и мачака који се узгајају у комерцијалне сврхе. Ова Уредба, када ступи на правну снагу, биће од значаја и за Србију, иако она није чланица Европске уније јер, уколико домаће одгајивачнице паса и мачака и прихватилишта за ове животиње желе

[*] natasa@prafak.ni.ac.rs

да их продају или удоме на простору Европске уније, морају да се стриктно држе правила ове Уредбе.

Кључне речи: нови прописи Европске уније, заштита добробити кућних љубимаца, узгој паса и мачака у комерцијалне сврхе, могућност праћења паса и мачака.

Nataša Stojanović, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

What is envisaged in the Proposal for a Regulation on the Welfare of Dogs and Cats and their Traceability?

Under the European Convention for the Protection of Pet Animals (1987), most Member States of the European Union have committed to protect the welfare of pets. Ever since, there has been no single binding regulation on this matter, particularly on protecting the welfare of dogs and cats, which are bred for commercial purposes. The hyperproduction and illegal trade of dogs and cats what are kept and bred for sale has been generated by the differences in the envisaged levels of legal protection as well as by the discrepancies among the EU Member States in the system of identification and registration of such animals. A particular problem is importing dogs and cats from non-EU countries, such as: Russia, Belarus, Turkey, and Serbia. In order to stop such harmful practices, the European Parliament and the Council of the European Union drafted the Proposal for a Regulation on the welfare of dogs and cats and their traceability (2023).The paper examines the provisions of this prospective legal source. The proposed Regulation envisages the same minimum welfare requirements which are to be applied to all dog and cat breeders, all pet stores, and all animal shelters. The requirements are based on the "five domains" concept in satisfying animal needs, including nutrition, environment, health, behaviour, and mental state). The author also focuses on the proposed solutions which call upon the EU Member States to establish a harmonised system of identification and registration of dogs and cats bred for commercial purposes. After being adopted and entering into force, this proposed Regulation will also be significant for Serbia. Even though Serbia is not a member state of the EU, the national actors (breeding establishments for dogs and cats and shelters that wish to sell them or place them for adoption in the territory of the European Union) must strictly adhere to the rules of this Regulation.

Keywords: new EU regulations, welfare of pet animals, breeding dogs and cats for commercial purposes, traceability of dogs and cats.

Alexandra Löwy, LL.D., [*]
Full Professor,
Faculty of Law, Comenius University in Bratislava
Zuzana Mlkvá Illýová, LL.D., [**]
Associate Professor,
Faculty of Law, Comenius University in Bratislava,
Republic of Slovakia

UDK: 347.91/.95:004(437.6)
347.9:004.7
004.8:347.9
316.472:004.738.5]:347.9

DOI: 10.5281/zenodo.19599574

Civil Justice in the Digital Age: Emerging Normative Challenges for Slovak Procedural Law

This paper examines whether the current framework of Slovak procedural law, particularly the Civil Procedure Code (CPC) and the Civil Non-Contentious Procedure Code (CMPC), adequately reflects the normative challenges brought by the digital age. Rapid technological development, the growing use of artificial intelligence, and the pervasive influence of social media fundamentally reshape the environment in which civil justice operates. The paper focuses on three interconnected dimensions. First, it analyses the impact of modern technologies and digitalisation on procedural mechanisms, including communication with courts, evidence-taking, and efficiency of proceedings. Second, it explores the potential and risks associated with the integration of artificial intelligence into civil justice, especially in decision-support systems, raising questions of transparency, accountability, and preservation of procedural fairness. Third, it addresses the effects of social media and the accelerated dissemination of information, which may influence public perception of justice and create indirect pressure on courts, potentially contributing to forms of judicial activism in high-profile cases monitored by the media. Against this background, the paper critically assesses whether the existing Slovak procedural framework is normatively equipped to respond to these developments, or whether targeted legislative or interpretative adjustments are required. The aim is to identify key areas where traditional procedural principles, such as impartiality, equality of arms, and legal certainty, must be reinterpreted

[*] alexandra.lowy@flaw.uniba.sk
[**] zillyova@gmail.com

or reinforced to ensure that civil justice remains both effective and legitimate in the 21st century circumstances.

Keywords: civil justice, Slovak procedural law, Civil Procedure, Civil Non-Contentious Procedure, digitalisation, modern technologies, artificial intelligence, social media.

Dr Alexandra Löwy,
Redovni profesor,
Pravni fakultet, Komenius Univerzitet u Bratislavi
Dr Zuzana Mlkvá Illýová,
Vanredni professor,
Pravni fakultet, Komenius Univerzitet u Bratislavi,
Republika Slovačka

GRAĐANSKO PRAVOSUĐE U DIGITALNOM DOBU: NOVI NORMATIVNI IZAZOVI ZA SLOVAČKO PROCESNO PRAVO

Rad se bavi pitanjem da li trenutni okvir slovačkog procesnog prava, posebno Zakonik o građanskom parničnom postupku (ZGPP) i Zakon o građanskom vanparničnom postupku (ZVPP), adekvatno odražava normativne izazove koje donosi digitalno doba. Dinamičan tehnološki razvoj, sve veća upotreba veštačke inteligencije i sveprisutni uticaj društvenih mreža fundamentalno menjaju okruženje u kojem funkcioniše građansko pravosuđe. U radu se razmatraju tri međusobno povezana apekta. Prvo, analizira se uticaj modernih tehnologija i digitalizacije na procesne mehanizme, uključujući komunikaciju sa sudovima, prikupljanje dokaza i efikasnost postupaka. Drugo, ispituje se mogućnosti i rizici koji se odnose na primenu veštačke inteligencije u građanskom pravosuđu, posebno u oblasti alata za podršku donošenju odluka, uz istovremeno ukazivanje na pitanja transparentnosti, odgovornosti i očuvanja procesne pravde. Treće, razmatra se uticaj društvenih mreža i ubrzanog širenja informacija, koji mogu značajno uticati na javnu percepciju pravde i izvršiti indirektan pritisak na sudove, što može doprineti raznim oblicima sudskog aktivizma u važnim slučajevima koje prate mediji. U tom kontekstu, članak kritički procenjuje da li je postojeći slovački procesnopravni okvir normativno spreman da odgovori na ove izazove ili su neophodna ciljana zakonodavna ili interpretativna prilagođavanja. Cilj je da se identifikuju oblasti u kojima je potrebno reinterpretirati ili ojačati tradicionalne procesne principe, kao što su nepristrasnost, jednakost stranaka i pravna sigurnost, kako bi građansko pravosuđe ostalo efikasno i istovremeno legitimno u uslovima 21. veka.

Ključne reči: građansko pravosuđe, slovačko procesno pravo, Građanski parnični postupak, Građanski vanparnični postupak, digitalizacija, moderne tehnologije, veštačka inteligencija, društvene mreže.

Др Димитрије Ћеранић, [*]
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Источном Сарајеву,
Република Српска, Босна и Херцеговина

UDK: 347.633(497.11)
347.633:347.65(497.11)
DOI: 10.5281/zenodo.19599627

НАСЉЕДНОПРАВНА ДЕЈСТВА ПОНИШТЕЊА УСВОЈЕЊА У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

У праву Републике Србије усвојење престаје поништењем уколико приликом његовог заснивања нису биле испуњене законске претпоставке за његову пуноважност, односно ако је сагласност за усвојење дата под принудом или у заблуди. Аутор се бави насљедноправним дејствима поништења усвојења. У домаћој правној књижевности углавном се истиче како пресуда о поништењу дјелује за убудуће, те да правна дејства која је усвојење произвело до правноснажности пресуде о поништењу остају на снази. Аутор у раду критикује постојећа законска рјешења у вези са поништењем усвојења по тужби у парничном поступку, те указује на правне празнине у погледу уређења насљедноправних дејстава поништења усвојења. Прихваћени систем декрета по коме усвојење настаје на основу управног акта донесеног у посебном управном поступку треба до краја прихватити како у погледу настанка, тако и у погледу престанка усвојења. Стога, аутор предлаже укидање правила о поништењу усвојења по тужби у парничном поступку, те заговара успостављање правила у вези са контролом законитости рјешења о заснивању усвојења по уобичајеном моделу контроле управних аката – у управном поступку и управном спору. Уколико се задрже постојећа рјешења у вези са поништењем усвојења, аутор предлаже изричито нормирање правила о губитку законских насљедних права између грађанских сродника у том случају. Док се ова област изричито не уреди, аутор закључује да се на насљедноправна дејства поништења усвојења аналогно могу примјењивати правила о губитку законског насљедног права наджи-вјелог супружника у случају поништења брака, уз одређене разлике условљене природом усвојења.

Кључне речи: поништење усвојења, насљедноправна дејства, право Републике Србије.

[*] dimitrije.ceranic@pravni.ues.rs.ba

Dimitrije Ćeranić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of East Sarajevo,
Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina

Inheritance Law Effects of the Annulment of Adoption in Serbian Law

In the law of the Republic of Serbia, adoption ceases by annulment if, at the time of its establishment, the legal requirements for its validity were not fulfilled, or if consent to the adoption was given under duress or deception. The author examines the inheritance law effects of the annulment of adoption. In domestic legal literature, it is generally emphasized that a judgment on annulment produces effects only for the future, and that the legal effects produced by the adoption prior to the finality of the annulment judgment remain in force. In this paper, the author criticizes the existing legislative solutions concerning the annulment of adoption by lawsuit in civil proceedings and points to legal gaps regarding the regulation of the inheritance law effects of such annulment. The adopted decree system, according to which adoption arises on the basis of an administrative act issued in a special administrative procedure, should be consistently applied both in terms of the establishment and the termination of adoption. Accordingly, the author proposes abolishing the rules on annulment of adoption by lawsuit in civil proceedings and advocates for establishing rules on the control of the legality of decisions on the establishment of adoption, following the common model of review of administrative acts, within administrative procedure and administrative dispute. If the existing solutions regarding the annulment of adoption are retained, the author proposes the explicit regulation of rules on the loss of statutory inheritance rights between civil relatives in such cases. Until this area is expressly regulated, the author concludes that the inheritance law effects of the annulment of adoption may be analogously governed by the rules on the loss of statutory inheritance rights of the surviving spouse in the case of annulment of marriage, with certain differences conditioned by the nature of adoption.

***Keywords*:** annulment of adoption, inheritance law effects, law of the Republic of Serbia.

Dr Davorin Pichler,[*]
Vanredni profesor,
Pravni fakultet, Sveučilište „J. J. Strossmayer", Osijek,
Republika Hrvatska

UDK: 347.234(497.5)
351.712.5(497.5)
349.414(497.5)
711(497.5)
711.27(497.5)

DOI: 10.5281/zenodo.19599662

VLASNIČKOPRAVNA PROBLEMATIKA URBANE KOMASACIJE

Kvalitetno prostorno planiranje doprinosi unaprjeđenju ekonomskih, društvenih, prirodnih i ekoloških polazišta razvitka u prostoru. Takvo upravljanje prostorom je nesumnjivo u javnom interesu. Komasacija se temelji na zamjeni zemljišta između više vlasnika i kasnijem objedinjavanju za svakog vlasnika, dok se dio zemljišta rezervira za javna dobra. Na području Republike Hrvatske urbana komasacija nije se provodila još od vremena Kraljevine Jugoslavije. Urbana komasacija je jedna od mjera kojima se omogućuje prostorno planiranje. Oduzimanje zemljišta, koje se provodi aktom javne, upravne, vlasti, je u općem interesu da se vlasništvo zemljišnih čestica na nekom području preraspodjeli u svrhu uređenja prostora u realizaciji urbanističkih planova. Međutim, postavlja se pitanje je li zakonodavac, u dostatnoj mjeri, vodio računa o posljedicama koje za pojedinca može imati pravomoćno rješenje o komasaciji u smislu ograničenja prava vlasništva. Naime, provođenje postupka izvlaštenja duboko zadire u pravo vlasništva i privatnopravne interese građana. U tom smislu, provesti će se analiza sukladnost regulacije postupka urbane komasacije s razmjernošću potrebe za ograničavanjem prava vlasništva u pravnom poretku Republike Hrvatske.

Ključne reči: komasacija, vlasništvo, izvlaštenje, ograničenje, javni interes.

[*] dpichler@pravos.hr

Davorin Pichler, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University „J. J. Strossmayer" in Osijek,
Republic of Croatia

Ownership Issues of Urban Land Consolidation

Quality spatial planning contributes to the improvement of the economic, social, natural and ecological starting points of development in space. Such space management is undoubtedly in the public interest. Land consolidation is based on the exchange of land between several owners and later unification for each owner, while part of the land is reserved for public goods. In the territory of the Republic of Croatia, urban land consolidation has not been carried out since the time of the Kingdom of Yugoslavia. Urban land consolidation is one of the measures that enable spatial planning. Expropriation of land, which is carried out by an act of public, administrative, authority, is in the general interest to redistribute the ownership of land parcels in an area for the purpose of spatial planning in the implementation of urban plans. However, the question arises whether the legislator has sufficiently taken into account the consequences that a final decision on land consolidation may have for an individual in terms of limiting the right to ownership. Namely, the implementation of the expropriation procedure deeply infringes on the right to ownership and the private interests of citizens. In this regard, an analysis will be conducted of the compliance of the regulation of the urban land consolidation procedure with the proportionality of the need to restrict ownership rights in the legal system of the Republic of Croatia.

***Keywords*:** consolidation, ownership, expropriation, restriction, public interest.

Др Тамара Ђурђић-Милошевић, [*]
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу,
Република Србија

UDK: 347.67
347.65/.68

DOI: 10.5281/zenodo.19599701

СУПСТИТУТИ ТЕСТАМЕНТА И ИЗАЗОВИ САВРЕМЕНОГ НАСЛЕДНОГ ПРАВА

У савременим правним системима, приликом располагања имовином за случај смрти, све већу улогу добијају механизми који функционално замењују тестамент, као што су животно осигурање, пензиони фондови, трастови, фондације и слични инструменти. У Сједињеним Америчким Државама они су препознати као „супституте тестамента" (*will-substitutes*) и постали су предмет интересовања англоамеричке правне доктрине. За разлику од англосаксонског права, у континенталним системима ови механизми нису предмет опсежнијих правних анализа, иако је њихова заступљеност очигледна (као што је случај са уговором о наслеђивању, поклоном за случај смрти, постмортем мандатом и другим облицима располагања имовином). Кроз ове форме имовинског располагања доводи се у питање улога тестамента као традиционалног инструмента планирања наслеђивања. Феномен супституте завештања истовремено отвара и друга питања, као што су разграничење између располагања имовином за живота и за случај смрти, као и питање заштите интереса трећих лица, укључујући повериоце, чланове породице и издржавана лица. Због тога је неопходно да се укаже на теоријске и практичне импликације субститута тестамента, нарочито у контексту осигурања кохерентности наследноправних система.

Кључне речи: тестамент, субститути тестамента, располагања *inter vivos* и *mortis causa*, границе наследног права.

[*] tdjurdjic@gmail.com

Tamara Đurđić-Milošević, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Kragujevac,
Republic of Serbia

Will-substitutes and the Challenges of Modern Succession Law

In contemporary legal systems, the disposition of property upon death in increasingly governed by mechanisms that functionally replace the will, such as life insurance, pension funds, trusts, foundations, and similar instruments which are gaining increasing importance. In the United States, they have been recognized as "will-substitutes" and have become the subject of interest in Anglo-American legal doctrine. Unlike Anglo-American law, in European-continental systems, these mechanisms have not been the focus of extensive legal analysis although their presence is evident (as in the case of succession agreements, *mortis causa* gifts, post-mortem mandates, and other forms of property disposition). Through these forms of asset transfer, the role of the will as the traditional instrument of succession planning has been put into question. The phenomenon of will-substitutes simultaneously raises further issues, such as the distinction between lifetime dispositions and *mortis causa* dispositions, as well as the question of protecting the interests of third parties, including creditors, family members, and dependents. For this reason, it is necessary to highlight the theoretical and practical implications of will-substitutes, particularly in the context of ensuring the coherence of succession legal systems.

***Keywords*:** last will, will-substitutes, *inter vivo*s and *mortis cau*sa dispositions, succession law boundaries.

Др Милица Вучковић,[*]
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 347.247:347.131.4(497.11)
347.234:556(497.11)
349.6(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.19599730

ОГРАНИЧЕЊА ПРАВА СВОЈИНЕ НА ВОДНОМ БЛАГУ И РЕГУЛИСАЊЕ УПОТРЕБЕ ВОДЕ У СУСЕДСКИМ ОДНОСИМА

Предмет овог истраживања је однос јавноправне и приватноправне регулативе коришћења воде и водних добара у праву Републике Србије. Његова полазна тачка су институти римског права обухваћени појмом тзв. „приватног права на воду", који су примењивани у регулисању приватних права поводом коришћења воде и извора воде. Појам приватног права на воду делује као историјски куриозитет када се посматра у светлу савремених ограничења права својине на водном благу, али је неспорно да су ова приватна права представљала важну вредност у имовини власника земљишта. Оно што тему чини актуелном, упркос почетној привидној анахроности, јесте судар савремених тенденција у развоју људских права, подстакнутих еколошким проблемима, и приватног права, чији је покретач одувек био економски интерес. У упоредном праву, права поводом вода распирују бројне теоријске расправе, које ангажују и законодавство и судску праксу у стална стремљења да их разумеју и приступе им на правичан и практичан начин. Нарочито је вредна пажње чињеница да у модерним правним системима егзистира мноштво различитих својинских режима поводом вода и водних добара. То је још један аргумент у прилог значаја истраживања на тему ограничења права својине на водном благу и регулисања употребе воде у суседским односима.

Кључне речи: право на воду, суседско право, еколошко право, приватна права поводом воде.

[*] milica@prafak.ni.ac.rs

Milica Vučković, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Restrictions On Property Rights to Water Resources and Regulation of Water Use in Neighborhood Relations

The subject matter of this research is the relationship between public and private law regulations on the use of water and water resources in the law of the Republic of Serbia. The starting point are the Roman law institutes embodied in the concept of the so-called "private water rights", which were applied in regulating private rights regarding the use of water and water sources. The concept of private right to water seems like a historical curiosity when viewed in light of modern restrictions on property rights to water resources, but it is undeniable that these private rights represented an important value in the property of landowners. What makes the topic relevant, despite its initial apparent anachronism, is the collision of modern tendencies in the development of human rights, prompted by environmental problems, and private law, whose driving force has always been economic interest. In comparative law, water rights have sparked numerous theoretical debates, engaging both legislation and case law in a constant quest to understand and approach them in a fair and practical manner. In contemporary legal systems, it is noteworthy that there are a multitude of different property regimes for water and water resources. This is another argument in favor of the importance of research on the topic of restrictions on property rights to water resources and the regulation of water use in neighborhood relations.

Keywords: right to water, neighborly law, environmental law, private rights regarding water.

Др Анђелија Тасић,[*]
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 364.63:305]:004
364.63-055.2:004.738.5
343.54/55:004.738.5
342.721-055.2

DOI: 10.5281/zenodo.19599774

РОДНО ЗАСНОВАНО НАСИЉЕ У ДИГИТАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ

Технологија, а нарочито она која се користи у онлине или дигиталном свету, продубљује или олакшава родно засновано насиље над женама и девојчицама. Оно је само наставак различитих видова тог насиља који у забрињавајућој мери утиче или погоршава њихов положај. Насиље над женама у дигиталној сфери представља све раширенији глобални проблем са озбиљним последицама. Осим на друге сфере, оно утиче и на партиципативна права жена на интернету и одлуку жена да се чује њихов глас, укључујући изражавање мишљења на онлине платформама. Ова констатација посебно се односи на жене које се баве јавним послом, или друге жене или девојчице које су активне на друштвеним мрежама или у јавности. Насиље над женама и девојчицама у дигиталној сфери тако гуши њихов глас и сужава простор за њихово учешће у јавној дебати. Имајући све наведено у виду, у раду ће најпре бити анализирани узорци ове врсте насиља, са посебним освртом на то да ли се узроци родно заснованог насиља уопште разликују од узрока родно заснованог насиља у дигиталном окружењу. Затим ће бити представљени најчешће заступљени видови (појавни облици) ове врсте насиља. Потом ће бити анализиран одговарајући нормативни оквир који има за циљ сузбијање овог негативног понашања. Напослетку, биће представљене већ постојеће прпоруке за сузбијање родно заснованог насиља у дигиталном окружењу и биће дата оцена њихове примењивости на национални контекст.

Кључне речи: родно засновано насиље, дигитално окружење, Гревио препоруке.

[*] andjelija@prafak.ni.ac.rs

Anđelija Tasić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Technology-Facilitated Gender-Based Violence in Digital Environments

Modern technologies, particularly those used in online or digital environments, both deepen and facilitate gender-based violence. Technology-facilitated violence is an extension of various forms of gender-based violence against women and girls which may affect and further deteriorate their position to an alarming extent. Violence against women in the digital domain is an increasingly widespread global problem with serious consequences. In addition to impacting other areas, it also affects women's participatory rights on the Internet and their willingness to have their voices heard, including the expression of opinions on online platforms. This observation especially refers to women engaged in public professions, as well as other women and girls who are active on social media or in the public sphere. In this way, violence against women and girls in the digital environment suppresses their voices and narrows the space for their participation in public debate. Bearing all these issues in mind, the author first analyzes the underlying causes of gender-based violence, with particular focus on whether the causes of gender-based violence differ at all from those of gender-based violence in the digital environment. Then, the paper presents the most common forms (manifestations) of this type of violence. Subsequently, the author examines the relevant normative framework aimed at combating such harmful behavior. Finally, the author presents the existing Grevio recommendations for addressing gender-based violence in the digital environment, along with an assessment of their applicability in the national context.

Keywords: gender-based violence, digital environment, Grevio recommendations.

Др Санда Ћорац,[*]
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу,
Република Србија

UDK: 347.92:[347.426.4:616-036.88(497.11)
347.426.4:616-036.88(497.11)
DOI: 10.5281/zenodo.19599791

ПОСТУПАК У ПАРНИЦАМА ЗА НАКНАДУ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ЗБОГ СМРТИ БЛИСКОГ ЛИЦА

У раду се анализирају поједина питања везана за парнице у којима се расправља и одлучује о накнади нематеријалне штете због смрти блиског лица. Претрпљени душевни бол у оваквим околностима схвата се као трајно стање туге и патње, па се у правном смислу вреднује као основ за посебан вид нематеријалне штете, при чему накнада има пре свега функцију сатисфакције, а не функцију успостављања имовинске еквиваленције. Предмет рада је анализирање неких процесних аспеката овог поступка и изазова са којима се сусрећу судови. Отворена су питања активне легитимације, вештачења као доказног средства у функцији утврђивања настанка и постојања нематеријалне штете због смрти блиског лица и критеријума по којима се одмерава висина накнаде.

Кључне речи: претрпљени и будући душевни болови због смрти блиског лица, активна легитимација, вештачење, критеријуми суда за одмеравање накнаде нематеријалне штете.

[*] scorac@jura.kg.ac.rs

Sanda Ćorac, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Belgrade,
Republic of Serbia

Procedure in Civil Litigations for Compensation of Non-Pecuniary Damages arising from death of a close relative

This paper analyzes certain issues related to civil litigations in which courts adjudicate claims for compensation of non-pecuniary damages arising from the death of a close relative. The emotional distress experienced in such circumstances is understood as a lasting state of grief and suffering. In legal terms, it is recognized as the basis for a distinct form of non-pecuniary damage. In this context, compensation primarily serves a function of just satisfaction rather than that of establishing a pecuniary equivalent. The subject matter of this paper is the analysis of certain procedural aspects of these litigations and of the challenges encountered by courts. The paper discusses the issues of legal standing, the use of expert witnesses as an evidentiary instrument in establishing the occurrence and existence of non-pecuniary damages arising from the death of a close relative, as well as the criteria applied in determining the compensation amount.

Keywords: sustained and future emotional distress, death of a close relative, legal standing, expert witness, judicial criteria for the assessment of non-pecuniary damages.

Др Срђан Радуловић, [*]
Ванредни професор,
Правни факултет Универзитета у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Република Србија

UDK: 347.155-053.5/.6
159.922.72:17.02
159.9 Kohlberg L.

DOI: 10.5281/zenodo.19599896

ГРАНИЦЕ ПОСЛОВНЕ СПОСОБНОСТИ У СВЕТЛУ КОЛБЕРГОВЕ ТЕОРИЈЕ МОРАЛНОГ РАЗВОЈА – МАЛОЛЕТНИЦИ ДО ЧЕТРНАЕСТЕ ГОДИНЕ

За разлику од правних, физичка лица не стичу пословну способност одједном. У свет самосталних и правно компетентних субјеката она се уводе постепено. Круг правних послова које могу обављати, у правном поретку Републике Србије, шири се градуелно на темељу претпоставки о узрочно-последичној повезаности узраста лица и његове способности, прво да схвати значај својих радњи, затим и да њима управља. Једна од претпоставки је да лица до четрнаесте године немају довољан ниво правне зрелости за самостално иступање у правним пословима. Ова лица сматрају се пословно неспособним, а презумпција њихове пословне неспособности спада у ред апсолутних. Поменуте претпоставке у наш правни поредак уведене су на основу историјскоправних и компаративних искустава, али без директног позивања на конкретна сазнања других наука, пре свега развојне психологије. Међутим, у оквиру ширег теоријско-емпиријског истраживања које је раду претходило, уочили смо значајну подударност између законодавчевог опредељења и „Теорије моралног развоја“ Лоренса Колберга. Конкретније, полазећи од претпоставке да се она стиче постепено и у релативно стабилном редоследу, Колберг је формирао стадијуме моралне зрелости. Лица до четрнаесте године функционишу, по правилу, у оквиру прва три стадијума. Начин на који образлажу своје одлуке и поступке наводи на закључак да је опредељење законодавца сасвим исправно када су у питању лица на првом и другом стадијуму. Но, мишљења смо да се апсолутност претпоставке пословне неспособности треба релативизовати када су у питању лица која се налазе на трећем стадијуму.

Кључне речи: Колбергова теорија, морални развој, узраст, малолетници, пословна способност.

[*] srdjan.radulovic@pr.ac.rs

Srđan Radulović, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,
Republic of Serbia

The Boundaries of Contractual Capacity in light of Kohlberg's Theory of Moral Development: Minors under the age of fourteen

Unlike legal persons, natural persons do not acquire contractual capacity in a single moment. Rather, they are gradually introduced into the sphere of autonomous and legally competent subjects. In the legal order of the Republic of Serbia, the scope of legal transactions they are entitled to undertake progressively expands on the basis of an assumed causal correlation between one's age and capacity to comprehend the significance of one's actions as well as to manage and control those actions. One of the underlying assumptions is that persons under the age of fourteen do not possess a sufficient degree of legal maturity to act independently in legal transactions. These persons lack legal capacity to contract, and the presumption of their incapacity falls into the category of absolute presumptions. These presumptions were incorporated into our legal order on the basis of historical and comparative law experiences, but without explicit reliance on concrete findings from other scientific disciplines, primarily developmental psychology. Yet, the broader theoretical-empirical research that preceded this paper revealed a significant convergence between the legislators normative stance and the "Theory of Moral Development" proposed by Lawrence Kohlberg. Concretely, starting from the premise that moral maturity is acquired progressively and in a relatively stable sequence, Kohlberg articulated distinct (six) stages of moral development. As a rule, persons under the age of fourteen operate within the first three of these stages. The manner in which they justify their decisions and actions supports the conclusion that the legislators position is entirely well-founded with respect to individuals operating at the first and the second stage of moral development. However, we believe that the absolute presumption of incapacity to contract has to be relativized in relation to those persons who have attained the third stage of moral development.

Keywords: Kohlberg's theory, moral development, age, minors, contractual capacity.

Claudiu F. A. Ignat, LL.D., [*]
Associate Professor,
Faculty of Law and Public Administration in Craiova,
Spiru Haret University – Bucharest,
Republic of Romania

UDK: 347.965.42
347.918
341.6

DOI: 10.5281/zenodo.19599926

Mediation in the new era: An alternative way of resolving conflicts and disputes

Mediation, as an alternative method of resolving conflicts and disputes, is one of the most used non-contentious methods by which the parties in a conflict/litigation choose to resolve their legal differences, both among themselves and with state institutions. The general and the specific principles of mediation (confidentiality, impartiality, neutrality, the flexibility of this procedure) ensure a favorable climate for the management and settlement of conflicts between the disputing parties Mediation is a non-contentious and informal procedure; there are no written procedures through which this procedure can be conducted but it does not imply ignoring the rights of the parties involved in a dispute. It gives the parties an opportunity to focus primarily on their immediate and prospective needs and desires. Thus, the degree of satisfaction with the mediation agreement is directly proportional to the degree of satisfying those needs. The conflict is managed by the mediator, an expert in conflict management, a neutral and impartial person who is professionally and legally obliged to respect the confidentiality of both the procedure and the mediation agreement, to manage the conflict through specific conflict-management methods, and guide the parties through an assisted negotiation process to reaching the mediation agreement.

Keywords: mediation, legal rights, conflicts, litigation, alternative dispute resolution.

[*] claudiu@lexignat.ro

Dr Claudiu F.A. Ignat,
Vanredni profesor,
Pravni fakultet u Krajovi, Univerzitet Spiru Haret Bukurešt,
Republika Rumunija

MEDIJACIJA U NOVOJ ERI: ALTERNATIVNI NAČIN REŠAVANJA SUKOBA I SPOROVA

Medijacija, kao alternativni metod rešavanja sukoba i sporova, jedna je od najčešće korišćenih vanparničnih metoda kojom strane u sukobu ili parnici biraju da reše svoje pravne probleme, kako međusobno tako i sa državnim institucijama. Opšti i specifični principi medijacije (poverljivost, nepristrasnost, neutralnost, fleksibilnost postupka) obezbeđuju povoljnu klimu za upravljanje i rešavanje sukoba između stranaka u sporu. Medijacija je vanparničan i neformalan postupak; ne postoje pisane procedure putem kojih se ovaj postupak može sprovesti, ali to ne podrazumeva ignorisanje prava stranaka u sporu. Medijacica daje priliku strankama da se prvenstveno fokusiraju na svoje neposredne i buduće potrebe i želje. Dakle, stepen zadovoljstva sporazumom o medijaciji je direktno proporcionalan stepenu zadovoljavanja tih potreba. Sukobom upravlja medijator, stručnjak za rešavanje sporova, neutralna i nepristrasna osoba koja je, u skladu sa profesionalmin i pravnim obavezama, dužna da poštuje poverljivost postupka i sporazuma o medijaciji, da upravlja sukobom upotrebom specifičnih metoda za rešavanje sporova, i da kroz proces potpomognutog pregovaranja usmerava stranke u sporu ka postizanju sporazuma o medijaciji.

Ključne reči: medijacija, zakonska prava, sukobi, parnica, alternativno rešavanje sporova.

Др Ивана Симоновић, [*]
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 342.738:004.7
343.211.3
351.816:654
004.8:34

DOI: 10.5281/zenodo.19599964

ИНФОРМАЦИОНА ПРИВАТНОСТ

Предмет истраживања у овом раду јесте информациона приватност, схваћена као право појединца на контролу над информацијама о себи у сложеном амбијенту информационог друштва. Ауторка анализира преображај права на приватност из просторног концепта у концепт информационе аутономије, која постаје кључна за очување дигиталног идентитета. У раду се критички испитују ризици које по права личности доносе савремене информационо-комуникационе технологије, с посебним освртом на биометријску идентификацију, системе паметног надзора и феномен „надзорног капитализма". Посебна пажња посвећена је правном оквиру заштите података о личности, пре свега кроз анализу Опште уредбе о заштити података (ГДПР) и новог Акта о вештачкој интелигенцији Европске уније. Истражују се границе између оправдане употребе технологије у сврху безбедности и опасности од успостављања система масовног надзора и профилисања појединаца без њихове сагласности. Рад указује на неопходност доследне примене начела неопходности и сразмерности, као и на значај независне контроле над техничким системима који обрађују осетљиве личне податке. Закључује се да је заштита информационе приватности суштински предуслов за очување људског достојанства и аутономије воље у дигитално посредованој стварности.

Кључне речи: Информациона приватност, заштита података о личности, дигитални идентитет, вештачка интелигенција, ГДПР, профилисање.

[*] ivana@prafak.ni.ac.rs

Ivana Simonović, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Information Privacy

This paper focuses on information privacy, perceived as an individual's right to control information about oneself within the complex environment of the information society. The author analyzes the transformation of privacy from a spatial concept into the concept of informational autonomy, which is crucial for preserving digital identity. The paper critically examines the risks to personality rights posed by modern information and communication technologies, with a special emphasis on biometric identification, smart surveillance systems, and the phenomenon of "surveillance capitalism". Particular attention is given to the legal framework for personal data protection, primarily through the analysis of the General Data Protection Regulation (GDPR) and the European Union's Artificial Intelligence Act. The limits between the justified use of technology for security purposes and the dangers of establishing mass surveillance systems and profiling individuals without their consent are explored. The paper highlights the necessity of strictly applying the principles of necessity and proportionality, as well as the importance of independent oversight of technical systems that process sensitive personal data. The author concludes that the protection of information privacy is an essential prerequisite for preserving human dignity and autonomy of will in a digitally mediated reality.

Keywords: information privacy, personal data protection, digital identity, artificial intelligence, GDPR, profiling.

Др Љиљана Скробић, [*]
Доцент,
Департман за социјалну политику и социјални рад,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу
Др Бојана Вранић, [**]
Доцент,
Департман за социјалну политику и социјални рад,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 341.96:347.633
341.231.14-053.2
342.7-058.865

DOI: 10.5281/zenodo.19599984

КОНВЕНЦИЈА О ЗАШТИТИ ДЕЦЕ И САРАДЊИ У ОБЛАСТИ МЕЂУНАРОДНОГ УСВОЈЕЊА ТРИ ДЕЦЕНИЈЕ КАСНИЈЕ: ИЗМЕЂУ ПОСТИГНУТИХ СТАНДАРДА И САВРЕМЕНИХ НОРМАТИВНИХ ИЗАЗОВА

Конвенција о заштити деце и сарадњи у области међународног усвојења из 1993. године већ три деценије представља темељни међународни правни оквир који је трансформисао праксу усвојења, уводећи неопходну транспарентност и механизме за спречавање злоупотреба. Међутим, поставља се питање да ли је овај инструмент, креиран у потпуно другачијем друштвено-технолошком амбијенту, и даље адекватан одговор на комплексне изазове 21. века. У раду се указује на основне предности и кључне стубове Конвенције, са посебним осврtом на афирмацију принципа најбољег интереса детета и принципа супсидијарности. Поред тога, рад анализира нормативне празнине које су постале видљиве протоком времена. Препозната је потреба за јачањем правног оквира кроз реформу постадоптивног праћења и извештавања, чиме би се прешао пут од факултативног ка обавезујућем моделу праћења. Такође, наглашава се неопходност стандардизације свеобухватне постадоптивне подршке која би пратила дете и усвојитеље након формалног окончања поступка. Посебан

[*] ljiljana.skrobic@filfak.ni.ac.rs
[**] bojana.vranic@filfak.ni.ac.rs

акценат стављен је на право на идентитет у дигиталној ери, односно на потребу за новим нормативним решењима која би пратила технолошку реалност у којој је деци доступно и да самостално истражују своје порекло. Потенцијална решења која би одговорила на препозната питања виде се у ревизији постојеће Конвенције или у усвајању допунских протокола прилагођених императивима заштите права детета у савременом, глобализованом и дигитализованом друштву.

Кључне речи: међународно усвојење, Конвенција о заштити деце и сарадњи у области међународног усвојења, најбољи интерес детета, постадоптивна подршка, право на идентитет, дигитализација.

Ljiljana Skrobić, PhD,
Assistant Professor,
Department of Social Policy and Social Welfare,
Faculty of Philosophy, University of Niš
Bojana Vranić, PhD,
Assistant Professor,
Department of Social Policy and Social Welfare,
Faculty of Philosophy, University of Niš,
Republic of Serbia

The Convention on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption three decades later: Between the established standards and contemporary normative challenges

The Convention on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption (the HCCH Adoption Convention, 1993) has served for three decades as the fundamental international legal framework that transformed adoption practices by introducing necessary transparency and mechanisms for preventing abuses. However, the question arises whether this instrument, created in a significantly different socio-technological environment, remains an adequate response to the complex challenges of the 21st century. This paper highlights the core strengths and key pillars of the Adoption Convention, with a particular focus on the affirmation of the principle of the best interests of the child and the principle of subsidiarity. The paper analyzes the normative gaps that have become apparent over time. The need for strengthening the legal framework is recognized through the reform of post-adoption monitoring and reporting, shifting from a facultative to a mandatory oversight model. The authors also emphasize the necessity of standardizing comprehensive post-adoption support services for both the child and the adoptive parents after the formal conclusion of the procedure. Special focus is placed on the right to identity in the digital era, specifically the need for new normative solutions that align with the technological reality in which children have the means to independently search for their origins. Potential solutions to these identified issues are seen in the revision of the existing

Convention or the adoption of supplementary protocols tailored to the imperatives of child protection in a modern, globalized, and digitalized society.

***Keywords*:** international adoption, HCCH Convention on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption, best interests of the child, post-adoption support, right to identity, digitalization.

Др Андреа Здравковска, [*]
Доцент,
Правни Факултет – Кичево,
Универзитет Св. Климент Охридски, Битола
Др Ангел Ристов, [**]
Редовни професор,
Правни Факултет – Кичево,
Универзитет Св. Климент Охридски, Битола,
Република Северна Македонија

UDK: 341.231.14-053.2
342.726-053.2
343.85:343.62-053.2
343.85:364.63-053.2
364-787.34-053.2
343.211.6

DOI: 10.5281/zenodo.19606732

ИНТЕГРИСАНА ПРАВНА ЗАШТИТА ДЕЦЕ ЖРТАВА ПОРОДИЧНОГ НАСИЉА: НОРМАТИВНИ СТАНДАРДИ, ИНСТИТУЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ И ИЗАЗОВИ У ПРИМЕНИ

Циљ овог рада је свеобухватна анализа правне и институционалне заштите деце жртава породичног насиља, као једне од најосетљивијих категорија у области савременог система заштите људских права. Полазећи од нормативних решења садржаних у Конвенцији о правима детета, Истанбулској конвенцији, Европској конвенцији о људским правима и релевантним актима Савета Европе, у раду се разматрају кључна полазишта која државама намећу обавезу превенције, раног откривања, правовремене интервенције и спречавања секундарне виктимизације детета. Теоријски оквир рада заснива се на нормативно-аналитичком приступу у области институционалне координације и системске превенције. Методолошки, рад примењује компаративну, нормативну и критичку анализу, са посебним нагласком на процени функционалности постојећих механизама заштите. Иако је национално законодавство у значајној мери формално усклађено са међународним стандардима, у пракси се уочавају изражени структурни дефицити: непотпуна сарадња између центара за социјални рад, полицијских служби, тужилаштва, судова и здравствених установа; недовољна специјализованост кадрова; недостатак јединствених протокола; као и присуство секундарне виктимизације због неприла-

[*] andrea.zdravkovska@uklo.edu.mk
[**] angelristov@yahoo.com

гођених процедура саслушања и вођења поступка. Закључак рада показује да ефикасна заштита деце жртава породичног насиља није могућа без интеграције правних, социјалних, здравствених и образовних система у јединствени, координирани модел деловања. Стога се предлажу системске реформе усмерене на унапређење институционалних капацитета, стандардизацију процедура и доследну примену начела најбољег интереса детета као врховне правне вредности.

Кључне речи: права детета, породично насиље, правна заштита, секундарна виктимизација, институционална координација.

Andrea Zdravkovska, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law in Kičevo,
University St. Kliment Ohridski in Bitola
Angel Ristov, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law in Kičevo,
University St. Kliment Ohridski in Bitola,
Republic of North Macedonia

Integrated Legal Protection of Children Victims of Domestic Violence: Normative standards, institutional mechanisms and challenges in implementation

The aim of this paper is a comprehensive analysis of the legal and institutional protection of children victims of domestic violence, as one of the most sensitive categories in the field of the contemporary human rights protection system. Starting from the normative solutions contained in the Convention on the Rights of the Child, the Istanbul Convention, the European Convention on Human Rights, and relevant acts of the Council of Europe, the paper discusses the key starting points that impose on states the obligation of prevention, early detection, timely intervention and prevention of secondary victimization of children. The theoretical framework of the paper is based on a normative-analytical approach in the field of institutional coordination and systemic prevention. Methodologically, the paper applies comparative, normative and critical analysis, with specific reference to assessing the functionality of existing protection mechanisms. Although national legislation is to a significant extent formally aligned with international standards, prominent structural deficits are observed in practice: incomplete cooperation between social work centers, police services, prosecutors' offices, courts and health institutions; insufficient specialization of personnel; lack of unified protocols; and the presence of secondary victimization due to unadapted hearing and processing procedures.The conclusion of the paper shows that effective protection of child victims of domestic violence is not possible without the integration of legal, social, health and educational systems

into a single, coordinated model of action. Therefore, systemic reforms are proposed aimed at improving institutional capacities, standardizing procedures and consistent application of the principle of the best interests of the child as the supreme legal value.

Keywords: child rights, domestic violence, legal protection, secondary victimization, institutional coordination.

Shkurte Kadri, LL.D.,[*]
Assistant Professor,
Faculty of Law, Mother Teresa University in Skopje,
Republic of North Macedonia

UDK: 340.13:347.189(497-15)]:340.5
347.189(497-15)
392.91(497-15)
DOI: 10.5281/zenodo.19600019

The Regulation of Personal Names in the Western Balkan Countries: Similarities and Differences

The paper aims to present the similarities and differences in the regulation of the institute of the personal name of natural persons in the Western Balkan countries. By using the comparative approach, this paper presents three key aspects of the legal regime of the personal name of natural persons in the Western Balkans countries: its determination at birth, the conditions and procedures for its change, and the mechanisms of legal protection. The analysis demonstrates that the legal regulation of this institute in these countries is based on numerous similarities, i.e., on common foundational principles in its regulation. However, the analysis will clearly demonstrate that the regulation of personal names in these countries also contains certain specificities. The similarities largely stem from the comparable socio-economic conditions in which these countries develop, whereas the differences arise from the degree of acceptance of modern European legal standards, as well as from their respective legal traditions.

Keywords: personal name, similarities, differences, regulation.

[*] shkurte.kadri@unt.edu.mk

Dr Shkurte Kadri,
Docent,
Pravni fakultet, Univerzitet Majka Tereza u Skoplju,
Republika Severna Makedonija

REGULISANJE LIČNIH IMENA U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA: SLIČNOSTI I RAZLIKE

Cilj rada je da predstavi sličnosti i razlike u regulisanju instituta ličnog imena fizičkih lica u zemljama Zapadnog Balkana. Primenom uporednog pristupa, rad predstavlja tri ključna aspekta pravnog režima ličnog imena fizičkih lica u zemljama Zapadnog Balkana: njegovo određivanje pri rođenju, uslove i postupke za njegovu promenu, kao i mehanizme pravne zaštite. Analiza pokazuje da je pravno regulisanje ovog instituta u ovim zemljama zasnovano na brojnim sličnostima, odnosno na zajedničkim temeljnim principima u njegovom regulisanju. Međutim, analiza će jasno pokazati i određene specifičnosti u regulisanju instituta ličnog imena fizičkih lica u ovim zemljama. Sličnosti u velikoj meri proizilaze iz uporedivih društveno-ekonomskih uslova u kojima se ove zemlje razvijaju, dok razlike proizilaze iz stepena prihvatanja savremenih evropskih pravnih standarda, kao i iz njihovih konkretnih pravnih tradicija.

Ključne reči: lično ime, sličnosti, razlike, propisi.

Др Јелена Вукадиновић Марковић, [*]
Виши научни сарадник,
Институт за упоредно право, Београд,
Република Србија

UDK: 347.918:364.69(497.11)
364.32(497.11)
614.253(497.11)
34:613/618(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.19600028

АРБИТРАБИЛНОСТ СПОРОВА У ОБЛАСТИ ЗДРАСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ У ПРАВУ СРБИЈЕ

Будући да обухватају медицинска, етичка и правна питања, спорове у области здравствене заштите карактерише изразита комплексност. Такви спорови се традиционално решавају у оквиру судског система, који је по својој природи антагонистички. Иако судски поступци имају важну улогу у обезбеђивању накнаде штете пацијентима, у пракси су често дуготрајни и процесно захтевни, нарочито због сложености доказивања медицинске грешке и потребе за медицинским вештачењем. Поред тога, адверсарна природа судског поступка може додатно нарушити однос поверења између лекара и пацијената. У таквим околностима све већи значај добијају алтернативни механизми решавања спорова, међу којима посебно место заузима арбитража. У правном систему Републике Србије арбитража је нормативно препозната као механизам решавања одређених спорова у области здравствене заштите, пре свега у односима између Републичког фонда за здравствено осигурање и даваоца здравствених услуга у вези са закључивањем и спровођењем уговора у систему обавезног здравственог осигурања. Међутим, питање могућности арбитражног решавања спорова који проистичу из односа између лекара и пацијената, нарочито у контексту лекарске одговорности, у домаћем праву није изричито уређено и у доктрини отвара низ питања која се односе на арбитрабилност спорова и заштиту пацијената као слабије стране. У том контексту у раду се анализира питање арбитрабилности спорова који произлазе из односа лекар-пацијент. Полазећи од анализе упоредноправних решења и релевантне правне литературе, аутор испитује у којој мери арбитража може представљати функционалан и правно прихватљив механизам решавања спорова у здравственом сектору. Основна хипотеза рада јесте да арбитража може представља-

[*] j.vukadinovic@iup.ac.rs

ти ефикасну допуну судском решавању спорова у области здравствене заштите, али само уз одговарајућа нормативна ограничења која произлазе из заштите јавног интереса и права пацијената.

Кључне речи: арбитража, арбитрабилност спорова, лекарска одговорност, спорови у области здравствене заштите, алтернативно решавање спорова.

Jelena Vukadinović Marković, LL.D.,
Senior Research Associate,
Institute of Comparative Law, Belgrade,
Republic of Serbia

Arbitrability of Healthcare Disputes under Serbian Law

Healthcare disputes are characterised by a high degree of complexity as they involve intertwined medical, ethical and legal issues. Traditionally, such disputes have been resolved within the judicial system which, by its nature, operates in an adversarial manner. While judicial proceedings are important for ensuring compensation for patients who have been harmed, they are often lengthy and procedurally demanding in practice, particularly due to the difficulty of proving medical negligence and the frequent requirement for expert medical evidence. Furthermore, the adversarial nature of court proceedings may undermine the trust between physicians and patients. In such circumstances, alternative dispute resolution mechanisms have gained increasing importance. Arbitration has a particularly prominent position among them. In the legal system of the Republic of Serbia, arbitration is recognised as a mechanism for resolving certain healthcare disputes, primarily between the National Health Insurance Fund and healthcare providers concerning the conclusion and performance of contracts within the mandatory health insurance system. However, the possibility of resolving disputes arising from the physician–patient relationship through arbitration, particularly in the context of medical liability, is not expressly regulated under Serbian law. This raises a number of issues in legal doctrine concerning the arbitrability of such disputes and the protection of patients as the weaker party. Against this background, the paper examines the arbitrability of disputes arising from the physician–patient relationship. Drawing on comparative law solutions and relevant literature, the author explores the extent to which arbitration may constitute a functional and legally acceptable mechanism for resolving disputes in the healthcare sector. The central hypothesis is that arbitration can be an effective complement to judicial dispute resolution in the field of healthcare but only if there are appropriate normative limitations stemming from the protection of public interests and patients' rights.

***Keywords*:** arbitration, arbitrability of disputes, medical liability, healthcare disputes, alternative dispute resolution.

Бојана Веровић, [*]
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 347.51:347.241
347.242
347.131.4
347.235
349.412.4

DOI: 10.5281/zenodo.19600087

ШТЕТА ЗБОГ ИЗГУБЉЕНОГ ВИДИКА И СВЕТЛОСТИ

Развој урбанистичке слике градова значи промене окружења за власнике претходно постојећих непокретности. Због изградње нових стамбено-пословних објеката, инфраструктуре или засада вегетације, власници непокретности губе одређени видик и изложеност директној сунчевој светлости. Ауторка у раду разматра да ли наведене промене са грађанскоправног аспекта представљају штету и који правни захтеви стоје власнику непокретности на располагању, опредељујући свој фокус ка накнади штете. Рад сагледава два случаја негативних промена (губитак видика, губитак светлости) и анализира њихово дејство на имовинскоправну позицију власника непокретности. Нормативноправна и упоредноправна анализа обухвата решења у домаћем, швајцарском, енглеском и америчком праву.

Кључне речи: прекомерне имисије, чист економски губитак, смањење вредности непокретности, право на видик, право на видљивост, право на светлост.

[*] a.bojana@prafak.ni.ac.rs

Bojana Verović,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Loss of View and Loss of Light: Recoverable Damage or Not

The process of urbanization changes the environment for owners of pre-existing real estate. Due to the construction of new residential and commercial buildings, infrastructure or vegetation planting, owners of real estate lose a certain view and exposure to direct sunlight. In the paper, the author examines whether these changes constitute a recoverable damage from a civil law perspective, and what legal claims are available to the real estate owner, with primary focus on the compensation for damage. The research examines two cases of negative changes (the loss of view and the loss of light) and analyzes their impact on the property rights of the real estate owner. The normative and comparative law analysis includes Serbian, Swiss, British and American law.

Keywords: nuisance, pure economic loss, reduction of the real estate value, right to view, right to visibility, right to light.

Anisa Ruhotina,[*]
Viša asistentica,
Pravni fakultet, Univerzitet u Sarajevu,
Republika Bosna i Hercegovina

UDK: 347.952.2
347.235:347.952

DOI: 10.5281/zenodo.19600124

IZVRŠENJE NA NEKRETNINAMA RADI NAPLATE POTRAŽIVANJA MALE VRIJEDNOSTI –IZMEĐU PRAVA TRAŽIOCA IZVRŠENJA NA EFIKASNO NAMIRENJE I ZAŠTITE IZVRŠENIKA

Savremeni izvršni postupak nužno slijedi dva pravnopolitička cilja – zaštitu tražioca izvršenja i zaštitu izvršenika, što nužno podrazumijeva uspostavljanje ravnoteže između prava i interesa obje strane. Izvršni postupak pokreće se prijedlogom tražioca izvršenja u kojem on određuje na kojim predmetima i kojim sredstvima će se provesti izvršenje. Navedeno je u dispoziciji tražioca izvršenja, te se od njega ne očekuje da svoj prijedlog u pogledu predmeta izvršenja formira vodeći računa o vrijednosti svog potraživanja i vrijednosti predmeta na kojem traži izvršenje. Naime, u savremenom izvršnom postupku, uz određene izuzetke i odstupanja od njegovog osnovnog oblika, napušten je institut *gradus executionis*, koji zahtijeva poštivanje određenog redoslijeda u pogledu predmeta na kojim tražilac izvršenja može predložiti izvršenje, na način da bi bio dužan primjerice prvo posegnuti za novčanim potraživanjem, pokretnim stvarima, a potom za nekretninama. Takvo rješenje proizlazi iz prirode izvršnog postupka i interesa tražioca izvršenja za efikasnim namirenjem potraživanja, pri čemu mogućnost neposrednog posezanja za nekretninom ujedno djeluje i kao sredstvo podsticanja dužnika na dobrovoljno ispunjenje obaveze. Međutim, ovakva sloboda tražioca izvršenja u pogledu formiranja prijedloga zahtijeva postojanje mehanizama kojima se pruža zaštita izvršeniku, ali istovremeno sprečava i zloupotreba ovog dispozitivnog ovlaštenja od strane tražioca izvršenja. Naime, jedan od osnovnih problema predstavljaju situacije u kojima se u izvršnom postupku nekretnine, kao predmeti izvršenja u pravilu znatnije vrijednosti, prodaju radi namirenja višestruko manjeg duga. Cilj rada je analizirati kako su pravni sistemi pojedinih zemalja sljednica bivše Jugoslavije odgovorili na ovaj izazov, te

[*] a.ruhotina@pfsa.unsa.ba

identificirati odgovarajuća rješenja koja bi *de lege ferenda* doprinijela uspostavljanju pravične ravnoteže između interesa stranaka u izvršnom postupku.

Ključne reči: izvršni postupak, izvršenje na nekretninama, efikasno izvršenje, zaštita izvršenika, *gradus executionis*, potraživanja male vrijednosti.

Anisa Ruhotina,
Senior Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Sarajevo,
Republic of Bosnia and Herzegovina

Enforcement Against Immovable Property for the Collection of Low-Value Claims: Balancing the Creditor's Right to Efficient Enforcement and the Protection of the Debtor

Modern enforcement proceedings necessarily pursue two fundamental policy objectives: the protection of the enforcement creditor and the protection of the enforcement debtor, which entails a careful balancing of the rights and interests of both parties. Enforcement proceedings are initiated by a motion filed by the enforcement creditor, in which the creditor determines the assets against which enforcement will be sought and the means of enforcement. This falls within the creditor's dispositive powers, whereby the creditor is not expected to take into account the proportionality between the value of the claim and the value of the asset subject to enforcement. In modern enforcement proceedings, subject to certain exceptions and deviations from its basic model, the doctrine of *gradus executionis* has been abandoned. This doctrine required adherence to a specific order regarding the assets against which enforcement could be sought, obliging the creditor to first pursue monetary claims and movables, and then immovables. This solution arises from the nature of enforcement proceedings and the creditor's interest in efficiently satisfying the claim, while direct enforcement against immovables also encourages the debtor to voluntarily fulfill the obligation. However, this freedom of the enforcement creditor in structuring the motion necessitates the existence of mechanisms that protect the enforcement debtor, while simultaneously preventing abuse of this dispositive power by the creditor. One fundamental problem arises when immovables, typically of higher value, are sold in enforcement proceedings to satisfy a disproportionately smaller debt. The aim of this paper is to analyse how the legal systems of certain successor states of the former Yugoslavia have addressed this challenge and to identify appropriate solutions which could *de lege ferenda* contribute to establishing a fair balance between the interests of the parties in enforcement proceedings.

Keywords: enforcement proceedings, enforcement against immovable property, efficient enforcement, protection of the enforcement debtor, *gradus executionis*, low-value claims.

Маша Смиљана Шовић,[·]
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 347.61/.64
347.61
347.627
347.628.42
316.36

DOI: 10.5281/zenodo.20627559

САВРЕМЕНА ПОРОДИЦА КАО ПРЕДМЕТ ПРАВНЕ ЗАШТИТЕ: ИЗАЗОВИ И ТЕНДЕНЦИЈЕ

Последњих деценија се у европским државама уочавају значајне промене у брачним и породичним односима, које се огледају у порасту стопе развода, расту броја ванбрачних заједница и деце рођене изван брака, повећању броја јенднородитељских и реконструисаних породица, као и у паду наталитета. Слични трендови пристуни су и у Републици Србији, што отвара сложена питања правног уређења породичних односа. Предмет рада јесте анализа савремене породице као објекта правне заштите, са фокусом на нормативни оквир и његову прилагођеност савременим друштвеним изазовима. Рад указује на кључне узроке промена, попут јачања индивидуализма и трансформације улоге жене, као и на постојање нормативних празнина и дилема у правном признавању нетрадиционалних облика породице.

Кључне речи: породица, породични живот, брак, развод брака, ванбрачна заједница, индивидуализам, равноправност полова.

[·] masa@prafak.ni.ac.rs

Maša Smiljana Šović,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

The Contemporary Family as a Subject of Legal Protection: Challenges and Trends

In recent decades, significant changes in marital and family relations have been observed in European countries, reflected in the rising divorce rate, the increasing number of cohabiting unions and children born out of wedlock, the growth of single-parent and reconstituted families, as well as a decline in birth rates. Similar trends are also present in the Republic of Serbia, giving rise to complex issues concerning the legal regulation of family relations. The subject matter of this paper is the analysis of the contemporary family as an object of legal protection, with specific reference to the normative framework and its adaptability to modern social challenges. The paper highlights the key causes of these changes, such as the strengthening of individualism and the transformation of the role of women, as well as the existence of normative gaps and dilemmas in the legal recognition of non-traditional forms of family.

Keywords: family, family life, marriage, divorce, extramarital community, individualism, gender equality.

Андреа Широчка,[*]
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,
Република Србија

UDK: 347.63:618.177-089.888.11(4:497.11)
340.134:347(497.11)
173.5:34
DOI: 10.5281/zenodo.19600168

ПЕРМИСИВНИ ПРАВНИ РЕЖИМИ СУРОГАЦИЈЕ У ЕВРОПИ И ЊИХОВ ОДРАЗ НА РЕШЕЊА У СРПСКОМ ПРАВУ DE LEGE FERENDA

Сурогат материнство, или сурогација, представља истовремено најстарији и најконтроверзнији метод медицински асистиране репродукције (МАР), што за последицу има изразито неуједначен приступ држава у погледу прихватања и правног регулисања сурогат материнства. Тако у Европи само мали број држава, попут Уједињеног Краљевства, Украјине, Грчке, Португала, Македоније и Данске, изричито допушта закључивање сурогационих аранжмана. Ипак, и у тим државама је сурогација ограничена на алтруистички облик, уз строг надзор државе и јасне медицинске индикације, те оне остају изузетак у доминантно рестриктивном пејзажу. Истовремено, и међу државама permисивног става постоје значајне разлике у погледу конкретних нормативних решења. Упоредноправна анализа указује на одређене развојне тенденције у овој области. Пре свега, уочава се проширивање круга лица којима је сурогација доступна, тако да обухвата и истополне парове и самце. Са друге стране, од посебног значаја остају питања постојања генетске везе између детета и намераваних родитеља, као и дозвољеног обима накнаде, која се у савременим правним системима ограничава на трошкове, како би се очувао алтруистички карактер сурогације. Будући да се у Републици Србији, чије је позитивно право прохибитивног става, од 2015. године на прагу законодавне процедуре налази Преднацрт Грађанског законика који алтернативно дозвољава и уређује сурогат материнство, поставља се питање актуелности његових решења. У светлу савремених тенденција permисивних националних законодавстава у Европи, потребно је оценити да ли дата решења и даље задовољавају важеће стандарде или их је неопходно ревидирати ради усклађивања са савременим упоредно-

[*] a.sirocka@pf.uns.ac.rs

правним оквирима. Додатно, будући да Преднацрт пружа више алтернативних нормативних решења за поједина питања сурогације, посебан значај има утврђивање која од понуђених опција највише одговара актуелним тенденцијама и стандардима у упоредном и међународном праву.

Кључне речи: сурогат материнство, медицински асистирана репродукција, пермисивни правни оквир сурогације, Преднацрт Грађанског законика Републике Србије.

Andrea Širočka,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Novi Sad,
Republic of Serbia

Permissive Legal Regimes of Surrogacy in Europe and their Implications for de lege ferenda Solutions in Serbian Law

Surrogacy, also known as surrogate motherhood, is both one of the oldest and most contentious forms of medically assisted reproduction (MAR), resulting in highly varied approaches among states regarding its acceptance and legal regulation. In Europe, only a handful of countries (such as the United Kingdom, Ukraine, Greece, Portugal, North Macedonia, and Denmark) explicitly allow surrogacy agreements. However, even in these jurisdictions, surrogacy is typically restricted to altruistic form, subject to rigorous state oversight and clearly defined medical criteria, making these jurisdictions exceptions within an otherwise predominantly prohibitive landscape. At the same time, notable variations persist among permissive regimes, particularly with regard to normative details. Comparative law analysis highlights evolving trends, such as broadening access to include same-sex couples and single persons. On the other hand, key debates center on requirements for a genetic link between the child and intended parents, as well as limits on compensation, which modern systems generally confine to reimbursable expenses to maintain altruism. Given that the positive law in the Republic of Serbia adopts a prohibitive stance, the Preliminary Draft Civil Code (2015) alternatively provides for the permissibility and regulation of surrogacy. However, as the adoption of this Code has been pending legislative procedure since 2015, the question arises as to the relevance of its solutions. In light of the contemporary trends of permissive national legislation in Europe, these draft provisions on surrogacy warrant review for alignment with contemporary standards and eventual revision in order to align the provisions with modern comparative legal frameworks. Furthermore, as the Preliminary Draft envisages alternative normative solutions for certain surrogacy issues, it is particularly important to determine which of these options most closely corresponds to the current trends and standards in comparative and international law.

Keywords: surrogacy, medically assisted reproduction, permissive surrogacy frameworks, Preliminary Draft Civil Code of the Republic of Serbia.

СЕСИЈА ЗА КРИВИЧНО, КРИВИЧНО-ПРОЦЕСНО ПРАВО И КРИМИНОЛОГИЈУ

CRIMINAL LAW, CRIMINAL PROCEDURE LAW, AND CRIMINOLOGY SESSION

Др Драган Јовашевић, [*]
Редовни професор (у пензији),
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 343.347
614.253
343.222:614.25

DOI: 10.5281/zenodo.19628511

УГРОЖАВАЊЕ ЗДРАВЉА ЉУДИ „НОВИМ" ОБЛИЦИМА НЕСАВЕСНОГ ПОСТУПАЊА ЛЕКАРА ИЛИ ДРУГИХ ЗДРАВСТВЕНИХ РАДНИКА

Најчешће се здравље људи повређује, нарушава или угрожава различитим противправним делатностима појединаца или група, било злоупотребом штетних, шкодљивих материја или психоактивних контролисаних супстанци, било кроз поступање противно прописима о заштити, уређењу или унапређењу животне средине. Право на здравље представља једно од најзначајнијих људских права које је гарантовано, како универзалним или регионалним (европским) међународним документима, тако и националним уставним законодавством. Поред тога, кривично право овој заштићеној вредности пружа појачану кривичноправну заштиту акцесорне или супсидијарне природе, тек када медицинско (здравствено) право не може ефикасно да јој обезбеди остварење и заштиту. Предмет рада се састоји у правнотеоријској и судскопрактичној анализи специфичног кривичног дела које се састоји у несавесном поступању лекара или других здравствених радника чиме се одступа од медицинских правила поступања. Ради се о специфичној инкриминацији којом се повређује право на здравље управо различитим делатностима запослених медицинских радника изнутра, посебно у условима примене нових „експерименталних" начина или средстава лечења, односно недовољно испитаних лекова, „нових" вакцина за опасне или заразне болести или сл.

Кључне речи: *здравље људи, несавесно поступање, кривично дело, здравствени радник, казна.*

[*] jovas@prafak.ni.ac.rs

Dragan Jovašević, LL.D.,
Full Professor (retired),
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Endangering human health by "new" forms of medical malpractice by doctors and other healthcare workers

Human health is most commonly impaired, violated or endangered by various illegal activities of individuals or groups, either through the misuse of harmful substances or psychoactive controlled substances, or through actions which are contrary to regulations on the protection, regulation or improvement of the living environment. The right to health is one of the most important human rights, which is guaranteed both by universal or regional (European) international documents and by national constitutional legislation. Criminal law provides an accessory or subsidiary protection of the right to health only when medical law cannot effectively ensure the exercise and protection of the right. The subject matter of this paper is the legal-theoretical and judicial-practical analysis of a specific criminal offence, medical malpractice, which entails undue diligence and unscrupulous behavior of a doctor or other health workers which deviate from the medical professional conduct rules. This is a specific criminal offence which constitutes a violation of the right to health. It encompasses various activities of employed medical workers from the institution, particularly in cases of applying new "experimental" methods or means of treatment, such as insufficiently tested drugs, "new" vaccines for dangerous or infectious diseases, and the like.

Keywords: human health, medical maltreatment, undue diligence, criminal offence, healthcare worker, punishment.

Др Миомира Костић,[*]
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 343.988-053.2/.6:688.7(497.11)
688.7:346.548(497.11)
159.922.7-053.2/.6:688.7

DOI: 10.5281/zenodo.19628540

ВИКТИМИЗАЦИЈА ДЕЦЕ УПОТРЕБОМ ИГРАЧАКА КАО ДНЕВНА РУТИНА У ОДРАСТАЊУ

У нашој земљи постоје прописи којима се регулише безбедност играчака, намењених деци, на тржишту наше земље. Ова тема указује на низ питања која су ретко предмет стручних и академских разматрања како у области привреде (промет, одређивање цена, добит, распрострањеност тржишта и сл), тако и у области криминолошко-виктимолошког посматрања употребе играчака и врсте играчака намењених деци. Свакако да играчке представљају део одрастања, као омиљена играчка, чије одузимање или сакривање или уништење могу представљати начин виктимизације деце. Али, област посматрања је мног обухватнија. Зато ћемо у раду разматрати, пре свега, акта Републике Србије у области заштите деце, у процесу васпитања и образовања, и то: Акциони план за реализацију Стратегије развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији од 2021. до 2026. године, за период од 2024. до 2026. године; затим, Закон о предметима опште употребе и Правилник о безбедности играчака, као и Правилник о безбедности дечјих игралишта. Посебно ћемо нагласити развој агресије код деце употребом играчка, као и начин како играчке могу постати алати за вршење насиља у породици.

Кључне речи: деца, играчке, регулатива, насиље у породици, насиље према деци.

[*] kosticm@prafak.ni.ac.rs

Miomira Kostić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Victimization of children using toys as a daily routine in growing up process

The Republic of Serbia has regulated the safety of toys intended for children and their placement on the Serbian market. This topic points to a number of issues that are rarely the subject matter of professional and academic considerations, both in the field of economy (turnover, pricing, profit, market distribution, etc.) and in the field of criminological-victimological observation of the use of toys and the types of toys intended for children. Considering that toys are certainly an inseparable part of growing up, taking away, hiding or destroying a child's favorite toy can be perceived as a form of children victimization. Yet, the field of criminological-victimological observation is much broader. In this context, the paper we first explores the legislative and regulatory acts of the Republic of Serbia in the field of child protection, education and upbringing, including: The Action Plan for the implementation of the Strategy for the development of the information society and information security in the Republic of Serbia from 2021 to 2026, covering the period from 2024 to 2026; the Act on Items of General Use, and the Rulebook on the Safety of Toys, as well as the Rulebook on the Safety of Children's Playgrounds. The author particularly highlights the development of aggression in children through the use of toys, as well as how toys can become instruments for the commission of domestic violence against children.

Keywords: children, toys, normative framework, domestic violence, violence against children.

Ice Ilijevski, LL.D.,[*]
Full Professor,
Faculty of Law – Kičevo,
University St. Kliment Ohridski – Bitola
Kire Babanoski, LL.D.,[**]
Assistant Professor,
Faculty of Security – Skopje,
University St. Kliment Ohridski – Bitola
Angelina Stanojoska, LL.D.,[***]
Full Professor,
Faculty of Law – Kičevo,
University St. Kliment Ohridski – Bitola,
Republic of North Macedonia

UDK: 343.123.1:342.7(497.7)
343.412(4)
343.85:343.412
341.1/.8:343.255

DOI: 10.5281/zenodo.19628654

PROTECTING RIGHTS IN CRIMINAL INVESTIGATIONS: The Méndez Principles and Interviewing Practices in North Macedonia

This paper examines the legal framework of the Macedonian criminal justice system, with particular focus on human rights protection in criminal investigations and investigative interviewing practices in the Republic of North Macedonia, which are assessed against the Méndez Principles of effective criminal investigation interviewing and their associated safeguards. The authors analyze the extent to which national practices align with these internationally recognised standards, with specific reference to rapport-based interviewing and protection of human rights. The study explores how the Méndez Principles are applied in practice and identifies the operational challenges and pressures encountered during investigative interviews. The paper further investigates the existing gaps in the protection of procedural rights and analyses the cultural and institutional factors shaping investigative practices. The findings offer a critical assessment of the obstacles to the effective implementation of the Méndez Principles in North Macedonia and propose recommendations

[*] iilijevski@uklo.edu.mk
[**]kire.babanoski@uklo.edu.mk
[***]angelina.stanojoska@uklo.edu.mk

aimed at strengthening investigative standards and safeguarding mechanisms in accordance with international norms.

Keywords: Méndez Principles, Macedonian criminal justice system, investigative interview, interviewing techniques, safeguards, human rights protection, law enforcement.

Др Ице Илијевски, [*]
Редовни професор,
Правни факултет – Кичево,
Универзитет "Св. Климент Охридски" – Битола
Др Кире Бабаноски, [**]
Доцент,
Факултет безбености– Скопље,
Универзитет "Св. Климент Охридски" – Битола
Др Ангелина Станојоска, [***]
Редовни професор,
Правни факултет – Кичево,
Универзитет "Св. Климент Охридски" – Битола,
Република Северна Македонија

ЗАШТИТА ПРАВА У КРИВИЧНОЈ ИСТРАЗИ: МЕНДЕЗОВИ ПРИНЦИПИ И ПРАКСЕ ИСПИТИВАЊА СУБЈЕКАТА У СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ

У раду се разматра правни оквир македонског кривичноправног система, са нагласком на заштити процесних права у кривичној истрази и пракси испитивања (саслушања) процесних субјеката у Републици Северној Македонији, који се анализирају у односу на Мендезове принципе ефикасног истражног интервјуа и пратеће заштитне мере. Аутори анализирају у којој мери је национална пракса усклађена са овим међународно признатим стандардима, са посебним осврtом на испитивачке праксе засноване на доброј комуникацији и заштити људских права. Рад истражује како се Мендезови принципи примењују у пракси и идентификује оперативне изазове и притиске са којима се службеници суочавају приликом спровођења истражних испитивања/саслушања. Рад даље разматра постојеће празнине у заштити процесних права и анализира културне и институционалне факторе који обликују истражне праксе. На основу налаза, аутори критички анализирају препреке за ефикасну примену Менде-

[*] iilijevski@uklo.edu.mk
[**] kire.babanoski@uklo.edu.mk
[***] angelina.stanojoska@uklo.edu.mk

зових принципа у Северној Македонији и нуде препоруке за јачање истражних стандарда и механизама заштите у складу са међународним нормама.

Кључне речи: Мендезови принципи, македонски кривичноправни систем, истражне праксе, испитивање/саслушање, технике испитивања, заштитне мере, људска права, спровођење закона.

Др Ванда Божић, [*]
Ванредни професор,
Департман за правне науке,
Државни универзитет у Новом Пазару
Др Саша Кнежевић, [**]
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 343.852:61
343.851
343.222
343.2.01

DOI: 10.5281/zenodo.19628753

МЕРЕ БЕЗБЕДНОСТИ МЕДИЦИНСКОГ КАРАКТЕРА У КРИВИЧНОМ ПРАВУ: НЕДОРЕЧЕНОСТ НОРМАТИВНОГ ОКВИРА И ГРАНИЦЕ ЛЕГИТИМНЕ ПРЕВЕНЦИЈЕ

У савременом кривичном праву мере безбедности медицинског карактера остају теоријски недовољно разјашњене и нормативно недовољно прецизиране, нарочито у погледу појма опасности као кључног основа њихове примене. Овај рад анализира медицинске мере безбедности у кривичном законодавству Републике Србије са циљем да се испита њихова правна природа, домети легитимне примене и усклађеност са савременим европским стандардима заштите људских права. Циљ рада је да се утврди да ли постојећи нормативни оквир и пракса омогућавају правно сигурну, предвидиву и пропорционалну примену ових мера, односно да ли се остварује одржива равнотежа између заштите друштва и заштите основних права учинилаца са смањеном или искљученом урачунљивошћу. Методолошки оквир рада заснива се на нормативно-догматској анализи позитивног права, компаративноправном приступу и критичкој анализи судске и институционалне праксе уз фокус на интерпретацију појма опасности и улогу судског вештачења у процесу одлучивања. Резултати истраживања показују да нормативна недореченост појма опасности генерише правну несигурност, неуједначену судску праксу и проширену дискрецију судова, чиме се отвара простор за арбитрарност у ограничавању основних права. Утврђено је да процена будућег пона-

[*] vbozic@np.ac.rs
[**] sknez1963@gmail.com

шања учиниоца, као централни критеријум за изрицање мера, не обезбеђује довољан степен поузданости у процени будућег понашања учиниоца, што доводи у питање легитимност дуготрајних рестриктивних интервенција. Истовремено, идентификовани су структурни недостаци у извршењу мера, укључујући недостатак институционалних капацитета, фрагментацију надлежности и одсуство ефективне међуинституционалне координације. Научни допринос рада огледа се у прецизној теоријској реконструкцији појма опасности као правног стандарда, његовом нормативном позиционирању у оквиру принципа пропорционалности и нужности, као и у развоју интегративног приступа који повезује кривичноправне, медицинске мере, и аспекте заштите основних права и слобода.

Кључне речи: мере безбедности, медицинске мере, опасност, кривична одговорност, урачунљивост, људска права.

Vanda Božić, LL.D.,
Associate Professor,
Department of Legal Sciences,
State University in Novi Pazar
Saša Knežević, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Medical Security Measures in Criminal Law: Indeterminate normative framework and the limits of legitimate prevention

In contemporary criminal law, security measures of a medical nature remain both theoretically underdeveloped and normatively insufficiently defined, particularly with regard to the concept of danger as the central ground for their application. This paper examines medical security measures within the criminal legislation of the Republic of Serbia, with the aim of analyzing their legal nature, the scope of their legitimate application, and their alignment with contemporary European human rights standards. The paper aims to determine whether the existing normative framework and practice ensure the legally certain, predictable, and proportionate application of these measures, i.e. whether a sustainable balance is achieved between the protection of society and the protection of the fundamental rights of offenders with diminished or excluded criminal responsibility. The methodological framework of the paper is based on a normative-dogmatic analysis of positive law, the comparative law approach, and a critical analysis of judicial and institutional practice, with particular focus on to the interpretation of the concept of danger and the role of expert psychiatric assessment in the decision-making process. The findings of the research indicate that the normative indeterminacy of the concept of danger generates legal uncertainty, inconsistent judicial practice, and an expanded scope of judicial discretion, thereby creating a risk of arbitrariness in the restriction of fundamental rights. It has been established that the assessment of the offender's future behavior, as the central criterion for imposing these measures, does not provide a sufficient degree

of predictive reliability, thus calling into question the legitimacy of long-term restrictive interventions. Concurrently, structural deficiencies in the execution of these measures have been identified, including limited institutional capacities, fragmented competences, and the absence of effective inter-institutional coordination. The scientific contribution of this paper is reflected in the precise theoretical reconstruction of the concept of danger as a legal standard, its normative positioning within the principles of proportionality and necessity, as well as in the development of an integrative approach that connects criminal law, medical measures and aspects of the protection of fundamental rights and freedoms.

***Keywords*:** medical security measures, danger, criminal responsibility, criminal capacity, proportionality, human rights.

Др Дарко Димовски,[*]
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу
Др Јелена Паповић Миладиновић,[**]
Виша јавна тужитељка,
Више јавно тужилаштво у Нишу,
Република Србија

UDK: 343.55
343.542.1
341.645(4)
341.231.14(4)

DOI: 10.5281/zenodo.19628789

ЗАШТИТНЕ МЕРЕ ОД НАСИЉА

Како је насиље наша свакодневница неопходно је предузети мере на нормативном и фактичком нивоу како би се степен безбедности грађана побољшао. Полазећи од карактеристичнијих појавних облика насиља, аутори у раду посматрају међународне стандарде првенствено у погледу ставова Европског суда за људска права у односу на насиље у породици, силовање, насиље у школи, осветничку порнографију и деепфаке, као најзначајније облике насиља. Након тога аутори се осврћу на фактичке мере заштите, анализирајући их кроз призму наведених појавних облика насиља.

Кључне речи: заштитне мере, насиље, нормативни оквир, Европски суд за људска права

[*] darko@prafak.ni.ac.rs
[**] jpapovic@gmail.com

Darko Dimovski, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš
Jelena Papović Miladinović, LL.D.,
Higher Public Prosecutor,
Higher Prosecution Office in Niš,
Republic of Serbia

Protective Measures against Violence

Given the fact that violence is part of our everyday lives, it is necessary to take measures at the normative and factual levels in order to improve the level of citizens' security and safety. Starting from the characteristic forms of violence, the paper first observes the international standards on this matter, primarily in terms of the positions of the European Court of Human Rights in relation to domestic violence, rape, school violence, revenge pornography and deepfakes. In the second part of the paper, the authors examine the factual protective measures, analyzing them through the prism of the aforementioned forms of violence.

Keywords: protective measures, violence, normative framework, European Court of Human Rights.

Др Иван Илић, [*]
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу
Димитрије Андрејић, [**]
Сарадник у настави,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 343.1(497.11)(094.5)

DOI: 10.5281/zenodo.19628829

НОВИ-СТАРИ ЗАКОНИК О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ ЗА НОВО ДОБА

Аутори као предмет овог рада одређују критичку анализу предложених измена и допуна Законика о кривичном поступку Републике Србије, са посебним освртом на концептуални правац ових промена, који битно одређује и идеолошку позицију кривичног процесног права и кривичног поступка у Републици Србији. Аутори полазе од тезе да предложене новеле процесног кодекса представљају својеврсну „ренесансу" традиционалних института континенталног европског права, насупрот деценијском експериментисању са елементима англосаксонског, адверзијалног модела. У раду се истражује у којој мери предложена решења редефинишу равнотежу између ефикасности поступка и императива утврђивања материјалне истине. Посебна пажња посвећена је анализи оних института који су уведени реформом из 2011. године и начину на који се они сада прилагођавају домаћем правном наслеђу. Аутори настоје да одговоре на питање да ли се Србија коначно дистанцира од „хибридног" процесног модела који је често изазивао конфузију у судској пракси, те да ли се предложеним изменама јача процесни положај суда као активног нужног контролора законитости и правичности кривичног поступка. Кроз упоредноправну и догматску анализу, рад указује на кључне чиниоце правичности поступка, укључујући питање начела контрадикторности, положаја окривљеног и улогу јавног тужиоца. Коначно, интенција аутора јесте указивање на то да предложене новеле не представљају само техничку корекцију текста Законика о кривичном поступку, већ

[*] ivan@prafak.ni.ac.rs
[**] dimitrije@prafak.ni.ac.rs

концептуално престројавање ка моделу који је компатибилнији са српском правном културом и европским стандардима заштите људских права, уз задржавање само оних англосаксонских института који су се у пракси показали као функционални.

Кључне речи: ЗКП, кривични поступак, реформа, кривично законодавство.

Ivan Ilić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš
Dimitrije Andrejić, LL.M.,
Teaching Associate,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

The New-Old Criminal Procedure Code for a New Era

The subject matter of this paper is a critical analysis of the proposed amendments and supplements to the Criminal Procedure Code of the Republic of Serbia, with particular emphasis on the conceptual direction of these changes which substantially determines the ideological positioning of criminal procedural law and criminal proceedings in the Republic of Serbia. The authors proceed from the thesis that the proposed novelties represent a form of "renaissance" of traditional institutions of European-continental law, as opposed to the decades-long experimentation with elements of the Anglo-Saxon (adversarial) model. The paper examines the extent to which the proposed solutions redefine the balance between procedural efficiency and the imperative of establishing the material truth. In particular, the analysis focuses on those institutions introduced by the 2011 reform and the manner in which they are now being adapted to the domestic legal heritage. The authors address the question of whether Serbia is finally distancing itself from the "hybrid" procedural model that has often caused confusion in judicial practice, and whether the proposed amendments strengthen the procedural position of the court as an active and indispensable guardian of legality and fairness in criminal proceedings. Through a comparative and doctrinal analysis, the paper identifies the key determinants of procedural fairness, including the principle of adversariality, the position of the accused, and the role of the public prosecutor. Finally, the authors aim to demonstrate that the proposed novelties do not merely constitute a technical revision of the text of the Criminal Procedure Code but rather a conceptual realignment toward a model more compatible with Serbian legal culture and European human rights standards, while retaining only those Anglo-Saxon institutions that have proven functional in practice.

Keywords: Criminal Procedure Code (CPC), criminal proceedings, reform, criminal legislation.

Др Филип Мирић,[*]
Научни сарадник,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 343.988
343.851

DOI: 10.5281/zenodo.19628853

ПОЈАМ ЖРТВЕ У САВРЕМЕНОЈ ВИКТИМОЛОГИЈИ

На самом почетку развоја виктимологије, појам жртве се односио на лице које је претрпело штету извршењем кривичног дела. Касније се овај појам проширен и на блиска лица и чланове породице оштећеног. На данашњем степену развоја виктимологије, као науке о жртвама, појам жртве се не односи само на жртве различитих облика криминалитета, већ често и на читаву друштвену заједницу чије се вредности повређују или угрожавају криминалитетом. Предмет рада је преглед развоја концепта жртве од најранијих фаза развоја виктимологије до данашњих дана. Стварајући савремени концепт жртве друштво тежи да своје вредности заштити од повреде и угрожавања. Анализирајући развој концепта жртве у виктимологији, као једног од основних појмова виктимологије, могуће је пронаћи одговоре на савремене облике криминалитета и формулисати препоруке за бољу заштиту жртава путем формалних и неформалних мера за контролу криминалитета, што је и главни циљ овог рада.

Кључне речи: виктимологија, жртве, криминалитет, формална и неформална контрола криминалитета.

[*] filip@prafak.ni.ac.rs

Filip Mirić, LL.D.,
Research Associate,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

The concept of a victim in contemporary Victimology

At the outset of the development of victimology, the concept of a victim referred to a person who sustained some damage by the commission of a criminal offence. Later, this concept was extended to the victim's close persons and family members. At today's level of development of victimology, as a science about victims, the concept of a victim does not refer only to victims of various forms of crime but also to the entire social community whose values are violated or threatened by the crime. The paper provides an overview of the development of the concept of a victim from the earliest stages of development of victimology to the present day. By creating the modern concept of a victim, society tends to protect its own values from injury and endangerment. By analyzing the development of the concept of a victim, as the basic concept of victimology, the paper aims to seek answers to the contemporary forms of crime and formulate recommendations for better protection of victims through formal and informal measures of crime control.

Keywords: victimology, victims, crime, formal and informal crime control.

Др Гордана Николић, [*]
Полицијска управа Ниш,
Министарство унутрашњих послова,
Република Србија

UDK: 343.57(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.19628914

НЕОВЛАШЋЕНО ДРЖАЊЕ ОПОЈНИХ ДРОГА – КРИВИЧНО ДЕЛО ИЛИ ПРЕКРШАЈ У DE LEGE LATA И DE LEGE FERENDA СМИСЛУ

Неовлашћено држање опојних дрога у Републици Србији регулисано је Кривичним закоником, најпре као привилеговани облик кривичног дела неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога (члан 246. став 3. КЗ-а). Законом о изменама и допунама Кривичног законика из 2009. Године прописано је самостално као кривично дело Неовлашћено држање опојних дрога (члан 246а КЗ), које до данас није доживело значајне измене. У смислу инкриминације овог дела, намећу се бројна спорна питања која произилазе из саме његове законске структуре и описа, а који указују на чињеницу да би требало преиспитати одлуку законодавца да ли би радња овог дела требала бити инкриминисана кривичним делом или прекршајем у de lege ferenda смислу. Решења земаља региона су слична нашим, али одступа решење законодавста Босне и Херцеговине. У компаративном смислу, законодавства Европе различито регулишу случајеве неовлашћеног држања опојне дроге, нека прописују кривичну одговорност, друга прекршајну, док постоје и државе које су легализовале случајеве држања опојних дрога у одређеној количини. Услед колизије овог решења у савременом законодавству, требало би поћи путем који би био најрационалији за наше законодавство, а то би значило најпре размотрити чињеницу да ли би за учиниоце ових дела следила кривична или прекршајна одговорност и модификовати концептуалне норме овог дела, које би употпуниле његову кривичноправну репресију и превенцију. Аутор у раду настоји да размотри ове чињенице у de lege lata смислу и укаже на ваљаност инкриминације овог дела у de lege ferenda смислу кроз анализу актуелног одређења дела и решења компаративних законодавства у вези кривичне одговорности која следи за његове учиниоце.

Кључне речи: опојне дроге, држање, кривично дело, Кривични законик, прекршај, *de lege lata*, *de lega ferenda*.

[*] chupka84@gmail.com

Gordana Nikolić, LL.D.,
Police Department Niš,
Ministry of Internal Affairs,
Republic of Serbia

Unauthorized Possession of Narcotic Drugs: A Criminal Offense or a Misdemeanor in the de lege lata and de lege ferenda context

In the Republic of Serbia, unauthorized possession of narcotic drugs is regulated by the Criminal Code (CC), as a privileged form of the criminal offense of unauthorized production, possession, and distribution of narcotic drugs (Article 246 §3 of the CC). Under the Act amending and supplementing the Criminal Code (adopted in 2009), it was established as an independent criminal offense of unauthorized possession of narcotic drugs (Article 246a of the CC), which has not undergone significant changes to date. In terms of the incrimination of this offense, numerous controversial issues arise from its very legal structure and description, indicating that the legislator's decision should be reconsidered as to whether the act should be incriminated as a criminal offense or as a misdemeanor in the *de lege ferenda* sense. The solutions adopted by countries in the region are similar to those in Serbia, with the exception of the legislative solution of Bosnia and Herzegovina. From the comparative law perspective, European legislations regulate cases of unauthorized possession of narcotic drugs differently: some prescribe criminal liability, others prescribe misdemeanor liability, while there are also states that have legalized possession of narcotic drugs in certain quantities. Due to the conflicting approaches to this issue in contemporary legislations, the Serbian legislator should consider the path that would be most rational for our legislation. It primarily involves examining whether the perpetrators of such offences should be subject to criminal or misdemeanor liability, and modifying the conceptual norms of this offense in a way that would strengthen the criminal-law repression and prevention. In this paper, by analyzing the current definition of the offense and comparative law solutions on the offenders' criminal liability, the author examines these issues in the *de lege lata* context and endeavours to indicate the validity of incriminating this criminal offence in the *de lege ferenda* sense.

Keywords: narcotic drugs, possession, criminal offense, Criminal Code, misdemeanor, *de lege lata*, *de lege ferenda*.

Анђела Ристић, [*]
Сарадник у настави
ван радног односа – демонстратор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 343.21(497.11)
DOI: 10.5281/zenodo.19628937

ДА ЛИ ЈЕ СРПСКО КРИВИЧНО ПРАВО У ИНФЛАЦИЈИ?

Прошло је двадесет година од ступања на снагу важећег српског кривичног кодекса. За тих двадесет година, текст кодекса претрпео је осам измена и допуна. Не само садржина законика, измењена је његова суштина и дух. Већ након првих измена и допуна јуриспруденција је констатовала изражену тежњу ка кривичноправној експанзији, упозоравајући на хипертрофију кривичног права и казнени ексцес. Од уочавања ове склоности наше кривично право само је још дубље загазило у овај феномен. Утеху би могла пружити чињеница да по овом питању српско кривично право није усамљени случај у упоредном законодавству. Било како било, кривичноправна репресија се код нас и шири и заоштрава. Број инкриминација се повећава, постојеће инкриминације се шире и преклапају, казнени оквири се заоштравају, општи институти су све строжи. Док законодавац „тренира строгоћу", омиљено средство кривичног правосуђа за борбу против криминалитета и постизање прокламованих криминалнополитичких циљева је условна осуда. У протеклих десет година условна осуда је без премца најчешће изрицана кривична санкција. Значи ли то да правосуђе не разуме циљеве које законодавац жели да постигне, олако преко њих прелази или им се пак опире? Недвојбено, раскорак постоји, на много нивоа и поља. Куда то води? Да ли кривично право и његови институти губе своју вредност, моћ и делотворност што их је више и што су шири? Није искључено да постојећа нормативна решења могу бити и више него адекватан одговор на новонастале друштвене околности. Ако то није тако, откуд повратак отписаних југословенских института попут вишеструког поврата под окриље позитивног законодавства? Додуше, не само да ова рецепција није доследно спроведена, већ нема ни подробнијег образложења за такав потез. Циљ овог рада је сагле-

[*] andjela.rist@gmail.com

давање појаве прекомерне криминализације, као нормативног али и практичног изазова за српско кривично право, њених реперкусија по смисао и делотворност института, и разматрање адекватних одговора на ову ипак негативну појаву.

Кључне речи: кривичноправни експанзионизам, казнени ексцес, хиперинкриминација, прекомерна криминализација, хипертрофија кривичног права.

Anđela Ristić, LL.M.,
Teaching Associate-Demonstrator,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Is Serbian Criminal Law subject to Inflation?

The Serbian Criminal Code came into force 20 years ago. Ever since, the Code has undergone eight amendments, which included not only altering the content but also transforming the very essence and spirit of the Code. After the first amendments, jurisprudence observed a firm tendency toward expansionism, warning of hypertrophy of criminal law and penal excess. Since then, Serbian criminal law has only ventured deeper into this phenomenon. In terms of comparative law, we may be relieved by the fact that the Serbian criminal law is not an isolated case. However, criminal repression keeps expanding and intensifying. It is observable in the increasing number of criminal offences, the broadened scope of existing offences, the larger number of overlapping offences, more stringent penalty ranges and more rigorous general legal institutes. While the legislator appears to be "practicing rigor and severity", the preferred instrument of the criminal justice in combating crime and attaining the proclaimed criminal law goals is the suspended sentence. In the past ten years, it has been by far the most frequently imposed criminal sanction. Does this mean that the judiciary does not understand the aims that the legislator seeks to achieve, or easily disregards them, or perhaps that it actively resists them? Undoubtedly, a discrepancy does exists at many levels. Where does this lead? Are criminal law and its institutes losing their value, power and effectiveness while their number and scope increase? It cannot be ruled out that the existing normative solutions may be more than an adequate response to arising circumstances. If that is not the case, how can one explain the return of formerly abandoned Yugoslav institutes (such as multiple recidivism) into positive law? Their reception has been neither substantially justified nor consistently implemented. The aim of this paper is to examine the phenomenon of overcriminalization as both normative and practical challenge for Serbian criminal law, to analyze its repercussions on the meaning and effectiveness of criminal law institutes, and to consider appropriate responses to this negative phenomenon.

Keywords: criminal law expansionism, excessive penalty, hypercriminalization, overcriminalization, hypertrophy of criminal law.

СЕСИЈА ЗА ФИНАНСИЈСКО, ТРГОВИНСКО И ИТ ПРАВО И ЕКОНОМСКУ АНАЛИЗУ ПРАВА

FINANCIAL LAW, COMMERCIAL LAW, IT LAW, AND LAW & ECONOMICS SESSION

Др Гордана Илић Попов, [*]
Редовна професорка,
Правни факултет, Универзитет у Београду,
Република Србија

UDK: 336.22:347.768(497.11)
336.225.3(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.19606996

СУПСИДИЈАРНИ ЈЕМЦИ ПРЕДУЗЕТНИКА У СРПСКОМ ПОРЕСКОМ ПРАВУ: ЗАШТИТА ФИСКАЛНОГ ИНТЕРЕСА VS. УСТАВНО ПРАВО НА ИМОВИНУ

У српском Закону о порезу на доходак грађана предвиђено је да сви пунолетни чланови домаћинства пореског обвезника – предузетника, који су у моменту настанка пореске обавезе чинили са њим домаћинство, супсидијарно јемче својом имовином за порез на приходе од самосталне делатности. Домаћинство је шири појам од породице, јер оно не подразумева заједницу засновану на крвном сродству, браку или усвојењу већ га чине лица која живе „под истим кровом" и заједно троше остварене приходе (нпр. за плаћање комуналних трошкова, храну, поправке у стану, и др.). У заједничком домаћинству могу живети тазбински сродници или даља родбина (нпр. брачни пар, родитељи и брат једног супружника, братовљева супруга и њихова пунолетна ћерка) или лица која уопште нису повезана сродством (нпр. два кума и њихове супруге могу да живе у истом домаћинству док један од тих брачних парова чека завршетак изградње зграде у којој су купили стан). Пореска обавеза код пореза на приходе од самосталне делатности формално настаје регистрацијом предузетника код Агенције за привредне регистре. У ситуацији када је један члан домаћинства предузетник, сва пунолетна лица која са њим чине заједницу живота, привређивања и трошења прихода од тог момента постају порески дужници за његове доспеле а неизмирене обавезе по основу пореза на приходе од самосталне делатности. Ситуација постаје још комплекснија уколико њихова заједница живота, привређивања и трошења остварених прихода у међувремену престане (нпр. брачни пар одлучи да убудуће живи у изнајмљеном стану, кум се са супругом пресели у новоизграђени стан, и др.), док њихова супсидијарна одговорност не престаје све до евентуалне застарелости пореског дуга. Тако широко

[*] gordana@ius.bg.ac.rs

постављен круг супсидијарних јемаца предузетника несумњиво обезбеђује држави јаку гаранцију да ће порез успети да наплати, ако не од пореског обвезника онда од других пунолетних лица по основу „својства члана" заједничког домаћинства. Међутим, хипотеза од које полазимо је да ли је таквом заштитом јавног интереса угрожена правна сигурност и уставно право на мирно уживање имовине лица која нису имала утицај на настанак и висину пореске обавезе предузетника нити су имала било какво учешће у делатности предузетника. У разради хипотезе испитује се постојање правичне равнотеже између фискалног интереса државе и (ограничавања) имовинских права чланова који чине или су чинили заједничко домаћинство са предузетником, а који нису знали и нису морали да знају за пореске обавезе предузетника, а врло често нису уопште имали сазнање о својој супсидијарној пореској одговорности.

Кључне речи: јавни интерес, предузетник, порез на приходе од самосталне делатности, право на мирно уживање имовине, супсидијарно јемство.

Gordana Ilić Popov, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law,University of Belgrade,
Republic of Serbia

Tax Guarantors of an Entrepreneur in Serbian Tax Law: Protection of fiscal interest vs. the constitutional right to property

The Serbian Individual Income Tax Act provides that the circle of tax guarantors includes all adult members who live in the same household with the entrepreneur at the time when his tax liability for tax on self-employment income has been established. A "household" is a broader concept than a "family," as it does not necessarily imply a community based on the blood relation, marriage, or adoption. Instead, it consists of persons living "under the same roof" who jointly spend their earned income (e.g., on utility costs, food, apartment repairs, etc.). A household may include in-laws or distant relatives (e.g., a married couple, a mother-in-law, a brother-in-law, his wife and their adult daughter) or persons with no kinship ties at all (e.g., two best men and their wives living together while one couple awaits the completion of an apartment building). The tax liability on self-employment income is formally established at the moment of the entrepreneur's registration with the Agency for Business Registers. Theerafter, all adult individuals living in the household with the entrepreneur become the tax debtors for his due and unpaid tax. The situation is even more complex if their community of life, income and shared expenses ceases in the meantime (e.g., married couple decides to move into a rented flat, the best man and his wife move into a new apartment, etc.), whereas their subsidiary tax guarantee obligation does not cease until the expiry of the statutory limitations of the entrepreneur's tax debt. Such a broadly defined scope of the entrepreneur's tax guarantors in Serbian tax law undoubtedly provides the state with a strong guarantee that taxes will be collected, if not from the taxpayer, then from other adult individuals based on their "status as a member" of the joint household. However, the starting hypothesis in this paper is whether such protection of the public interest undermines legal certainty and the constitutional right to peaceful enjoyment of property for individuals who had no influence over the entrepreneur's tax liability and its amount, nor any

participation in the entrepreneur's business activities. In developing this hypothesis, the author assesses the presence of a fair balance between the state's fiscal interest and the (limitation of) property rights of members who constitute or once constituted a joint household with the entrepreneur, and who neither knew nor were required to know about the entrepreneur's tax obligations, and who were often unaware of their subsidiary tax liability.

Keywords: public interest, entrepreneur, tax on self-employment income, right to peaceful enjoyment of property, tax guarantee.

Др Марина Димитријевић, [*]
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 336.221.4
336.226.1:004
005.922.5:336.225

DOI: 10.5281/zenodo.19607025

ИНОВИРАНИ КОНЦЕПТ УПРАВЉАЊА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈОМ ПОРЕСКОГ СИСТЕМА

Процес управљања имплементацијом пореског система има велику важност за несметано финансирање јавног сектора. Модернизација овог процеса доноси многе промене, условљене тежњом да се пореска регулатива што потпуније примени. Сходно томе, у околностима динамичког и брзог развоја дигиталних технологија, иновирање концепта на коме почива управљање имплементацијом пореског система добија статус приоритетне активности, али и доминантно дигитално-технолошко усмерење и профилисање. У амбијенту снажног пропагирања дигитализације државе се, стога, у разним етапама пореске процедуре уводе дигитално-технолошке иновације у циљу подстицања једнообразног поступања пореских органа, ефикасније наплате пореских прихода, смањивања трошкова опорезивања и успешније контроле обвезника пореза. Будући да се њима рефлектује суштина иновираног концепта управљања имплементацијом пореског система, предмет су детаљне анализе и оцене у овом раду. С тим у вези, а уважавајући и чињеницу да се добровољно поштовање пореских прописа и подизање свести друштва о значају пореза, налазе у фокусу деловања савремене пореске власти, аутор посебну пажњу у раду посвећује и питањима квалитетног правног регулисања пореске проблематике, унапређења организационе структуре пореских органа и односа са пореским обвезницима, реинжењеринга пословних процеса који се тичу како примене пореског система у целини, тако и специјализованог третмана ризика у сфери испуњавања пореских обавеза. Посвећеност решавању наведених питања ће, по мишљењу аутора, одредити фактичке ефекте иновираног концепта управљања имплементацијом пореског система и фундаментално утицати на стабил-

[*] marina@prafak.ni.ac.rs

ност јавних финансија, као основу одрживог развоја и претпоставку макроекономске стабилности државе.

Кључне речи: дигиталне технологије; дигитализација државе; порески систем; дигитализација пореске области; добровољно испуњавање пореских обавеза; одрживи развој.

Marina Dimitrijević, LL.D.
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

The Innovated Concept of Managing Tax System Implementation

The process of managing tax system implementation is of great importance for the unhindered financing of the public sector. The modernisation of this process brings many changes, conditioned by the desire to implement tax regulations as fully as possible. Accordingly, in the circumstances of dynamic and rapid development of digital technologies, the innovation of the concept underlying the management of tax system implementation is gaining the status of a priority activity but is also being profiled as a dominant digital-technological orientation. In the context of important propagation of the digitalisation of the state, digital technological innovations are introduced at various stages of the tax procedure in order to encourage a uniform procedure of tax authorities, collect tax revenues more efficiently, reduce taxation costs, and control taxpayers more successfully. As they reflect the essence of the innovated concept of managing tax system implementation, they are the subject matter of a detailed analysis and evaluation in this paper. In this regard, taking into account the fact that voluntary compliance with tax regulations and raising public awareness of the importance of taxes are the focal points of modern tax authorities' activities, the author pays special attention to the issues of quality legal regulation of tax issues, improving the organisational structure of tax authorities and relations with taxpayers, and reengineering of business processes that are related to both tax system implementation as a whole and the specialised treatment of risks in the sphere of fulfilling tax obligations. In the author's opinion, the commitment to resolving these issues will determine the actual effects of the innovated concept of managing tax system implementation and fundamentally affect the stability of public finances, as the basis of sustainable development and a prerequisite for the macroeconomic stability of the state.

Keywords: digital technologies, digitalisation of the state, tax system, tax area digitalisation, voluntary fulfilment of tax obligations, sustainable development.

Др Предраг Цветковић,[*]
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Сербиа

UDK: 004.85:34
519.816
340.114

DOI: 10.5281/zenodo.19607172

МАШИНСКО УЧЕЊЕ И ПРАВО: УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Брз развој метода машинског учења отворио је нова питања у вези са њиховом улогом у савременим правним системима. Иако технике машинског учења омогућавају обраду великих скупова података и идентификовање образаца у судској пракси и правним текстовима, њихова примена у правном контексту покреће низ теоријских и нормативних дилема. За разлику од права, системи машинског учења функционишу путем статистичког закључивања изведеног из података, а не путем експлицитно формулисаних норми. Основна линија анализе је однос између статистичког и правног резоновања. Анализа разматра потенцијалне примене машинског учења у праву, попут анализе судске праксе, предиктивне правне аналитике и процене ризика. Указује се на структурна ограничења алгоритамских система у процесу нормативног одлучивања. Посебна пажња посвећена је питањима објашњивости алгоритамских одлука, правне одговорности и захтева да правне одлуке буду образложене и подложне институционалној контроли. Рад закључује да машинско учење не може заменити нормативно правно расуђивање, али може имати легитимну улогу као помоћни аналитички инструмент у обради правно релевантних чињеница и правних података. Његова примена у правном систему претпоставља нормативну контролу, транспарентност и очување темељних принципа правне сигурности, одговорности и владавине права.

Кључне речи: машинско учење, право, алгоритамско одлучивање, објашњивост, правно резоновање, владавина права.

[*] pepi@prafak.ni.ac.rs

Predrag Cvetković, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Machine Learning and Law: An Introduction

The rapid development of machine learning has opened new questions regarding its role within legal systems. While machine learning techniques enable the analysis of large datasets and the identification of patterns in judicial decisions and legal texts, their integration into legal practice raises fundamental theoretical and normative concerns. Unlike the legal norms, machine learning systems operate through statistical inference derived from data rather than through explicitly defined normative rules. The key line of analysis is the relationship between statistical reasoning and legal reasoning. The analysis examines the potential uses of machine learning in legal contexts: the analysis of judicial practice, predictive analytics, and risk assessment. It emphasizes the structural limitations of algorithmic systems in normative decision-making. Particular attention is given to the issues of explainability, legal accountability, and the requirement that legal decisions must be reasoned and subject to institutional control. The paper argues that machine learning cannot replace normative legal reasoning but may serve as a supportive analytical tool in processing legally relevant facts and legal data. Thus, its purposeful use within the legal system presupposes normative control, transparency and the preservation of fundamental principles, such as legal certainty, accountability, and the rule of law.

Keywords: machine learning, law, algorithmic decision-making, explainability, legal reasoning, rule of law.

Др Тамара Миленковић Керковић, [*]
Редовни професор,
Економски факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 351.823.3:502.131.1(497.11)
622(497.11)(094.5.072)
341.231.14:504
349.6

DOI: 10.5281/zenodo.19607217

СУКОБ КОНЦЕПТА ОДРЖИВОСТИ И ПРАВА НА ЗДРАВУ ЖИВОТНУ СРЕДИНУ СА ТРЕТМАНОМ „КРИТИЧНИХ МИНЕРАЛА" У ДОМАЋЕМ ЗАКОНУ О РУДАРСТВУ И ГЕОЛОШКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА

Аксиоматски концепти тзв. енергетске транзиције и „критичних минерала", пре свега литијума и бора, носе у себи инхерентан парадокс. Разлог тзв. минералне транзиције и њеног стожера – енергетске трансформације је енергетска безбедност и спречавање климатских промена. Док на једној страни, процес енергетске транзиције и прелазак на „зелену енергију" треба, у складу са елементима концепта одрживости, да донесу чистију и здравију животну средину и обезбеде смањење емисија, на другој страни, примена концепта „критичних сировина" критично угрожава екосистеме, воду и људске заједнице, а у будућности ће довести до глобалних промена, утицаће на биодиверзитет и повећаће неједнакост. У овом раду пружићемо приказ режима којим је у српском позитивном праву екстракције минерала заштићена еколошка компонента владавине права. У раду ће бити пружени примери два доминантна упоредно-правна модела регулативе екстракције „критичних минерала", традиционални и иновативни модел, уз предлог основних принципа за редефинисање домаћег позитивно-правног режима који јавни интерес поистовећује са интересом инвеститора.

Кључне речи: одрживост, право на заштиту животне средине, рударење и геолошка истраживања, модели регулативе.

[*] E-mail:tamarakerkovic@gmail.com

Tamara Milenković Kerković, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Economics, University of Niš,
Republic of Serbia

The conflict between the concept of sustainability and the right to a healthy environment: The treatment of 'critical minerals' in the domestic Mining and Geological Exploration Act

The axiomatic concepts of the so-called energy transition and "critical minerals", primarily lithium and bor, carry an inherent paradox. The reason for the so-called mineral transition and its core – energy transformation – is energy security and the prevention of climate change. In accordance with the elements of the sustainability concept, the process of energy transition and the shift to "green energy" should bring a cleaner and healthier environment and ensure emission reductions. On the other hand, the application of the "critical raw materials" concept critically endangers ecosystems, water and human communities. In the future, it will lead to global changes, affect biodiversity and increase inequality. The paper will provide examples of two dominant comparative-law models of 'critical mineral' extraction regulation, the traditional and innovative model, along with a proposal of basic principles for redefining the domestic positive-law regime that equates public interest with investor interest.

Keywords: sustainability, right to environmental protection, mining and geological exploration, regulatory models.

Dr Nenad Rančić, [*]
Redovni profesor,
Pravni fakultet, Univerzitet u Zagrebu
Dr Zrinka Erent Sunko, [**]
Redovni profesor,
Pravni fakultet, Univerzitet u Zagrebu
Dr Ozren Pilipović, [***]
Redovni profesor,
Pravni fakultet,Univerzitet u Zagrebu,
Republika Hrvatska

UDK: 339.923:061.1(4-672EU)]:336.74
338.23:336.74:061.1EU
336.71:339.923(4)
336.74:004(4-672EU)
339.738:061.1EU

DOI: 10.5281/zenodo.19607278

REGULATORNI IZAZOVI DIGITALNIH VALUTA CENTRALNIH BANAKA – SLUČAJ EURA

Razvoj interneta je nesumnjivo podigao životni standard i učinio ekonomiju, obradu podataka i komunikaciju efikasnijom, dok su mnoga pitanja u vezi sa ljudskim pravima – posebno pravom na privatnost i lične slobode, zaštitom od nezakonitog nadzora, novim oblicima kriminalnih aktivnosti i udruživanja itd. postala relevantna. Jedan od sektora koji će verovatno imati najviše koristi od digitalne transformacije jeste međunarodna trgovina i samo poslovanje. Digitalna valuta centralne banke (CBDC) je oblik digitalne valute koju proizvodi i garantuje centralna banka kao zakonsko sredstvo plaćanja – novac. Štaviše, CBDC se može razlikovati od kriptovaluta i po korišćenoj tehnološkoj platformi. Digitalna valuta CBDC možda fundamentalno ne koristi distribuiranu decentralizovanu bazu podataka (obično blokčejn u slučaju kriptovaluta), koju karakteriše decentralizovana priroda i nedostatak centralnog autoriteta. Za CBDC možemo očekivati centralni autoritet u obliku centralne banke. Koncept CBDC-a je prvenstveno da se što većem broju ekonomskih agenata na tržištu pruži stabilna, sajber bezbedna, brza, jeftina i lako dostupna verzija plaćanja, prvenstveno na maloprodajnom tržištu. CBDC-ovi bi mogli dovesti do jeftinijih prekograničnih transakcija, za razliku od elektronskih transakcija pod pokroviteljstvom komercijalnih banaka. CBDC takođe odgovara na trend opa-

[*] nrancic@pravo.hr
[**] zerent@pravo.hr
[***] opilipovic@pravo.hr

danja upotrebe gotovine. Glavni cilj ovog rada je da se istraži i ispita ova nova tehnologija, relevantna regulativa za uvođenje CBDC-a u evrozoni i njen uticaj na ekonomsku aktivnost, monetarnu politiku i ljudska prava analizirajući finansijski instrument u nastajanju – digitalni evro.

Ključne reči: Digitalna valuta centralne banke (CBDC), digitalni evro, Evropska centralna banka (ECB).

Nenad Rančić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Zagreb
Zrinka Erent Sunko, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Zagreb
Ozren Pilipović, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Zagreb,
Republic of Croatia

Regulatory Challenges of Central Bank Digital Currencies: The Case of Euro

The development of the Internet has unquestionably raised the standard of living and made the economy, data processing and communication more efficient, while many questions regarding human rights, especially the right of privacy and personal freedoms, protection from unlawful surveillance, new forms of criminal activities and associations (etc.), became relevant. One of the sectors that is likely to benefit most from digital transformation is the international trade and business itself. A Central bank digital currency (CBDC) is a form of digital currency that is manufactured and guaranteed by a central bank as a legal tender – money. Furthermore, a CBDC may also differ from cryptocurrencies in the technology platform used. A CBDC may not fundamentally use a distributed decentralised database (typically blockchain in the case of cryptocurrencies), which is characterised by its decentralised nature and a lack of central authority. For a CBDC, we can expect a central authority in the form of a central bank. The CBDC concept is primarily to bring a stable, cybersecure, fast, cheap and easily accessible version of payment primarily in the retail market to as many economic agents in the market as possible. CBDCs could lead to cheaper cross-border transactions, as opposed to electronic transactions under the auspices of commercial banks. A CBDC also responds to the receding trend towards the use of cash. The main aim of this paper is to investigate and examine this new technology, relevant regulation for the introduction of CBDC in the Eurozone and its impacts

on economic activity, monetary policy and human rights by analysing a nascent financial instrument – digital euro.

Keywords: Central Bank Digital Currency (CBDC), digital euro, European Central Bank (ECB).

Др Игор Камбовски, [*]
Редовни професор,
Правни факултет,
Универзитет „Гоце Делчев", Штип,
Република Северна Македонија

UDK: 004.738.5:339
004.8
366

DOI: 10.5281/zenodo.19607304

ЕЛЕКТРОНСКА ТРГОВИНА, ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И ЗАШТИТА ПОТРОШАЧА: ИЗМЕЂУ ИНОВАЦИЈЕ И РЕГУЛАЦИЈЕ

Развој вештачке интелигенције значајно је трансформисао електронску трговину, омогућавајући трговцима да анализирају понашање потрошача, предвиђају њихове преференције и креирају персонализоване понуде. Посебно место у том процесу заузимају таргетирање и профилисање потрошача, као технике засноване на обради великих количина личних података. Иако такве праксе могу допринети ефикаснијем пословању и унапређењу корисничког искуства, истовремено отварају озбиљна правна и етичка питања у погледу транспарентности, законитости обраде, аутономије потрошача, дискриминације и могуће манипулације. Рад анализира употребу система вештачке интелигенције у електронској трговини кроз призму Опште уредбе о заштити података (*GDPR*), Акта о вештачкој интелигенцији Европске уније (*AI Act*) и правила о заштити права потрошача. Посебна пажња посвећена је правним основима за обраду података, ограничењима профилисања, аутоматизованом доношењу одлука, обавези транспарентности и потреби за заштитом рањивих категорија корисника. Персонализација у дигиталном окружењу не представља спорну праксу сама по себи, али постаје правно проблематична онда када прелази границу легитимног маркетинга и прераста у нетранспарентно утицање на понашање потрошача. Основна теза рада јесте да се законитост примене вештачке интелигенције у електронској трговини не може ценити искључиво са становишта технолошке иновације и тржишне ефикасности, већ пре свега кроз захтеве правичности, пропорционалности, одговорности и поштовања основних права и етичких смерница. Будући развој е-трговине мора бити заснован на моделу одговорне употребе вештачке интелигенције под

[*] igor.kambovski@ugd.edu.mk

обавезним људским надзором, који истовремено штити личне податке и обезбеђује ефективну заштиту потрошача.

Кључне речи: вештачка интелигенција, електронска трговина, профилисање, права потрошача.

Igor Kambovski, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, Goce Delchev University, Shtip,
Republic of North Macedonia

E-Commerce, Artificial Intelligence and Consumer Protection: Between Innovation and Regulation

The development of Artificial Intelligence (AI) has significantly transformed e-commerce, enabling traders to analyse consumer behaviour, predict their preferences, and create personalised offers. A particularly important role in this process is played by consumer targeting and profiling, as techniques based on the processing of large volumes of personal data. Although such practices may contribute to more efficient business operations and an improved user experience, they also raise serious legal and ethical issues concerning transparency, lawfulness of processing, consumer autonomy, discrimination, and possible manipulation. This paper analyses the use of AI systems in e-commerce through the lens of the General Data Protection Regulation (GDPR), the European Union's Artificial Intelligence Act (AI Act), and consumer protection rules. Particular attention is given to the legal bases for data processing, the limits of profiling, automated decision-making, transparency obligations, and the need to protect vulnerable categories of users. Personalisation in the digital environment is not a problematic practice in itself; however, it becomes legally problematic when it exceeds the boundaries of legitimate marketing and develops into a non-transparent influence on consumer behaviour. The main thesis of the paper is that the lawfulness of the use of AI in e-commerce cannot be assessed solely from the perspective of technological innovation and market efficiency but. above all. through the requirements of fairness, proportionality, accountability, and respect for fundamental rights and ethical guidelines. The future development of e-commerce must be based on a model of responsible use of Artificial Intelligence under mandatory human oversight, which simultaneously protects personal data and ensures effective consumer protection.

Keywords: Artificial Intelligence, e-commerce, profiling, consumer rights.

Др Александар Мојашевић,[*]
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 34:159.9.019.4"20"
33:159.9.019.4"20"
159.9.019.4

DOI: 10.5281/zenodo.19607498

БИХЕВИОРИСТИЧКИ ПРИСТУП ПРАВУ У 21. ВЕКУ: ПРИЛОГ РАЗУМЕВАЊУ ПРОМЕНЕ ПРАВНЕ ПАРАДИГМЕ

Рад анализира значај бихевиористичког приступа праву у контексту савремених нормативних изазова 21. века, полазећи од ограничења класичног модела рационалног актера у праву. У фокусу истраживања је начин на који увиди из бихевиористичке економије и бихевиористичке анализе права доприносе разумевању стварног понашања правних субјеката, као и импликације тих увида на обликовање и примену правних норми. Рад има за циљ да теоријски разјасни основне постулате бихевиористичког приступа и да укаже на његов потенцијал да премости јаз између нормативних очекивања и емпиријске реалности одлучивања. Посебна пажња посвећена је концептима као што су ограничена рационалност, хеуристике и когнитивне пристрасности, који доводе у питање претпоставку о доследно рационалном понашању у правним односима. У том смислу, рад испитује да ли и у којој мери бихевиористички приступ представља основ за промену постојеће правне парадигме у правцу реалистичнијег и ефикаснијег нормативног оквира. Закључно, указује се на домете и ограничења овог приступа, као и на његов значај за даљи развој савремених правних система.

Кључне речи: бихевиористички приступ праву, ограничена рационалност, правна парадигма, хеуристике, когнитивне пристрасности.

[*] mojasevic@prafak.ni.ac.rs

Aleksandar Mojašević, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Behavioral Approach to Law in the 21st Century: A contribution to understanding the change of legal paradigm

This paper examines the significance of the behavioral approach to law in the context of contemporary normative challenges of the 21st century, starting from the limitations of the classical model of the rational actor in law. The research focuses on how insights from behavioral economics and behavioral law and economics contribute to understanding the actual behavior of legal subjects, as well as the implications of these insights for the design and application of legal norms. The aim of the paper is to theoretically clarify the fundamental premises of the behavioral approach and to highlight its potential to bridge the gap between normative expectations and the empirical reality of decision-making. Special attention is given to concepts such as bounded rationality, heuristics, and cognitive biases, which challenge the assumption of consistently rational behavior in legal relations. In this regard, the paper explores whether and to what extent the behavioral approach provides a basis for a shift in the existing legal paradigm toward a more realistic and effective normative framework. Finally, the paper points to the scope and limitations of this approach, as well as its relevance for further development of contemporary legal systems.

***Keywords**:* behavioral approach to law, bounded rationality, legal paradigm, heuristics, cognitive biases.

Anișoara Băbălău, LL.D., [*]
Associate Professor,
Faculty of Law and Administration,
University of Craiova,
Republic of Romania

UDK: 336.226.1(498)
336.225.2(498)
351.713(498)

DOI: 10.5281/zenodo.19607562

Trends and perspectives in financial and fiscal legislation regarding central public authorities in Romania

The first part of this paper (General Considerations) will provide a brief outline of the financial-fiscal legislative framework, as well as the principles and values that underlie the functioning of central public authorities in Romania, with responsibilities in the financial-fiscal field. Focusing on the main tax changes for the years 2026-2027, the second part will analyze the new tax measures adopted by Government Emergency Ordinance no. 85/2025. In the area of corporate income tax, Romania introduced a tax credit system for research and development activities that can be accessed by option. For taxpayers who benefit from tax exemption on reinvested profits, the possibility of simultaneously applying the accelerated depreciation method for the respective assets is introduced for the period 1st January–31st December 2026. In the field of building tax, the changes aim to update the taxation of old buildings, etc. The third part (Modernization of the National Agency for Fiscal Administration) will identify the main measures that should be adopted to establish a modern and efficient tax administration that contributes to the economic development of the country and to ensure the budgetary resources necessary for the optimal functioning of public services. In the last part, the author concludes that the changes to the financial and fiscal legislation applicable in Romania, particularly those that entered into force at the outset of 2026, have a significant impact on the business environment and individuals, aiming in particular at increasing voluntary compliance, digitalization and adjusting tax burdens.

Keywords: income tax, profit tax, National Agency for Fiscal Administration, financial and fiscal legislation, key tax changes.

[*] anisoara.babalau@yahoo.com

Dr Anișoara Băbălău,
Vanredni profesor,
Fakultet pravnih i administrativnih nauka,
Univerzitet u Krajovi,
Republika Rumunija

TRENDOVI I PERSPEKTIVE U FINANSIJSKO-FISKALNOM ZAKONODAVSTVU U POGLEDU ULOGE CENTRALNIH JAVNIH VLASTI U RUMUNIJI

U prvom delu rada (Opšta razmatranja) daje se kratak pregled finansijsko-fiskalnog zakonodavnog okvira, kao i principa i vrednosti na kojima počiva funkcionisanje centralnih javnih vlasti u Rumuniji, uključujući i odgovornosti u finansijsko-fiskalnoj oblasti. Fokusirajući se na glavne fiskalne promene za 2026-2027 godinu, drugi deo rada analizira nove poreske mere usvojene Uredbom Vlade o vanrednim situacijama br. 85/2025. U oblasti poreza na dobit, uveden je sistem poreskih kredita za istraživačko-razvojne aktivnosti kojima se može opciono pristupiti. Za obveznike koji imaju pravo na oslobađanje od poreza na reinvestiranu dobit, uvodi se mogućnost istovremene primene metoda ubrzane amortizacije odgovarajućih sredstava u periodu od 1. januara do 31. decembra 2026. godine. U oblasti poreza na zgrade, izmene imaju za cilj ažuriranje oporezivanja starih objekata (zgrada) i slično. U trećem delu rada (Modernizacija Nacionalne agencije za fiskalnu upravu) identifikuju se ključne mere za uspostavljanje moderne i efikasne poreske uprave koja doprinosi ekonomskom razvoju zemlje i obezbeđivanju budžetskih sredstava neophodnih za optimalno funkcionisanje javnih službi. U završnom delu rada, autorka zaključuje da promene finansijskog i fiskalnog zakonodavstva koje se primenjuje u Rumuniji, posebno one koje su stupile na snagu početkom 2026. godine, imaju značajan uticaj na poslovno okruženje i pojedince, posebno sa ciljem povećanja dobrovoljnog poštovanja propisa, digitalizacije i prilagođavanja poreskih opterećenja.

Ključne reči: porez na dohodak, porez na dobit, Nacionalna agencija za fiskalnu administraciju, finansijsko i fiskalno zakonodavstvo, ključne poreske promene.

Др Марко Димитријевић, [*]
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 336.7:004
336.74:004.738.5
337.711
004.8

DOI: 10.5281/zenodo.19607608

О ИЗАЗОВИМА МОНЕТАРНЕ НОМОТЕХНИКЕ У ДИГИТАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ

Предмет анализе у раду јесте уочавање и разумевање главних изазова са којим се монетарни законодавац сусреће у околностима дигиталне револуције у контексту изузетно сложеног дефинисања и примене (важења) монетарних норми на поље дигиталних иновација које у погледу своје природе нису искључиво монетарне (или претежним делом своје структуре, утицаја и обележја ту не могу бити сврстане). У том смислу се у првом делу рада указује на реформу монетарне легислативе започету интензивним и екстензивним начинима трагања за разумевањем и уобличавањем тзв. феномена „програмирања новца“ у правни тендер за његово издавање како би централна банка истовремено очувала своју позицију чувара монетарног суверенитета (као и поставке државног номинализма) али и главног монетарног иноватора у ери појаве децентрализованих финансијских технологија и алтернативног (фидуцијарног) дигиталног приватног новца за којим расте потражња од стране монетарних корисника, док се у другом делу рада указује на додатни утицај система вештачке интелигенције на традиционалне постулате монетарног законодавства и напоре који се чине у утврђивању домета и ограничења његове употребе у јавном монетарном управљању (што не подразумева само питање коришћења таквих система у процесу издавања дигиталне валуте централних банака, већ и као техничког средства за подизање степена ефикасности и ефективности мера и акција монетарне политике). У таквим динамичним и комплексним околностима, према мишљењу аутора, претходно утврђивање правца и смера оптималног позиционирања монетарне номотехнике у једну сврсиходну раван са устаљеним (дуготрајним и мање више непроменљивим) континуитетом захтева проактивну сарадњу са другим институцијама изван монетарног

[*] markod1985@prafak.ni.ac.rs

оквира и намеће потребу конституисања нових организационих јединица како би се на правноваљани начин разумео утицај дигиталне револуције на монетарану стабилност и тако додатно осигурала права грађана на чврсту, сигурну и стабилну валуту.

Кључне речи: монетарно право, дигитална револуција, дигитални новац централних банака, вештачка инелигенција.

Marko Dimitrijević, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

The Challenges of Monetary Nomotechnics in the Digital Environment

The subject matter of this paper is the analysis and understanding of the main challenges that the monetary legislator faces in the circumstances of the digital revolution, particularly in the context of the extremely complex definition and application (validity) of monetary norms in the field of digital innovations that are not exclusively monetary in nature (or cannot be classified as such due to the predominant part of their structure, influence and characteristics). In this sense, the first part of the paper points to the reform of monetary legislation initiated by intensive and extensive methods of searching for understanding and shaping the phenomenon of "programming money" into a legal tender for its issuance in order to enable the central bank to simultaneously preserve its position as the guardian of monetary sovereignty (including the establishment of state nominalism) but also as the main monetary innovator in the era of the emerging decentralized financial technologies and alternative (fiduciary) private money (considering that the users' demand for such money is growing). The second part of the paper underscores the additional impact of artificial intelligence systems on the traditional postulates of monetary legislation and the efforts being made to determine the scope and limitations of its use in public monetary management (including not only the issue of using such systems in the process of issuing digital currency by central banks but also as a technical tool for increasing the degree of efficiency and effectiveness of monetary policy measures and actions). In such dynamic and complex circumstances, the author argues for proactive cooperation with other (non)monetary institutions, aimed at establishing the direction and the course of positioning the monetary nomotechnics in an optimal and purposeful frame, with established (long-term and more or less unchanging) continuity. In order to properly understand the impact of the digital revolution on monetary stability and ensure citizens' right to a solid, secure and stable currency, it is also necessary to establish new organisational units, aimed at preserving monetary stability.

Keywords: monetary law, central bank law, digital revolution, central bank digital money, artificial intelligence.

Урош Здравковић, [*]
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 339.542.2:336.242
339.5.012.42

DOI: 10.5281/zenodo.19607676

ЗЛОУПОТРЕБА ПРАВИЛА О ПОРЕКЛУ КОД СПОРАЗУМА О СЛОБОДНОЈ ТРГОВИНИ

У раду се говори о злоупотреби, од стране извозника, правила о пореклу производа која су садржана у споразумима о слободној трговини. Правила о пореклу су део сваког споразума о слободној трговини. Њима се дефинишу услови које неки производ мора да испуни да би се сматрало да има порекло једне од страна споразума. То производу омогућава да буде третиран повољније (у погледу царина, такси и других дажбина и поступања) приликом увоза. Ова правила обезбеђују да ће се међусобно додељене повластице задржати између страна (држава и других царинских територија) које учествују у зони слободне трговине. Уколико се злоупотребе, роба из трећих страна, којој није намењен преференцијални статус, може се под повољнијим условима наћи на тржиштима страна – потписница споразума о слободној трговини. Последица тога могу бити рестриктивне мере у виду ограничења или чак суспензије увоза одређене робе на тржиште територије која је крајња дестинација робе. У том погледу, последице могу трпети произвођачи и трговци који послују по правилима споразума о слободној трговини. Злоупотреба правила порекла по правилу повлачи и кривичну одговорност. У раду су наведени и примери злоупотребе правила порекла у свету и у Србији.

Кључне речи: правила порекла, злоупотреба, споразуми о слободној трговини, међународна трговина.

[*] uros@prafak.ni.ac.rs

Uroš Zdravković, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Frauds related to Rules of Origin in Free Trade Agreements

Rules of origin determine the "nationality" of a product. They entail a set of norms contained in national and international sources of law, including rules and procedures applicable in establishing the fact which customs territory a particular product originates from. Internationally, rules of origin are an integral part of free trade agreements concluded by countries and other customs territories. In order to prevent other actors (states and customs territories) from using the privileges granted to each other through free trade agreements, each such agreement contains rules of origin for products. They define the conditions and procedures that a product must meet in order to acquire the status of a product originating from a signatory to the agreement.

Origin fraud (or abuse of rules of origin) occurs when traders (importers or exporters) intentionally provide false information about goods to the authority that is supposed to issue a certificate of preferential origin for the goods. They do so with the intention of obtaining a benefit through exemption from customs duties or the application of preferential duties when importing goods that do not have the preferential status. Customs and other competent authorities of the importing territory resort to various methods to detect abuse of the rules of origin of goods.

Examples of abuse of the rules of origin are also present in Serbia. The subject matter of abuse are always agricultural products because it is more difficult to identify the true origin of such goods, except when it comes to flagrant and conspicuous cases. The destination is always the Russian Federation, as a market where Serbian producers can export goods duty-free, based on the Free Trade Agreement. Frequent cases of abuse of the rules of origin harm Serbian producers who operate according to the rules. The bans imposed by the Russian side when it detects abuse generally have a linear effect and, therefore, affect "honest" actors as well. State institutions (primarily the competent inspectorates) should resort to

stricter control and more intensive cooperation and exchange of information in detecting, preventing and prosecuting such activities.

***Keywords*:** rules of origin, fraud (abuse), free trade agreements, international trade.

Лидија Живковић,[*]
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Београду,
Република Србија

UDK: 336.22
336:338.467
336.225.678/.68(4-672EU)

DOI: 10.5281/zenodo.19629167

ПРИВИЛЕГИЈА ПОВЕРЉИВОСТИ У ВРТЛОГУ БОРБЕ ПРОТИВ ИЗБЕГАВАЊА ПОРЕЗА

Предмет истраживања је привилегија поверљивости у односу између пореског обвезника и лица које му пружа услугу пореског саветовања. Рад анализира утицај који на поменути правни институт имају све бројнији инструменти намењени прикупљању и размени порески релевантних информација, упостављени на темељу међународних и регионалних иницијатива. Одлучујући корак у том контексту одиграла је ЕУ, усвојивши 2018. године шесте по реду измене и допуне Директиве о узајамној административној помоћи у материји непосредних пореза (Council Directive (EU) 2018/822, тзв. DAC 6). Тиме је проширен домен аутоматске размене информација између држава-чланица ЕУ, тако да обухвати и информације о тзв. потенцијално абузивним прекограничним аранжманима. Обавеза обавештавања пореских органа о спорним аранжманима наметнута је тзв. посредницима у које се убрајају, између осталог, и лица која се баве пружањем (пореско)правне помоћи и савета пореским обвезницима. Увођење поменутих новина правдано је, пре свега, неопходношћу сузбијања понашања пореских обвезника која се квалификују као нелегитимно умањење пореске обавезе. Истовремено, обавезе које поменуте иницијативе намећу доводе у питање заштиту коју (би) привилегија поверљивости (требало да) пружа пореским обвезницима те, посредно, и друштву у целини. Први део рада биће посвећен анализи упоредноправне законодавне праксе којом се уређује привилегија поверљивости у пореском поступку. У другом делу рада ће бити анализиран приступ СПЕУ и ефекат његових недавних одлука на размере заштите које ужива привилегија поверљивости у пореском праву ЕУ. С ослонцем на наведени контекст, трећи део рада ће испитати српски позитив-

[*] lidija.zivkovic@ius.bg.ac.rs

ноправни оквир намењен заштити комуникације између пореског обезника и лица која пружају услуге пореског саветовања.

Кључне речи: привилегија поверљивости, избегавање пореза, пореско планирање, порески саветник, обавеза обелодањивања информација, размена информација, узајамна административна помоћ у пореској материји.

Lidija Živković, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Belgrade,
Republic of Serbia

Professional Privilege of Confidentiality in the whirlwind of combating Tax Avoidance

The subject matter of research in this paper is the professional privilege of confidentiality in the relationship between taxpayers and providers of tax advisory services. The paper analyzes the impact of the growing number of instruments facilitating the collection of tax-relevant information, established on the basis of international and regional initiatives, on that legal institution. In this context, the decisive step was taken by the EU in 2018, by adopting the sixth amendment to the Directive on Administrative Cooperation in the Field of Taxation (Council Directive (EU/2018/822), commonly known as DAC6. The amended Directive (DAC6) broadened the scope of automatic information exchange between EU Member States to include information on potentially abusive cross-border arrangements. The obligation to notify tax authorities of certain reportable arrangements was imposed on the so-called intermediaries, which *inter alia* include persons engaged to provide (legal) assistance and advice to taxpayers. These novelties were justified primarily by the need to combat taxpayer conduct that qualifies as tax avoidance, or aggressive tax planning. Concurrently, the obligations created by these initiatives call into question the protection afforded to taxpayers by the professional privilege of confidentiality and, indirectly, to society as a whole. The first part of the paper provides an analysis of comparative law practice regulating the (legal) professional privilege of confidentiality in tax procedure. The second part examines the approach of the EU Court of Justice (CJEU) and the effect of its recent decisions on the scope of protection enjoyed by the (legal) professional privilege of confidentiality in EU tax law. Against this backdrop, the third part analyzes the Serbian legal framework aimed at protecting communications between the taxpayer and persons providing tax advisory services.

Keywords: legal professional privilege of confidentiality, tax avoidance, tax planning, tax advisor, mandatory disclosure rules, exchange of information, administrative cooperation in tax matters.

Др Никола Илић,[*]
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Београду,
Република Србија

UDK: 004.78:347.23(497.11)
336.74:004.738(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.19629193

ДИГИТАЛНИ ТОКЕНИ КАО ФИНАНСИЈСКИ ИНСТРУМЕНТИ: ПРАВНА КВАЛИФИКАЦИЈА И ЕКОНОМСКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ У СРБИЈИ

У раду се разматрају могућности за правну квалификацију дигиталних токена као финансијских инструмената и економске импликације такве квалификације, са посебним освртом на одступања у односу на право и праску у ЕУ. Основна теза јесте да српски правни режим, примарно обликован Законом о дигиталној имовини (ЗДИ), ствара флексибилно и иновацијама наклоњено регулаторно окружење, које омогућава једноставније издавање дигиталних токена, укључујући токене који су функционално еквивалентни финансијским инструментима, за разлику од рестриктивног приступа MiCA регулативе у ЕУ.ЗДИ уводи општу дефиницију дигиталне имовине, разликујући виртуелне валуте и дигиталне токене. Дигитални токени се дефинишу као нематеријална имовинска права која могу садржати различита потраживања, укључујући и новчана потраживања купца према емитенту, што омогућава њихову правну квалификацију као финансијских инструмената. При томе, српско право усваја хибридни регулаторни приступ: када токен има сва обележја финансијског инструмента, примењује се режим тржишта капитала, али је истовремено омогућено и издавање токенизованих инструмената изван тог режима – ти инструменти не морају бити регистровани у централном регистру нити подлежу свим захтевима у погледу проспекта, што значајно смањује регулаторно оптерећење. Наведена регулаторна флексибилност значајно снижава трошкове и омогућава бољи приступ тржишту, то јест ефикасније финансирање, што је веома значајно за мала и средња предузећа. Међутим, такав приступ може да створи и значајне ризике, пре свега у виду информационе асиметрије и потенцијално слабије заштите инвеститора. Због тога успех и одрживост

[*] *nikola.ilic@ius.bg.ac.rs*

усвојених правних решења у великој мери зависи од способности регулатора да успостави равнотежу између флексибилности и заштите тржишта.

Кључне речи: дигитална имовина, дигитални токени, финансијски инструменти, финансијско тржиште, регулација.

Nikola Ilić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Belgrade,
Republic of Serbia

Digital Tokens as Financial Instruments: Legal Qualification and Economic Implications in Serbia

This paper examines the possibilities for the legal qualification of digital tokens as financial instruments and the economic implications of such qualification, with particular emphasis on deviations from EU law and practice. The central thesis is that the Serbian legal regime, primarily shaped by the Digital Assets Act (DA Act), creates a flexible and innovation-friendly regulatory environment that enables a more efficient issuance of digital tokens, including those functionally equivalent to financial instruments, in contrast to the more restrictive approach under the EU's MiCA Regulation. The DA Act introduces a general definition of digital assets, distinguishing between virtual currencies and digital tokens. Digital tokens are defined as intangible property rights that may encompass various claims, including monetary claims of the purchaser against the issuer, which allows for their legal qualification as financial instruments. At the same time, Serbian law adopts a hybrid regulatory approach: where a token possesses all characteristics of a financial instrument, the capital markets regime applies, but it is also possible to issue tokenized instruments outside that regime. Such instruments are not required to be registered with the central securities depository, nor are they subject to all prospectus requirements, which significantly reduces the regulatory burden. This regulatory flexibility lowers costs and facilitates easier market access, enabling more efficient financing, which is particularly important for small and medium-sized enterprises. However, such an approach may also create significant risks, primarily in the form of information asymmetry and potentially weaker investor protection. Therefore, the success and sustainability of the new legal framework depend on the regulator's ability to strike an appropriate balance between flexibility and market protection.

Keywords: digital assets, digital tokens, financial instruments, financial market, regulation.

Др Јован Вујичић, [*]
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу,
Република Србија

UDK: 347.451:347.741
347.7:339.5
339.5

DOI: 10.5281/zenodo.19629306

УТВРЂИВАЊЕ САОБРАЗНОСТИ РОБЕ УГОВОРУ О МЕЂУНАРОДНОЈ ПРОДАЈИ: ВРЕМЕ У ПРАВУ И ПРАВО У ВРЕМЕНУ

Технолошка (р)еволуција не само да је дубоко променила односе на тржишту, већ је и довела у питање многе традиционалне правне поставке. Због тога се често каже да право заостаје за технологијом и пословном праксом. Али постоје и другачији примери, у којима непостојање посебне одредбе не значи нужно да се пропис не може ваљано применити на појаве каквих није било и какве његови стваоци нису могли да предвиде у време његовог усвајања. Међу њих спада и Бечка конвенција из 1980. године. Захваљујући својој једноставности, показала је прилагодљивост и могућност обухватања променљиве стварности међународне продаје робе. Ипак, то не подразумева да су њена решења увек одговарајућа. Вероватно један од највећих изазова са којима се суочава услед растуће дигитализације тиче се времена меродавног за утврђивање саобразности робе. Ограничењем оцене на један тренутак у суштини се искључује одговорност продавца за низ случајева несаобразности типичних за такозвану паметну или повезану робу. Иако, с обзиром на тадашњи степен развоја, савремена технолошка достигнућа готово извесно нису била узета у обзир, предвиђа се да је продавац такође одговоран за сваки недостатак саобразности који се појавио после преласка ризика на купца, а који се може приписати повреди било које његове обавезе, укључујући повреду гаранције да ће роба бити подобна за њену редовну или нарочиту сврху или да ће задржати одређена својства или карактеристике за одређено време. Како продавац може повредити обавезе и чињењем и нечињењем, пре и након што је ризик прешао, по овом основу могао би бити одговоран и због пропуста да обезбеди ажурирања или дигиталну инфраструктуру неопходне за функционисање

[*] jvujicic@jura.kg.ac.rs

робе. У циљу утврђивања да ли је ова радња обухваћена широким диспозитивним захтевима у погледу саобразности или је последња линија одбране уговор, у раду се разматрају релевантне одредбе Бечке конвенције о међународној продаји робе, схватања у правној литератури, као и доступна судска и арбитражна пракса.

Кључне речи: Конвенција Уједињених нација о уговорима о међународној продаји робе, време релевантно за утврђивање саобразности робе, дигитализација.

Jovan Vujičić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Kragujevac,
Republic of Serbia

Determining the conformity of goods with the international sales contract: Time in law and law in time

The technological (r)evolution has not only profoundly changed market relations but has also challenged many traditional legal concepts. Although it is often said that law is lagging behind technology and business practices, there are other examples, where the absence of a specific provision does not necessarily mean that the adopted regulation cannot be validly applied to phenomena that did not exist and that its creators could not have foreseen at the time of its adoption. One of such documents is the 1980 Vienna Convention on the International Sale of Goods (CISG). Thanks to its simplicity, it has demonstrated adaptability and the ability to embrace the changing reality of international sale of goods. However, this does not mean that its solutions are always appropriate. Due to increasing digitalization, one of the greatest challenges encountered by this Convention is probably the time relevant for determining the conformity of goods. Limiting the assessment to a single moment essentially excludes the seller's liability for a number of cases of non-conformity typical of the so-called smart or connected goods. Given the level of technological development at the time, modern technological advances were almost certainly not taken into account but the Convention envisaged that the seller is liable for any lack of conformity which occurs after the risk passes to the buyer and which is due to a breach of any of his obligations. As the seller may breach his obligations both by a commission and an omission to act, before and after the risk has passed, the seller could also be liable on this basis for failing to ensure updates or digital infrastructure necessary for the functioning of the goods. In order to determine whether this action is covered by broad dispositive requirements for conformity or whether the last line of defense is a contract, the paper discusses the relevant provisions of the Vienna Convention on the International Sale of

Goods (CISG), the scholarly conceptions in legal literature, and the available judicial and arbitration practice.

***Keywords*:** UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG), time relevant for determining the conformity of goods, digitalization.

Др Кристина Анђелић, [*]
Доцент,
Педагошки факултет у Врању,
Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 004.8:347.78
347.77/.78
340.131:004.8(4-672EU)

DOI: 10.5281/zenodo.19629388

ТРЕНИРАЊЕ ГЕНЕРАТИВНЕ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ И АУТОРСКО ПРАВО: ИЗАЗОВИ И РЕГУЛАТОРНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ

Од објављивања ChatGPT-а 2022. године, генеративна вештачка интелигенција (AI) привукла је значајну пажњу доносилаца јавних политика. Способност AI система да генеришу текст, слике, аудио и видео садржаје представља изазов за постојеће оквире ауторског права, нарочито за његове темељне концепте попут оригиналности и ауторства. Модели генеративне вештачке интелигенције обучавају се на огромним количинама података, од којих је значајан део заштићен ауторским правом. Прибављање сагласности за употребу ауторских дела која че се користити за тренирање AI система од свих носилаца ауторских права, могло би значајно успорити иновације. Насупрот томе, третирање тренирања AI система као кршење ауторских права, отвара сложена правна и практична питања. На тај начин, генеративна вештачка интелигенција доводи у питање основна начела ауторског права, стварајући реципрочну тензију између технолошких иновација и правне заштите. Овај рад испитује савремене праксе у вези са учењем AI система. Такође анализира захтеве у погледу транспарентности података за обуку које уводи ЕУ Акт о вештачкој интелигенцији и процењује да ли су постојеће праксе и овај регулаторни приступ довољни за ублажавање тензија између генеративне вештачке интелигенције и ауторског права. Поред тога, рад идентификује кључне регулаторне изазове и указује на правце будућих истраживања и развоја јавних политика, са циљем успостављања уравнотеженог и одрживог односа између иновација у области вештачке интелигенције и заштите ауторског права.

Кључне речи: генеративна вештачка интелигенција, подаци за учење вештачке интелигенције, ауторско право, ЕУ Акт о вештачкој интелигенцији.

[*] kandjelic@gmail.com

Kristina Anđelić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Pedagogy in Vranje, University of Niš,
Republic of Serbia

Generative AI Training and Copyright:Challenges and Regulatory Perspectives

Since the release of ChatGPT in 2022, generative Artificial Intelligence (AI) has drawn significant attention of policymakers. The ability of AI systems to generate text, images, audio, and video content challenges existing copyright frameworks, particularly core concepts such as originality and authorship. Generative AI models are trained on vast amount of data, much of which is protected by copyright. Requiring developers to obtain permission from all relevant copyright holders to use the copyrighted works could significantly hinder innovation and the continued development of AI systems. Conversely, treating the use of copyrighted materials in AI training as copyright infringement raises complex legal and practical concerns. Thus, generative AI tests the foundational principles of copyright law, creating a reciprocal tension between technological innovation and legal protection. This paper examines current practices related to the training of AI systems. It further analyzes the transparency requirements on training data introduced by the EU AI Act and assesses whether both existing practices and this regulatory approach are sufficient to mitigate the tensions between generative AI and copyright law. Additionally, the paper identifies key regulatory challenges and outlines directions for future research and policy development, with the aim of fostering a balanced and sustainable relationship between AI innovation and copyright protection.

***Keywords*:** generative AI, AI training data, copyright, EU AI Act.

Maria Albu, LL.D.,[*]
Senior University Lecturer (Assistant Professor),
Faculty of Law and Social Sciences,
University „1 December 1918" in Alba Iulia,
Republic of Romania

UDK: 336.11:352(498)
336.22:353(498)
336.225.2:352(498)

DOI: 10.5281/zenodo.19629439

The Analysis of the Effects of Increasing Local Taxes on Local Public Administration Authorities and Taxpayers in Romania

For Romania, the year 2026 began, among other things, under the burden of increasing local taxes and duties. In that context, the paper analyzes the legal and socio-economic implications of the effects of increasing local taxes on local public administration authorities and taxpayers in Romania. In the context of increasing budgetary pressures and the need to strengthen local financial autonomy, public authorities resorted to adjusting the level of taxes and duties within the limits established by the regulatory framework in force. The paper highlights the ambivalent impact of these measures: on the one hand, increasing budget revenues and strengthening administrative capacity, and on the other hand, increasing the tax burden borne by taxpayers and the potential effects on voluntary compliance. The paper also comprises a case study on the municipality of Alba Iulia and the Transylvania region, which are analyzed in comparison with other regions in Romania. The case study highlights significant differences in terms of collection capacity, level of economic development and administrative efficiency, demonstrating that the uniform application of the legislative framework produces different effects depending on the regional specificities. The need to adopt a balanced and differentiated fiscal and administrative action is essential for further regional development. Only in this way can both the financial sustainability of local public administration and the respect for the citizens' rights and contributory capacity be ensured.

Keywords: local taxes, local public administration, taxpayers, local autonomy, fiscal equity, regional development.

[*] maria.albu@uab.ro

Dr Maria Albu,
Viši predavač (Docent),
Fakultet pravnih i društvenih nauka,
Univerzitet „1. decembar 1918" u Alba Juliji,
Republika Rumunija

ANALIZA EFEKATA POVEĆANJA LOKALNIH POREZA NA ORGANE LOKALNE JAVNE UPRAVE I PORESKE OBVEZNIKE U RUMUNIJI

Godina 2026. je za Rumuniju počela, između ostalog, pod teretom povećanja lokalnih poreza i taksi. U tom kontekstu, rad analizira pravne i socioekonomske implikacije efekata povećanja lokalnih poreza na lokalne organe javne uprave i poreske obveznike u Rumuniji. U kontekstu rastućih budžetskih pritisaka i potrebe za jačanjem lokalne finansijske autonomije, javne vlasti su pribegle prilagođavanju nivoa poreza i taksa u granicama utvrđenim važećim regulatornim okvirom. Rad ističe ambivalentan uticaj ovih mera: s jedne strane, povećanje budžetskih prihoda i jačanje administrativnih kapaciteta, a s druge strane, povećanje poreskog opterećenja za poreske obveznike i potencijalni efekti na dobrovoljno poštovanje propisa. Rad takođe sadrži studiju slučaja o opštini Alba Julija i regionu Transilvanija, koji su analizirani u poređenju sa drugim regionima u Rumuniji. Studija slučaja ističe značajne razlike u pogledu kapaciteta naplate poreza, nivoa ekonomskog razvoja i administrativne efikasnosti, pokazujući da jedinstvena primena zakonodavnog okvira proizvodi različite efekte u zavisnosti od regionalnih specifičnosti. Potreba za usvajanjem uravnoteženih i diferenciranih fiskalnih i administrativnih mera je ključna za dalji regionalni razvoj. Samo na taj način se može osigurati finansijska održivost lokalne javne uprave kao i poštovanje prava građana i njihovih kapaciteta da doprinesu tom razvoju.

Ključne reči: lokalni porezi, lokalna javna uprava, poreski obveznici, lokalna autonomija, fiskalna pravičnost, regionalni razvoj.

Катарина Милошевић,[*]
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 004:[343.98:336.228.34
336.225.68
343.359.2
336.22

DOI: 10.5281/zenodo.19629491

УЛОГА ДИГИТАЛНИХ ТЕХНОЛОГИЈА У СУЗБИЈАЊУ ПОРЕСКЕ ЕВАЗИЈЕ

Пореска евазија представља непоштовање пореских прописа од стране пореских обвезника и огледа се у пропуштању да се измири пореска обавеза. Озбиљност и бројност последица које овакво понашање обвезника може произвести намећу савременим државама захтев развијања делотворних механизама сузбијања пореске евазије. Технолошки напредак и примена дигиталних технологија значајно трансформишу модалитете антиевазионих активности у многим земљама широм света, стварајући нове могућности али и изазове приликом суочавања пореске власти са разним облицима евазионог пореског понашања обвезника. У раду се анализира улога дигиталних технологија у спречавању пореске евазије. Посебну пажњу у раду аутор посвећује потенцијалу који дигиталне технологије испољавају у унапређењу пореске дисциплине, као и манифестованим ризицима у погледу заштите пореске приватности и тајности, безбедности података и очувања основних права пореских обвезника. Успешна примена дигиталних технологија подразумева успостављање адекватног баланса између прихватања дигиталних новина и поштовања правних и етичких стандарда, што је и један од кључних предуслова ефикасног супротстављања пореској евазији.

Кључне речи: пореска евазија, дигиталне технологије, дигитализација, сузбијање пореске евазије, права пореских обвезника.

[*] m.katarina@prafak.ni.ac.rs

Katarina Milošević,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

The Role of Digital Technology in reducing Tax Evasion

Tax evasion entails non-compliance with tax regulations by taxpayers, which is manifested as a failure to pay tax liabilities. The gravity and abundance of consequences arising from such conduct of taxpayers require modern states to develop effective mechanism to reduce tax evasion. Technological progress and application of digital technologies are significantly transforming the modalities of anti-evasion activity in many countries worldwide, and creating not only new opportunities but also challenges for tax authorities when facing various forms of evasive tax behavior by taxpayers. This paper analyzes the role of digital technologies in preventing tax evasion, with special emphasis on the potential of digital technologies to improve tax compliance, as well as risks manifested regarding protection of tax privacy and confidentiality, data security and preserving fundamental taxpayer rights. Successful application of digital technologies implies establishing an adequate balance between embracing digital innovations and respecting legal and ethical standards, which is one of the key requirements for countering tax evasion.

Keywords: tax evasion, digital technologies, digitalization, countering tax evasion, taxpayer rights.

Ружица Петровић,[*]
Асистент,
Економски факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 004.761:330.123.7]:339
339:077
347.7:339
338.46:004.738.5
339.5:004.738.5

DOI: 10.5281/zenodo.19629563

СПЕЦИФИЧНОСТИ ПРУЖАЊА CLOUD УСЛУГА ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ МЕЂУНАРОДНОГ ТРГОВИНСКОГ ПРАВА

Cloud услуге, као посебна категорија компјутерских услуга, представљају значајан сегмент међународне трговине услугама. Пружање ових услуга се у великој мери заснива на прекограничним токовима података, глобално дистрибуираној мрежи центара података (енг. *data centers*) и сложеној технолошкој инфраструктури, што отвара бројна питања из домена међународног трговинског права. Циљ овог рада је да идентификује и анализира основне специфичности прекограничног пружања *cloud* услуга и изазове правног режима међународне трговине услугама. У раду се најпре разматра појам и основни модели *cloud* услуга, као и њихов значај за савремене трговинске токове. Посебна пажња посвећена је карактеристикама које *cloud* услуге разликују од традиционалних облика пружања услуга у међународној трговини. Анализа указује и на специфичне правне изазове који произлазе из ових карактеристика, у контексту њиховог платформског карактера и концентрације на тржишту *clou*d услуга. Резултати истраживања указују на то да особености технологије и организационе специфичности пружалаца *cloud* услуга у великој мери одређују начин на који се постојећи инструменти међународног трговинског права примењују на *cloud* услуге. У том контексту, рад доприноси бољем разумевању правних импликација прекограничног пружања *cloud* услуга и указује на потребу даљег развоја регулаторних оквира који би адекватно одговорили на савремене изазове међународне трговине.

Кључне речи: *cloud* услуге, центри података, локализација података, платформски карактер *cloud* услуга.

[*] petrovicruzica30@gmail.com

Ružica Petrović,
Teaching Assistant,
Faculty of Economics, University of Niš,
Republic of Serbia

Specificities of providing Cloud Services from the Perspective of International Trade Law

Cloud services, as a specific category of computer services, are a significant segment of international trade in services. The provision of these services largely relies on cross-border data flows, a globally distributed network of data centers, and complex technological infrastructure, which raises numerous issues in the field of international trade law. The aim of this paper is to identify and analyze the main specificities of the cross-border provision of cloud services and the challenges of the legal regime governing international trade in services. The paper first examines the concept and the basic models of cloud services, as well as their importance for contemporary trade flows. Particular attention is given to the characteristics that distinguish cloud services from traditional forms of service provision in international trade. The analysis also points to specific legal challenges arising from these characteristics, particularly in the context of their platform-based nature and the concentration in the cloud services market. The research results indicate that the technological features and organizational specificities of cloud service providers largely determine the way in which existing instruments of international trade law are applied to cloud services. In this context, the paper contributes to a better understanding of the legal implications of the cross-border provision of cloud services and highlights the need for further development of regulatory frameworks that would adequately respond to the contemporary challenges of international trade.

***Keywords*:** cloud services, data centers, data localization, platform-based nature of cloud services.

Саво Вешковић,[*]
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 347.724:330.142.2(497.11)
347.77(497.11)
330.142.2(497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.19629608

ПРАВА ИНДУСТРИЈСКЕ СВОЈИНЕ КАО НЕНОВЧАНИ УЛОГ У ДРУШТВУ С ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ

У савременим условима пословања, нематеријална имовина, а посебно права индустријске својине, добијају све већи значај у структури капитала привредних друштава. Предмет рада је анализа правног режима уношења права индустријске својине (жиг, патент, индустријски дизајн и др.) као неновчаног улога у друштву с ограниченом одговорношћу. У раду се полази од нормативног оквира домаћег права, уз осврт на релевантна упоредноправна решења, са циљем да се испитају услови под којима ова права могу бити предмет улога, као и правне последице њиховог уношења у друштво. Посебна пажња посвећена је питањима процене вредности нематеријалних улога, преноса права, заштите поверилаца и чланова друштва, као и ризицима који произлазе из специфичне природе ових права. У раду се указује и на потребу прецизнијег нормативног уређења статуса права индустријске својине као неновчаног улога, уз формулисање предлога *de lege ferenda* који би допринели већој правној извесности и усклађености са потребама савремене привреде.

Кључне речи: права индустријске својине, неновчани улог, друштво с ограниченом одговорношћу, нематеријална имовина, процена вредности.

[*] savo@prafak.ni.ac.rs

Savo Vešković, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Industrial Property Rights as Contributions in Kind to a Limited Liability Company

In contemporary business conditions, intangible assets — particularly industrial property rights — are gaining increasing importance in the capital structure of companies. The subject matter of this paper is an analysis of the legal framework governing the contribution of industrial property rights (trademarks, patents, industrial designs, etc.) as contributions in kind to a limited liability company. The paper is based on the normative framework of domestic law, with reference to relevant comparative law solutions, with the aim of examining the conditions under which these rights may constitute contributions, as well as the legal consequences of their contribution to a company. Particular attention is given to issues of valuation of intangible contributions, transfer of rights, protection of creditors and company members, as well as the risks arising from the specific nature of these rights. The paper also highlights the need for a more precise regulation of the legal status of industrial property rights as contributions in kind, and proposes *de lege ferenda* solutions aimed at enhancing legal certainty and aligning the legal framework with the needs of the modern economy.

Keywords: industrial property rights, contributions in kind, limited liability company, intangible assets, valuation.

Abdullah Tareq,[*]
Research Associate, PhD Student,
Faculty of Law and Political Sciences,
University of Szeged,
Republic of Hungary

UDK: 004.451.5:347.772(4-672EU)
004.056.5:347.77(4-672EU)
004.738.5:347.44]:001.895 (4-672EU)

DOI: 10.5281/zenodo.19629687

State-Level Blockchain Deployment in the EU: Extracting Transferable Models for Integration into Trademark Management Systems

The debate on blockchain in intellectual property law has largely been discussed in theoretical terms, without much reference to institutional practice. This study contributes to the discussion with an analysis of the deployment of blockchain on the state level in the European Union and its relevance for informing and integrating blockchain into trademark administration. The study focus is more grounded on real implementations rather than abstract models, with the aim of extracting transferable models and practices for trademark management systems to assess the interactions of emerging technologies with legal and administrative systems. Using a mixed comparative and doctrinal approach, the study analyses selected state-implemented blockchain projects in the European Union, and the projects created within the European Blockchain Services Infrastructure framework, and evaluates their compatibility with existing legal and administrative frameworks, specifically the administrative power, the reliability of the evidence, and the integrity of the procedure. Focusing on public sector deployments and their applicability to trademark offices, the study discusses the potential of blockchain-based systems to facilitate a more reliable system of record management, enhance interagency coordination, and contribute to a more efficient system of procedures. Simultaneously, it pinpoints persistent difficulties such as interoperability, legal acceptance, and institutional accountability issues, which remain central challenges even in advanced regulatory settings. The study argues that blockchain reshapes administrative processes rather than replaces them, which is why it draws on recent scholarly literature on digital governance and administrative law to reinforce the argument that

[*] aztariq97@gmail.com

the role of blockchain has become significant because of its ability to transform administrative processes. Experiences at the state level in the European Union show that successful integration revolves around having technological systems in coherence with the prevailing legal frameworks. It advances a more subtle insight into how blockchain can facilitate the development of trademark administration and preserves regulatory coherence and institutional stability by considering practical implementation and identifying transferable elements for integration into trademark systems.

Keywords: Blockchain governance, trademark administration, Intellectual Property.

Abdullah Tareq,
Naučni saradnik, Student doktorskih studija,
Fakultet pravnih i političkih nauka,
Univerzutet u Segedu,
Republika Mađarska

PRIMENA BLOKČEJNA NA NIVOU DRŽAVA EVROPSKE UNIJE: IZDVAJANJE PRENOSIVIH MODELA ZA INTEGRACIJU U SISTEME UPRAVLJANJA ZAŠTITNIM ŽIGOVIMA

Primena blokčejn tehnologije u pravu intelektualne svojine uglavnom je razmatrana u teorijskom smislu, bez mnogo osvrta na institucionalnu praksu. Ovaj rad doprinosi diskusiji na ovu temu analizom primene blokčejn tehnologije na nivou država Evropskej unije i relevantnosti za informisanje i integraciju blokčejna u sisteme upravljanja zaštitnim žigovima. Predmet istraživanja je realna implementacija blokčejna a ne apstraktni modeli, sa ciljem izdvajanja prenosivih modela i praksi za sisteme upravljanja žigovima kako bi se procenila interakcija novih tehnologija sa pravnim i administrativnim sistemima. Primenom mešovitog uporednopravnog i doktrinarnog pristupa, u radu se analiziraju odabrani blokčejn projekti koje sprovode države u Evropskoj uniji, kao i projekti kreirani u okviru mreže Evropska infrastruktura blokčejn usluga (*EBSI*), i razmatra se njihova kompatibilnost sa postojećim pravnim i administrativnim okvirima, naročito u pogledu administrativnih ovlašćenja, pouzdanosti dokaza i integriteta postupka. Fokusirajući se na primenu blokčejn tehnologije u javnom sektoru i njihovu primenljivost u državnim agencijama (zavodima) za zaštitu žigova, autor razmatra da li sistemi zasnovani na blokčejn tehnologiji doprinose uspostavljanju pouzdanijeg sistema upravljanja evidencijom, bolje koordinacije između agencija, i efikasnijeg sistema upravljanja procedurama. Istovremeno se ukazuje na trajne poteškoće kao što su interoperabilnost, pravno prihvatanje, i pitanja institucionalne odgovornosti, koja predstavljaju ključne izazove čak i u naprednim regulatornim okruženjima. Autor smatra da blokčejn tehnologija ne zamenjuje administrativne procese već ih suštinski menja. Reference iz naučne literature o digitalnom upravljanju i upravnom pravu potkrepljuju argument o sve značajnijoj ulozi blokčejn tehnologije koja ima sposobnost da transformiše administrativne procese. Iskustva na nivou država Evropske unije

pokazuju da se uspešna integracija svodi na usklađenost tehnoloških sistema sa važećim pravnim okvirima. Razmatranjem praktične primene i identifikovanjem prenosivih elemenata za integraciju u sisteme zaštitnih žigova, u radu se nudi suptilniji uvid u to kako blokčejn tehnologija može unaprediti upravljanje zaštitnim žigovima i doprineti očuvanju regulatorne koherentnosti i institucionalne stabilnosti.

Ključne reči: upravljanje blokčejnom, upravljanje zaštitnim žigovima, intelektualna svojina.

СЕСИЈА ЗА РАДНО И СОЦИЈАЛНО ПРАВО

LABOUR LAW AND SOCIAL WELFARE LAW SESSION

Dr Sandra Laleta,[*]
Redovni profesor,
Pravni Fakultet, Sveučilište u Rijeci,
Republika Hrvatska

UDK: 331.105.44
349.2

DOI: 10.5281/zenodo.19629978

ULOGA SINDIKATA U INKLUZIJI RADNIKA

U radu se analizira uloga sindikata u postupku inkluzije ranjivih skupina radnika. Glavni fokus bit će stavljen na različite instrumente inkluzije nastale u okviru kolektivnog pregovaranja na razini poduzeća ili višoj razini, kao i nove instrumente inkluzije (primjerice partnerstva s drugim socijalnim akterima). Kolektivno pregovaranje omogućava inkluzivnu zaštitu najranjivijih skupina radnika, primjerice radnika migranata, radnika zaposlenih na temelju privremenih ugovora te drugih skupina ranjivih (nestandardnih) radnika. S druge strane, uloga radničkih predstavnika kod poslodavca može biti ključna u pružanju zaštite pojedinačnom radniku koji trpi diskriminaciju. Tradicionalno, snaga sindikata leži u zaštiti općih, kolektivnih interesa radnika, a rjeđe se sindikati bave nepovoljnim okolnostima (uvjetima rada) određenih skupina radnika. U radu se analiziraju učinkoviti instrumenti inkluzije, tj. odgovori na diskriminaciju, kao i konflikt koji se javlja između potreba određenog radnika (skupina radnika), s jedne, te potreba zajednice radnika, koje predstavlja sindikat, s druge strane.

Ključne reči: sindikat, inkluzija, ranjive skupine radnika.

[*] sandra.laleta@uniri.hr

Sandra Laleta, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Rijeka,
Republic of Croatia

The Role of Trade Unions in Workers' Inclusion

The paper deals with the role of trade unions in the inclusion of vulnerable categories of workers. The main part will focus on different instruments of inclusion developed via collective bargaining agreements in general or at the company level, as well as new instruments of inclusion (e.g., partnerships with other social actors).As a model of co-regulation, collective bargaining enables inclusive labour protection, *inter alia*, through the coverage of enterprises and workers, for example migrant workers, workers employed based on temporary contracts and other categories of vulnerable (precarious, non-standard) workers. On the other hand, the role of the workers' representatives can be crucial in offering on-site remedy for an individual worker who suffered discrimination. Traditionally, the union's strength lies in the representation of common collective interests, while they seldom deal with the unfavourable circumstances (disadvantaged working conditions) of certain groups of workers and the differences among trade union members. The paper analyzes the most efficient instruments for inclusion and responses to discrimination, focusing on the role of the workers' representatives and the conflict between individual worker's needs, on the one hand, and the need of the 'community' of workers represented by trade union, on the other hand.

***Keywords*:** trade union, inclusion, vulnerable workers.

Enrico Gragnoli, LL.D.,[*]
Full Professor of Labour Law,
Department of Law,
Political and International Studies,
University of Parma,
Republic of Italia

UDK: 331.104/.108:004.9
005.95/.96
349.2

DOI: 10.5281/zenodo.19629994

Employment Relationships, Automatic Decisions and their Limitations: Regulating the incomprehensible phenomena

Community provisions from the mid-1990s have triggered the current debate on the issue of possible limitations of automated decision-making systems in cases involving workers/employees because the final decision was rendered without human control and intervention. This issue has become extremely topical, especially in contemporary labor law. The aim of this research is to examine which regulatory strategies may be adopted in terms of automatic decision-making systems, based on complex mathematical processes that are beyond workers' comprehension. Given the huge advancement of such systems and their frequent use in employment relations, this issue has a considerable practical importance and has generated a growing interest in the legal debate. The aim of this paper is not to provide a technical analysis of existing solutions but to examine the possible responses of labor law to these regulatory strategies, in order to assess the appropriateness of various legislative options. The public availability of data would help workers/employees react accordingly. Yet, due to the complexity of the mathematical models and the nature of a civil trial, even if the companies presented the unreliable data, the said unreliability would never be discovered in ordinary judicial proceedings. So, which regulatory strategies can be adopted with automatic decision-making systems? The company must be free to use mathematical tools of its choosing for decision-making but the laws and regulations should divide the possible automatic tools into two categories: one left free for the unconditional application of the mathematical tools, and the other strictly regulated, because it pertains to the necessary protection of fundamental interests of the employee. The legal protection would be selective and

[*] enrico.gragnoli@studiogragnoli.eu

would not concern all decisions but only those on crucial assets of extreme importance for the worker. This stronger but limited protection would force companies to compare their decisions on merits with mandatory regulatory standards.

Keywords: contemporary labor law, employment relationship, automated decision-making systems, business decisions, mathematical resources, employee and employer decisions.

Dr Enrico Gragnoli,
Redovni profesor radnog prava,
Departman za pravo, političke i međunarodne studije,
Univerzitet u Parmi,
Republika Italija

RADNI ODNOSI, AUTOMATSKE ODLUKE I NJIHOVA OGRANIČENJA: REGULISANJE NESHVATLJIVIH FENOMENA

Propisi Evropske zajednice iz sredine 1990-ih pokrenuli su aktuelnu debatu o mogućimm ograničenjima u upotrebi automatskih sistema za donošenje odluka u slučajevima koji se odnose na radnike/zaposlene, kada je konačna odluka doneta bez ljudske kontrole i intervencije. Ovo pitanje je izuzetno aktuelno, naročito u savremenom radnom pravu. Ovo istraživanje ima za cilj da ustanovi koje regulatorne strategije se mogu usvojiti u pogledu upotrebe automatskih sistema u donošenju odluka, budući da radnici/zaposleni ne razumeju njihove složene operativne (matematičke) procese. S obzirom na ubrzani razvoj takvih sistema i njihovu čestu upotrebu u oblasti radnih odnosa, ovo pitanje ima veliki značaj u praksi i privlači sve veće interesovanje u pravnom diskursu. Cilj ovog rada nije tehnička analiza postojećih rešenja već sagledavanje mogućih odgovora radnog prava na ove regulatorne strategije, kako bi se procenila prikladnost različitih zakonodavnih opcija. Javna dostupnost podataka bi pomogla zaposlenima da adekvatno reaguju. Međutim, čak i u slučaju kada bi kompanije dostavile nepouzdane podatke, to nikada ne bi bilo otkriveno u redovnim sudskim postupcima zbog složenosti matematičkih modela i same prirode građanskog postupka. Dakle, koje regulatorne strategije se mogu primeniti kod automatskih sistema za donošenje odluka? Kompanija mora imati mogućnost slobodnog izbora u pogledu upotrebe matematičkih alata za donošenje odluka, ali zakoni i propisi treba da podele moguće automatske alate u dve kategorije: one koji omogućavanju bezuslovnu primenu matematičkih alata, i alate čija je primena strogo regulisana, s obzirom na neophodnu zaštitu osnovnih prava i interesa zaposlenog. Pravna zaštita bi bila selektivna i ne bi se odnosila na sve odluke, već samo na one o ključnog značaja za zaposlene. Ova snažnija ali ograničena zaštita bi primorala kompanije

da uporede svoje meritorne odluke sa obaveznim regulatornim standardima.

Ključne reči: savremeno radno pravo, radni odnos, automatizovani sistemi za donošenje odluka, poslovne odluke, matematički resursi, odluke zaposlenih i poslodavaca.

Galina Dimitrova, LL.D.,[*]
Associate Professor,
Faculty of Law,
Sofia University „St. Kliment Ohridski",
Republic of Bulgaria

UDK: 364-782.42-053.2(497.2)
364.4-053.2(497.2)
364.65-053.2(497.2)

DOI: 10.5281/zenodo.19630026

Placement of a Child in a Residential Social Service as a last resort under the Bulgarian legislation

This research analyzes the legal framework governing the placement of a child in a residential social service, which is treated as an exceptional protection measure. Within the context of deinstitutionalization, the Bulgarian legislation prioritizes placement in a family environment. Consequently, residential care is permissible only under strict adherence to the hierarchy of protection measures. The study analyzes the special prerequisites that complement the general requirements for out-of-home placement. Emphasis is placed on the cumulative presence of a proven inability to remain within the biological family and the unsuccessful application of support measures in a family setting. Special attention is given to the age restriction (over 3 years) and a critical analysis of the exceptions concerning children with permanent disabilities. The author further examines procedural guarantees, including the maximum two-year placement period and the mandatory requirement for periodic review every six months. In the critical section of the paper, several gaps in the regulatory framework are identified, specifically relating to ambiguities in the extension of stay and the subjective factor involved in assessing the 'best interests of the child'. In conclusion, *de lege ferenda* proposals are formulated, aimed at refining the statutory texts to prevent the unjustifiably prolonged separation of the child from the family environment.

Keywords: child placement, residential care, child protection, family environment, last resort measure, deinstitutionalization, best interests of the child, *de lege ferenda*.

[*] gpetrovadimitrova@gmail.com

Др Галина Димитрова,
Ванредни професор,
Правни факултет,
Универзитет „Св. Климент Охридски”, Софија,
Република Бугарска

СМЕШТАЈ ДЕТЕТА У ИНСТИТУЦИЈУ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ РЕЗИДЕНЦИЈАЛНОГ ТИПА КАО ПОСЛЕДЊА МЕРА ЗАШТИТЕ ПРЕМА БУГАРСКОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

Ово истраживање анализира правни оквир збрињавања (смештања) детета у институцију социјалне заштите резиденцијалног типа, које се третира као ванредна мера заштите у изузетним случајевима. У контексту деинституционализације, бугарско законодавство као приоритет поставља смештај у породично окружење, због чега је институционални смештај детета допуштен само уз строго поштовање редоследа примене заштитних мера. У раду се анализирају посебни предуслови који допуњују опште услове за смештај детета ван породице. Акценат је стављен на кумулативно постојање доказане немогућности останка у биолошкој породици и неуспешну примену мера подршке у породичном окружењу. Посебна пажња посвећена је ограничењу у погледу узраста детета (изнад 3 године) и критичкој анализи изузетака који се односе на децу са трајним инвалидитетом. Аутор разматра и процесне гаранције, укључујући максимални рок од две године и императивни захтев за периодичну процену на сваких шест месеци. У централном делу рада указује се на низ нормативних недостатака, нарочито у погледу нејасноћа које се односе на продужење смештаја и субјективни фактор при процени „најбољег интереса детета.” У закључку су формулисани *de lege ferenda* предлози, који су усмерени ка прецизирању законских одредби у циљу спречавања неосновано дугог одвајања детета од породичног окружења.

***Кључне речи**:* институционални смештај детета, збрињавање у институцију социјалне заштите резиденцијалног типа, заштита детета, породично окружење, крајња мера заштите, деинституционализација, најбољи интерес детета, *de lege ferenda*.

Др Марија Драгићевић,[*]
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 364.3(430)

DOI: 10.5281/zenodo.19630055

ДУГОТРАЈНА ФУНКЦИОНАЛНА ЗАВИСНОСТ КАО НОВИ СОЦИЈАЛНИ РИЗИК: СЛУЧАЈ НЕМАЧКЕ

У савременим државама благостања дуготрајна функционална зависност све више се препознаје као један од структурних нових социјалних ризика. Иако зависност од неге није нова појава, демографске промене, продужетак животног века, промене у структури породице и повећана мобилност становништва довеле су до њене трансформације у општи друштвени ризик који захтева системски одговор. Полазећи од теоријског оквира нових социјалних ризика, рад анализира у којој мери дуготрајна функционална зависност испуњава критеријуме социјалног ризика и да ли се може сматрати независном категоријом у систему социјалне сигурности, као и да ли дуготрајна нега представља адекватан институционални одговор на овај ризик. Одговори на постављена питања траже се пре свега кроз немачки модел осигурања за дуготрајну негу, као један од најразвијенијих институционалних одговора у Европи. Увођење обавезног осигурања у Немачкој допринело је широј покривености и делимичном растерећењу породице, али систем и даље карактеришу значајни приватни трошкови и структурни изазови, што указује на то да постојећи институционални одговори, иако значајни, не обезбеђују у потпуности адекватну заштиту од ризика дуготрајне функционалне зависности. На основу изнетог закључује се да дуготрајна функционална зависност испуњава кључне критеријуме социјалног ризика, те да се може сматрати новим социјалним ризиком који захтева даље институционално јачање, као и редефинисање односа између државе, тржишта и породице у обезбеђивању дуготрајне неге.

Кључне речи: дуготрајна функционална зависност, дуготрајна нега, нови социјални ризици, социјална сигурност, Немачка.

[*] marijad@prafak.ni.ac.rs

Marija Dragićević, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Long-Term Functional Dependency as a New Social Risk: The Case of Germany

In contemporary welfare states, long-term functional dependency is increasingly recognised as one of the new structural social risks. Although dependency on long-term care is not a new phenomenon, demographic changes, increasing life expectancy, transformations in family structures, and greater population mobility have contributed to its evolution into a general social risk requiring a systemic response. Drawing on the theoretical framework of new social risks, this paper examines the extent to which long-term functional dependency fulfils the criteria of a social risk: whether it may be regarded as an independent category within the social security system, and whether long-term care constitutes an adequate institutional response to this risk. The analysis is primarily conducted through the German long-term care insurance model, one of the most developed institutional responses in Europe. The introduction of mandatory insurance in Germany has contributed to broader coverage and partial relief for families; however, the system keeps being characterised by significant out-of-pocket costs and structural challenges, particularly in terms of financial sustainability and adequacy of benefits. This indicates that the existing institutional arrangements, although substantial, do not fully provide adequate protection against the risk of long-term functional dependency. Based on these findings, it can be concluded that long-term functional dependency fulfils the key criteria of a social risk and may be considered a new social risk which calls for further institutional strengthening, as well as a redefinition of the relationship between the state, the market, and the family in the provision of long-term care.

Keywords: long-term functional dependency, long-term care, new social risks, social security, Germany.

Dr Karla Kotulovski, [*]
Docent,
Pravni fakultet, Sveučilište u Rijeci,
Republika Hrvatska

UDK: 331.215.53:349.2(4-672EU:497.5)
349.2(497.5)

DOI: 10.5281/zenodo.19630074

MINIMALNA PLAĆA U REPUBLICI HRVATSKOJ: IZMEĐU GRUBE EKONOMSKE LOGIKE I SOCIJALNE PRAVDE

Minimalna plaća predstavlja jedan od temeljnih instituta radnog prava kojim se želi osigurati minimalna razina socijalne sigurnosti radnika i zaštiti njegovo dostojanstvo. U 2025. godini nacionalne minimalne plaće značajno su porasle u većini država članica EU-a. Republika Hrvatska također bilježi izraženu dinamiku rasta iznosa minimalne plaće potaknutu inflacijskim pritiscima i obvezom usklađivanja s pravilima primjerenosti i referentnim pragovima koje postavlja Direktiva o minimalnoj plaći (2022/2041). Jednako tako, zamjetan je rast broja zaposlenih čija je plaća određena na razini zakonom propisanog minimuma. Problem jest što usprkos zakonodavnim intervencijama nominalni rast najniže plaće ne prati povećanje troškova života, zbog čega realna vrijednost primanja za dio radnika ostaje nedostatna za pokrivanje osnovnih životnih potreba. Istovremeno se povećanjem iznosa minimalne plaće zadiru u područje javnih financija i ekonomske politike. Cilj rada jest ispitati ostvaruje li aktualni pravni sustav socijalnu svrhu zaštite radnika na minimalcu odnosno zahtjeve financijske održivosti, te utvrditi kriterije za njihovo usklađivanje u budućem normativnom razvoju. U tom se kontekstu razmatra se i položaj radnika u nestandardnim oblicima zaposlenja zbog veće izloženosti rizicima segmentacije tržišta rada i nižeg dohotka.

Ključne reči: minimalna plaća, EU, Direktiva o minimalnoj plaći, dostojanstvo, ekonomski učinak, Hrvatska.

[*] kkotulovs@uniri.hr

Karla Kotulovski, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University in Rijeka,
Republic of Croatia

Minimum Wage in the Republic of Croatia: Between Economic Rationality and Social Justice

The minimum wage is one of the fundamental labour law institutions for ensuring the minimum level of workers' social protection and dignity. In 2025, national minimum wages increased significantly in most EU Member States. Croatia also registered a prominent growth dynamics of minimum wage, driven by inflationary pressures and the obligation to comply with the adequacy rules and reference thresholds set by the EU Directive 2022/2041 on adequate minimum wages. Available data indicate that the share of employees in Croatia receiving the statutory minimum wage is growing. However, that despite legislative interventions, the nominal increase in the minimum wage does not keep pace with the increase in the cost of living, for which reason the real value of income for some workers remains insufficient to cover the basic living needs. At the same time, increasing the amount of the minimum wage extends into the area of public finances and economic policy. The paper aims to examine whether the current legal system achieves the social purpose of protecting workers on the minimum wage, embodied in the requirements of financial sustainability, and to establish criteria for their harmonisation in future normative development. In this context, the workers' position in non-standard forms of employment is also considered due to a greater exposure to the risks of labor market segmentation and lower income.

Keywords: minimum wage, EU Directive 2022/2041, dignity, economic impact, Republic of Croatia.

СЕСИЈА ЗА ПРАВО ЕУ И МЕЂУНАРОДНО ПРАВО

EU LAW AND INTERNATIONAL LAW SESSION

Dr Tina Pržeska, [*]
Redovni profesor,
Pravni fakultet „Justinijan Prvi”,
Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij”, Skoplje
Dr Rodna Živkovska, [**]
Redovni profesor,
Pravni fakultet „Justinijan Prvi”,
Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij”, Skoplje
Dr Tea Lalevska, [***]
Docent,
Pravni fakultet „Justinijan Prvi”,
Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij”, Skoplje
Republika Severna Makedonija

UDK: 347.23
340.132(4)

DOI: 10.5281/zenodo.19630748

OSNOVNI PRINCIPI REGULISANJA SVOJINE U EVROPSKO-KONTINENTALNIM PRAVNIM SISTEMIMA

Predmet analize u radu su principi koji čine osnovu pravnog regulisanja svojine u evropsko-kontinentalnim pravnim sistemima. U ovim pravnim sistemima preovladava monistički koncept svojine kao jedinstvenog pravnog instituta. Polazeći od monističkog koncepta svojine, evropsko-kontinentalni pravni sistemi oblikuju pravo svojine kao jedinstveno pravo sa zakonski definisanim sadržajem i granicama u kojima se ovo pravo može ostvarivati. Evropsko-kontinentalni pravni sistemi garantuju svojinu i pravnu zaštitu svojine, kao i slobodu nosiocaa prava svojine da ovo pravo vrši po sopstvenoj volji i daje apsolutno dejstvo pravu, obavezujući sva treća lica da se uzdrže od mešanja u tuđu imovinu. Pravno regulisanje svojine takođe se zasniva na ekskluzivnosti u vršenju pravnog ovlašćenja koje proizilazi iz svojine na individualno određenoj stvari. Javnost u sticanju prava svojine garantuje se kroz upis u javne knjige, što se prvenstveno odnosi na svojinu nad nepokretnostima. Evropsko-kontinentalni pravni sistemi takođe teže uspostavljanju ravnoteže između individualističkog koncepta svojine kao isključivog i ekskluzivnog prava i

[*] t.przeska@pf.ukim.edu.mk
[**] r.zivkovska@pf.ukim.edu.mk
[***] t.lalevska@pf.ukim.edu.mk

društvene funkcije vlasništva. To se ogleda u ograničavanju prava svojine radi ostvarivanja javnog interesa, kao i nametanju obaveza vlasnicima radi ostvarivanja širih društvenih ciljeva (socijalna zaštita, održivi ekonomski razvoj, zaštita životne sredine, itd.). Uporedno-pravna analiza principa pravnog regulisanja svojine u zakonima i kodeksima evropskih zemalja koje pripadaju evropsko-kontinentalnoj pravnoj porodici ima za cilj da pokaže kako ovi principi utiču na razvoj savremenog koncepta svojine. Istovremeno, rad ima za cilj da pokaže ulogu ovih principa u obezbeđivanju pravilne primene prava i popunjavanju pravnih praznina koje proizilaze iz dinamizma pravnog života.

Ključne reči: vlasništvo, evropsko-kontinentalno pravo, stvarno pravo, javni interes.

Tina Przheska, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law Iustinuanus Primus,
Ss. Cyril and Methodius University, Skopje
Rodna Zhivkovska, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law Iustinuanus Primus,
Ss. Cyril and Methodius University, Skopje
Tea Lalevska, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law Iustinuanus Primus,
Ss. Cyril and Methodius University, Skopje,
Republic of North Macedonia

Basic Principles For Regulating Ownership In Continental European Legal Systems

The subject matter of analysis in the paper are the principles that constitute the basis for the legal regulation of ownership in the European-continental legal systems. In these legal systems, the monistic concept of ownership as a single legal institute prevails. Starting from the monistic concept of ownership, the European-continental legal systems shape the right of ownership as a single right with legally defined content and limits within which this right can be exercised. The European-continental legal systems guarantee ownership and legal protection of ownership, as well as the freedom of the holder of the right to ownership to exercise this right at his/her free disposal and give absolute effect to the right, obliging all third parties to refrain from interfering with another's property. The legal regulation of ownership is also based on exclusivity in the exercise of legal authority arising from the ownership right established over a particular item. Publicity in the acquisition of ownership is guaranteed through registration in public records, which primarily refers to the ownership of real estate. The European-continental legal systems also strive to establish a balance between the individualistic concept of ownership as an exclusive right and the social function of ownership. This is reflected in the limitation of ownership for the purpose of achieving the public interest, as well

as the imposition of obligations on owners in order to achieve broader social goals (social protection, sustainable economic development, environmental protection, etc.). The comparative law analysis of the principles for regulating ownership in the codes and laws of European countries that are part of the European-continental legal family aims to show how these principles influence the development of the modern concept of ownership. At the same time, the paper aims to highlight the role of these principles in ensuring the correct application of laws and filling in the legal gaps resulting from the dynamic legal life.

***Keywords*:** ownership, European-continental laws, property law, public interest.

Др Марија Амповска,[*]
Редовни професор,
Правни факултет,
Универзитет Гоце Делчев, Штип,
Република Северна Македонија

UDK: 366.546.2
004.8:61
347.51

DOI: 10.5281/zenodo.19630799

КРИТЕРИЈУМИ ЗА ПРЕЛАЗАК ПРАГА ОДГОВОРНОСТИ ЗА ПРОИЗВОД КОД ЗНАЧАЈНЕ МОДИФИКАЦИЈЕ МЕДИЦИНСКЕ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ

Ревидирана Директива о одговорности за производ (*revised Product Liability Directive*/rPLD) уводи кључну промену у пејзажу одговорности за здравствене раднике који користе вештачку интелигенцију. Док се постојећа истраживања често фокусирају на професионалне или регулаторне прагове, овај рад истиче критичну и недовољно истражену прекретницу: тренутак када интеракција здравственог радника са системом вештачке интелигенције представља значајну модификацију, чиме се он трансформише из корисника у де факто произвођача у складу са режимом објективне одговорности rPLD-а. Ослањајући се на претходни рад аутора о оквирима одговорности заснованим на праговима, овај рад испитује како rPLD редефинише „производ“ тако да укључује софтвер и системе вештачке интелигенције и проширује одговорност на свако физичко или правно лице које значајно модификује производ ван контроле произвођача. У клиничкој пракси, такве модификације могу се догодити кроз радње као што су занемаривање параметара безбедности, интегрисање неовлашћених компоненти или коришћење сертификоване вештачке интелигенције ван њене намене. Када ове радње промене основне вредности безбедности медицинског уређаја омогућеног вештачком интелигенцијом, здравствени радник (институција у којој ради) прелази праг одговорности за производ, што покреће објективну одговорност за било какву насталу штету. Анализа смешта овај праг унутар ширег регулаторног екосистема ЕУ како би се показало како одговорност постаје дистрибуирана и зависна од контекста. У раду се утврдава да rPLD не само да допуњује постојеће режиме засноване на кривици, већ ствара посе-

[*] marija.ampovska@ugd.edu.mk

бан, објективан пут одговорности који прерасподељује ризик на страну са највећим степеном контроле над коначном безбедносном конфигурацијом система вештачке интелигенције.

Кључне речи: Ревидирана Директива о одговорности за производ (rPLD), медицински AI системи, здравствени радници, модификација производа, објективна одговорност, штета, ризик, право вештачке интелигенције.

Marija Ampovska, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, Goce Delcev University, Shtip,
Republic of North Macedonia

Criteria for crossing the product liability threshold for a substantial modification of medical Artificial Intelligence

The revised Product Liability Directive (rPLD) introduces a key change in the liability landscape for healthcare professionals using Artificial Intelligence (AI) systems. While existing research often focuses on professional or regulatory thresholds, this paper highlights a critical and under-researched milestone: the point at which a healthcare professional's interaction with an AI system constitutes a substantial modification, transforming the healthcare professional from a user into a *de facto* producer under the rPLD's strict liability regime. Drawing on the authors' previous work on threshold-based liability frameworks, this paper examines how the rPLD redefines "product" to include AI software and systems and extends liability to any natural or legal person who significantly modifies a product beyond the control of the producer. In clinical practice, such modifications can occur through actions such as ignoring safety parameters, integrating unauthorized components, or using certified AI outside its intended purpose. When these actions change the fundamental safety values of an AI-enabled medical device, the healthcare professional (i.e. the institution where they work) crosses the threshold of product liability, triggering strict liability for any resulting damage. The analysis places this threshold within the broader EU regulatory ecosystem to demonstrate how liability becomes distributed and context-dependent. The paper argues that rPLD not only complements the existing fault-based regimes but also creates a distinct, strict liability pathway that redistributes risk to the party with the greatest degree of control over the final safety configuration of the AI system.

***Keywords*:** revised Product Liability Directive, medical AI, healthcare professionals, substantial modification, strict liability, damage, risk, EU AI law.

Др Ивица Јосифовић, [*]
Редовни професор,
Правни факултет,
Универзитет Гоце Делчев – Штип,
Република Северна Македонија

UDK: 061.1EU
341.217.02(4-672EU:497.7)
341.176(4-672ЕУ:497.7)

DOI: 10.5281/zenodo.19630825

УСЛОВЉЕНОСТ И УСТАВНЕ ИЗМЕНЕ У ПРОЦЕСУ ПРОШИРЕЊА ЕВРОПСКЕ УНИЈА: ПРИСТУПНИ ПУТ СЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ ПОД БИЛАТЕРАЛНИМ ОГРАНИЧЕЊИМА

Овај рад анализира еволуцију условљености у процесу проширења Европске уније, са посебним освртом на случај Северне Македоније и њен приступни процес. Традиционално заснован на Копенхашким критеријумима, оквир проширења све више укључује билатералне спорове као *de facto* услове за напредак. Рад разматра правне и политичке импликације развоја догађаја, посебно у контексту захтева који се односе на измене устава и шири контекст односа са Бугарском. Применом доктринарног и квалитативног приступа, истраживање анализира да ли интеграција билатералних питања у приступни оквир доводи у питање основне принципе права Европске уније, укључујући правну сигурност, једнакост држава кандидата, и кредибилитет политике проширења. У раду се разматра утицај ових услова на домаћи уставни поредак и демократски легитимитет у државама кандидатима. Налази указују да растућа улога билатералне условљености носи ризик трансформисања процеса проширења у политизованији и мање предвидљив механизам, што може поткопати трансформативну снагу европских интеграција и поверење држава кандидата. У закључку аутор предлаже јасније разграничење између формалних критеријума за приступање и конзистентности политике Европске уније.

Кључне речи: интеграција, условљеност, проширење, Македонија, Бугарска, билатерални спорови, уставне измене, приступни процес.

[*] ivica.josifovik@ugd.edu.mk

Ivica Josifović, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, Goce Delcev University, Shtip,
Republic of North Macedonia

Conditionality and Constitutional Changes in the EU Enlargement Process: North Macedonia's accession under bilateral constraints

The paper examines the evolving nature of EU conditionality in the context of enlargement, focusing on the case of North Macedonia and its accession process. Traditionally grounded in the Copenhagen criteria, the enlargement framework has increasingly incorporated bilateral disputes as *de facto* conditions for progress. The paper analyzes the legal and political implications of such developments, particularly in light of the requirements related to constitutional amendments and the broader context of relations with Bulgaria. By employing a doctrinal and qualitative approach, the study explores whether the integration of bilateral issues into the accession framework challenges the fundamental principles of EU law, including legal certainty, equality of candidate states, and the credibility of the enlargement policy. The paper assesses the impact of these conditions on domestic constitutional order and democratic legitimacy in candidate states. The findings suggest that the growing role of bilateral conditionality entails a risk of transforming the enlargement process into a more politicized and less predictable framework, potentially undermining both the transformative power of EU integration and the trust of candidate countries. The paper concludes by proposing a clear delineation between formal accession criteria and bilateral disputes, in order to preserve the integrity and consistency of the EU enlargement process.

***Keywords*:** integration, conditionality, enlargement, Macedonia, Bulgaria, bilateral disputes, constitutional amendments, accession process.

Др Михајло Вучић, [*]
Редовни професор,
Факултет за дипломатију и безбедност,
Универзитет Унион-Никола Тесла, Београд,
Виши научни сарадник,
Институт за међународну политику и привреду, Београд,
Република Србија

UDK: 340.13:351.853(4-672EU:497-15)
930.85(4-672EU:497-15)
339.194:008(4-672EU:497-15)
7.025.3/.4:34(4-6EU:497-15)
339.562:004.7(4-6EU:497-15)
DOI: 10.5281/zenodo.19630850

НОВИ ПРАВНИ ОКВИР ЕУ ЗА УВОЗ КУЛТУРНИХ ДОБАРА: РЕГУЛАТОРНИ ИЗАЗОВИ И РЕГИОНАЛНА ХАРМОНИЗАЦИЈА НА ЗАПАДНОМ БАЛКАНУ

Уредбе (ЕУ) 2019/880 и пуна оперативност електронског система за увоз културних добара (ICG) у јуну 2025. године означавају кореницу промену у приступу Европске уније заштити културне баштине. Овај рад нуди свеобухватну правну анализу новог регулаторног режима, који превазилази оквире традиционалне заштите културе и прелази у домен ригорозне, безбедносно оријентисане граничне контроле. Фокус истраживања је на тростепеној категоризацији културних добара и новим захтевима у погледу терета доказивања који се стављају пред увознике, а који подразумевају доказивање „дужне пажње" путем дигиталне платформе TRACES.NT. Посебна пажња посвећена је Западном Балкану (ЗБ) као критичном транзитном и изворном коридору за илегалну трговину. Док државе кандидати усклађују своје национално законодавство са правним Ступање на снагу тековинама ЕУ у оквиру Кластера 1 (Основе), суочавају се са значајним препрекама у законодавној хармонизацији и институционалним капацитетима. Рад користи компаративну методологију како би идентификовао "празнине" између националних статута земаља Западног Балкана и строгих захтева ЕУ за лиценцирање. Даље, истражује се интердисциплинарна веза између права, безбедности и дипломатије, уз аргументацију да ефективна имплементација Уредбе 2019/880 није само технички задатак, већ предуслов за регионалну безбедност и „дипломатију наслеђа". Студија закључује да дигитализација права о баштини ствара амбијент "паметне регулације" који захтева нову

[*] mihajlovucic@gmail.com

генерацију правника и стручњака за безбедност, опремљених међусекторским компетенцијама за одбрану заједничких европских културних вредности од организованог криминала и финансирања тероризма.

***Кључне речи*:** право културне баштине, Уредба (ЕУ) 2019/880, илегална трговина, ICG систем, Западни Балкан, безбедност граница, истраживање порекла, правне тековине ЕУ, дипломатија наслеђа, организовани криминал, TRACES.NT, хармонизација.

Mihajlo Vučić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Diplomacy and Security, University Union-Nikola Tesla, Belgrade,
Senior Research Associate,
Institute of International Politics and Economics, Belgrade,
Republic of Serbia

The New EU Legal Framework for the Import of Cultural Goods: Regulatory Challenges and Regional Harmonization in the Western Balkans

The entry into force of Regulation (EU)2019/880 and the operationalization of the Import of Cultural Goods (ICG) electronic system in June 2025 mark a transformative shift in the European Union's approach to cultural heritage protection. This paper provides a comprehensive legal analysis of the new regulatory regime, which moves beyond traditional cultural preservation to a rigorous security-oriented border control mechanism. The core of the research examines the three-tiered categorization of cultural goods and the novel burden-of-proof requirements placed on importers to demonstrate "due diligence" through the TRACES.NT digital platform. Special attention is given to the Western Balkans (WB) as a critical transit and origin corridor for illicit trafficking. As WB candidate countries align their national legislation with the EU *acquis* under Cluster 1 (Fundamentals), they face significant hurdles in legislative harmonization and institutional capacity. The paper employs a comparative methodology to identify "gaps" between WB countries' national statutes and the strict EU licensing requirements. Furthermore, it explores the interdisciplinary *nexus* between law, security, and diplomacy, arguing that the effective implementation of Regulation (EU)2019/880 is not merely a technical task but a prerequisite for regional security and "Heritage Diplomacy." The study concludes that the digitalization of heritage law creates a "Smart Regulation" environment that demands a new generation of legal and security professionals equipped with cross-sectoral competencies to safeguard shared European cultural assets against organized crime and terrorism financing.

Keywords: cultural heritage law, Regulation (EU) 2019/880, illicit trafficking, ICG system, Western Balkans, border security, provenance research, EU acquis, heritage diplomacy, organized crime, TRACES.NT, legal harmonization.

Др Милица Шутова,[*]
Ванредни професор,
Правни факултет,
Универзитет Гоце Делчев, Штип,
Република Северна Македонија

UDK: 347.91/.95:342.7-053.2(497.7)
341.231.14-053.2
347.15/.17

DOI: 10.5281/zenodo.19634640

ПРИМЕНА ЕВРОПСКИХ СТАНДАРДА У ПОСТУПЦИМА КОЈИ СЕ ТИЧУ УТВРЂИВАЊА ПРАВА ДЕТЕТА У МАКЕДОНСКОМ ПРАВНОМ СИСТЕМУ

Права детета, како је наведено у члану 12. Конвенције о правима детета, једна је од фундаменталних вредности савременог европског права. Судска пракса Европског суда за људска права пружа суштинску процесну гаранцију која је уско повезана са принципом највишег интереса детета. Анализирајући европске стандарде за учешће детета у грађанским поступцима, ауторка посебну пажњу посвећује судској пракси Европског суда за људска права, у којој суд наглашава да је учешће детета предуслов за поштовање права на породични живот према члану 8. Европске конвенције о људским правима. У случајевима *Сахин против Немачке* и *Сомерфелд против Немачке*, суд је указао на обавезу националних судова да адекватно укључе дете у поступке који се тичу старатељства и личних односа, било директно или путем одговарајућег заступања. У случају *М. и М. против Хрватске*, суд је утврдио повреду члана 8. Конвенције због пропуста домаћих власти да обезбеде суштинско учешће детета у поступцима који директно утичу на његове породичне односе. У том контексту, ауторка анализира усклађеност македонског законодавства са европским стандардима. Кроз законске одредбе које регулишу саслушање детета, анализира се процесни положај детета, истичу слабости и дају *de lege ferenda* предлози за унапређење законских одредби. Анализа показује да у многим парничним поступцима који су вођени у породичноправним споровима, као и и у судским одлукама, дете и даље остаје објекат у поступку, без обзира на то да ли је суд био у позицији да по службеној дужности или на захтев странке у поступку да одлучује о правима деце, па чак водећи рачуна и о највишем интересу детета.

Кључне речи: грађански поступак, европски стандарди, најбољи интереси детета, процесни статус детета.

[*] milica.sutova@ugd.edu.mk

Milica Šutova, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, Goce Delcev University, Shtip,
Republic of North Macedonia

Application of European Standards in Civil Proceedings for establishing Children's Rights in the Macedonian Legal System

The rights of the child, as enshrined in Article 12 of the Convention on the Rights of the Child (CRC) constitute one of the fundamental values of contemporary European law. The jurisprudence of the European Court of Human Rights (ECtHR) represents an essential procedural guarantee closely linked to the principle of the best interests of the child. Through an analysis of European standards on child participation in civil proceedings, the author pays particular attention to the ECtHR case law, where the Court emphasizes that the participation of the child is a prerequisite for ensuring respect for the right to family life under Article 8 of the European Convention on Human Rights (ECHR). In the ECtHR cases of *Sahin v. Germany* and *Sommerfeld v. Germany*, the Court pointed to the obligation of national courts to adequately involve the child in proceedings concerning custody and contact, either directly or through appropriate representation. In the case *M. and M. v. Croatia*, the Court found a violation of Article 8 of the ECHR due to the failure of domestic authorities to ensure the child's meaningful participation in proceedings directly affecting family relations. In this context, the author analyses the extent to which Macedonian legislation is aligned with European standards. By examining the legal provisions governing the hearing of the child, the author analyzes the child's procedural status, identifies the existing shortcomings, and proposes *de lege ferenda* solutions for their improvement. The analysis demonstrates that, in many disputes arising from family law relations as well as in judicial decisions, the child continues to be treated as an object of proceedings, notwithstanding the fact that courts are empowered (either *ex officio* or upon a party's request) to decide on children's rights, even when taking into account the best interests of the child.

Keywords: civil procedure, European standards, the best interests of the child, child's procedural status.

Anna Feja-Paszkiewicz, LL.D.,[*]
Assistant Professor,
Institute of Legal Sciences,
University in Zielona Góra,
Republic of Poland

UDK: 342.71(4-672EU)
342.7-054(4-672EU)
347.15/.17

DOI: 10.5281/zenodo.19634671

The EU's involvement in the procedure for granting and losing national citizenship in Member States

EU Member States today face a difficult dilemma regarding the extent to which the EU can interfere in the procedure for granting and losing their national citizenship, an issue directly related to their sovereignty. The creation of the European Union (EU) in 1992 was accompanied by the adoption of Declaration No. 2 on the Citizenship of Member States. According to its provisions, Member States independently decide on the rules for acquiring and losing their citizenship. Alongside with the creation of the EU, citizens of Member States were granted EU citizenship, which entails certain rights and freedoms, such as freedom of movement and residence in EU countries. The Court of Justice of the EU (CJEU) has noted that the loss of a person's national citizenship entails the simultaneous loss of EU citizenship. Therefore, in a 2010 judgment, the Court ruled that Member States should exercise their competences in the area of citizenship in compliance with EU law. For example, each Member State is obliged to observe the principle of proportionality, which means that it must maintain a balance between the act committed by the individual and the consequence of the loss of citizenship. An individual assessment of the individual's actions must also be possible, which may also involve demonstrating a so-called genuine connection between the citizen and the Member State. Initially, the CJEU's case law addressed only the loss of national citizenship. However, in its 2025 judgment, the Court recognized that it could also examine the rules for granting national citizenship of a Member State. It ruled that, in this case, the state cannot regulate them freely, but must respect EU law, including EU principles and values (including the principle of sincere cooperation). The CJEU found the

[*] A.Feja-Paszkiewicz@wpa.uz.zgora.pl

actions of a Member State (Malta) that "sold" its citizenship, i.e., granted it in exchange for payments and investments, to be contrary to EU law.

Keywords: European Union, granting and losing citizenship, national citizenship, EU citizenship.

Dr Anna Feja-Paszkiewicz,
Docent,
Insitut pravnih nauka,
Univerzitet u Zelenoj Gori,
Republika Poljska

Uključenost EU u postupak dobijanja i gubitka nacionalnog državljanstva u državama članicama

Države članice EU danas se suočavaju sa teškom dilemom u kojoj meri Evropska unija može da se meša u postupak sticanja i gubitka nacionalnog državljanstva, kao pitanje koje je direktno povezano sa suverenitetom država članica. Osnivanje Evropke unije (EU) 1992. godine pratilo je usvajanje Deklaracije br. 2 o državljanstvu u državama članicama. Prema odredbama ove Deklaracije, države članice samostalno odlučuju o pravilima za sticanje i gubitak nacionalnog državljanstva. Istovremeno, osnivanjem EU, građanima država članica dodeljeno je državljanstvo EU, što podrazumeva određena prava i slobode, kao što su sloboda kretanja i boravka unutar zemalja EU. Sud pravde EU je zaključio da gubitak nacionalnog državljanstva pojedinca istovremeno podrazumeva gubitak državljanstva EU. Stoga je u presudi iz 2010. godine presudio da države članice moraju da vrše svoje nadležnosti u oblasti državljanstva u skladu sa pravom EU. Na primer, svaka država članica je obavezna da poštuje princip proporcionalnosti, što znači da mora održavati ravnotežu između radnje koju je počinio pojedinac i posledice, tj. gubitka državljanstva. Takođe mora biti omogućena individualna procena radnje koju je pojedinac izrvšio, što može obuhvatiti i dokazivanje takozvane suštinke veze između građanina i države članice. U početku se sudska praksa Suda pravde EU bavila samo gubitkom nacionalnog državljanstva. Međutim, u presudi iz 2025. godine, Sud je razmatrao pravila za sticanje nacionalnog državljanstva države članice. Sud je presudio je da ni u ovom slučaju država članica ne može slobodno da reguliše ova pravila, već samo u skladu sa pravom, principima i vrednostima EU (uključujući i princip iskrene saradnje). Sud pravde EU je utvrdio da su radnje države članice (Malte) koja je „prodala“ svoje državljanstvo, tj. dodelila ga u zamenu za finansijska sredstva i investicije, suprotne pravu EU.

Ključne reči: Evropska unija, sticanje i gubitak državljanstva, nacionalno državljanstvo, državljanstvo EU.

Dr Damir Muminović,[*]
Docent,
Pravni Fakultet, Univerzitet u Sarajevu,
Republika Bosna i Hercegovina

UDK: 34(4-672EU)
341.217.04(4-672EU)
341.176(4-672EU)
339.923:061.1(4)]:34

DOI: 10.5281/zenodo.19634713

OD MEĐUNARODNOG JAVNOG PRAVA DO PRAVA EU: NASTANAK I AUTONOMIJA PRAVNOG SISTEMA SUI GENERIS

Pravo Evropske unije predstavlja jedinstven pravni sistem (*sui generis*) koji se razvijao unutar okvira evropske integracije, ali čije korijene i temelje nalazimo u međunarodnom javnom pravu. Ovaj članak analizira dinamiku nastanka i autonomiju prava EU u odnosu na međunarodne norme, ističući komplementarnost i moguće povezanosti između ova dva pravna sistema. Poseban fokus stavljen je na institucionalni okvir EU, primjenu međunarodnih konvencija, te načela i pravila koja su preuzeta ili adaptirana iz međunarodnog javnog prava. Autor istražuje kako pravo EU, iako samostalno i autonomno, ne funkcioniše izolovano, već je neprestano u dijalogu s međunarodnim normama, što osigurava pravnu dosljednost i legitimitet unutar međunarodne zajednice. Na praktičnom planu, članak razmatra utjecaj međunarodnog javnog prava na pravne akte EU, te način na koji sudska praksa Suda EU interpretira međunarodne obaveze država članica. Zaključak naglašava da je razumijevanje historijskih i normativnih veza između prava EU i međunarodnog javnog prava ključno za tumačenje i primjenu evropskih pravnih propisa, ali i za predviđanje razvoja pravnog sistema EU u budućnosti.

Ključne reči: pravo EU, međunarodno javno pravo, sui generis, autonomija pravnog sistema, evropske integracije.

[*] d.muminovic@pfsa.unsa.ba

Damir Muminović,LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Sarajevo,
Republic of Bosnia and Herzegovina

From Public International Law to EU law: The emergence and autonomy of the sui generis legal system

European Union (EU) law represents a unique (*sui generis*) legal system that has developed within the framework of European integration, but whose roots and foundations are found in Public International Law. This article analyses the dynamics of the emergence and autonomy of EU law in relation to international norms, highlighting the complementarity and possible connections between these two legal systems. Special focus is placed on the EU institutional framework, the application of international conventions, and the principles and rules that have been taken over or adapted from Public International Law. The author explores how EU law, although independent and autonomous, does not function in isolation but is constantly in dialogue with international norms, which ensures legal consistency and legitimacy within the international community. On a practical level, the article considers the influence of Public International Law on EU legal acts, and the way in which the case law of the Court of Justice of the EU interprets the international obligations of the EU Member States. The conclusion emphasizes that understanding the historical and normative links between EU law and Public International Law is crucial for the interpretation and application of European legal regulations, but also for predicting the development of the EU legal system in the future.

Keywords: EU law, public international law, *sui generis*, autonomy of the legal system, European integration.

Катерина Жатева,[*]
Асистент,
Правни факултет „Јустинијан Први”,
Универзитет „Св. Ћирило и Методије” у Скопљу,
Република Северна Македонија

UDK: 347.72.04(4-672EU)
347.72.031(4-672EU)
340.137:347.7(4-672 EU:497.7+497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.19634746

ПРЕКОГРАНИЧНЕ КОНВЕРЗИЈЕ, СПАЈАЊА И ПОДЕЛЕ У ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Овај рад анализира правни оквир којим су у праву Европске уније уређене прекограничне конверзије, спајања и поделе. Посебна пажња посвећена је Директиви 2019/2121, којом је измењена Директива 2017/1132 и успостављен свеобухватнији режим прекограничне корпоративне мобилности на унутрашњем тржишту. Наведена реформа одражава настојање Европске уније да олакша остваривање слободе пословног настањивања, уз истовремено обезбеђивање одговарајуће заштите акционара, поверилаца и запослених. Тема рада је нарочито актуелна, имајући у виду да се у деловима извештаја Европске комисије за 2025. годину о Северној Македонији и Србији, који се односе на компанијско право, даље усклађивање са правним оквиром Европске уније за прекограничне конверзије, спајања и поделе изричито истиче као значајан законодавни захтев. У раду се даље разматрају шири разлози доношења ове реформе, пре свега потреба за смањењем правне фрагментације међу државама чланицама и за успостављањем кохерентнијег и предвидљивијег правног окружења за друштва која учествују у прекограничном реструктурирању. У том смислу заступа се становиште да право Европске уније настоји да успостави равнотежу између корпоративне мобилности и заштите релевантних интересних група, чиме се истовремено доприноси интеграцији унутрашњег тржишта и јачању правне сигурности. У раду се закључује да правни оквир Европске уније за прекограничне конверзије, спајања и поделе представља значајан корак у развоју европског компанијског права. Успостављањем хармонизованих правила за ове облике статусних промена и реструктурирања доприноси се модернизацији компанијског права у Европској унији, а националним правним систе-

[*] k.zateva@pf.ukim.edu.mk

мима пружа се важан нормативни ослонац у процесу усклађивања са правним тековинама Европске уније.

Кључне речи: компанијско право Европске уније, прекогранične конверзије, прекогранична спајања, прекограничне поделе, слобода пословног настањивања, хармонизација.

Katerina Zhateva,
Teaching Assistant,
Faculty of Law Iustinianus Primus,
University St. Cyril and Methodius in Skopje,
Republic of North Macedonia

Cross-Border Conversions, Mergers, and Divisions under EU Law

This paper examines the legal framework governing cross-border conversions, mergers, and divisions under EU law. It focuses on Directive 2019/2121, which amended Directive 2017/1132 and introduced a more comprehensive regime for cross-border corporate mobility within the internal market. This reform reflects the EU's efforts to facilitate freedom of establishment while ensuring appropriate protections for shareholders, creditors, and employees. The topic is particularly relevant as the company law sections of the European Commission's 2025 reports on North Macedonia and Serbia specifically emphasize further alignment with the EU framework on cross-border conversions, mergers, and divisions as a key legislative requirement. The paper explores the broader rationale behind the reform: reducing legal fragmentation among Member States and creating a more predictable environment for companies engaged in cross-border restructuring. In this regard, the author argues that EU law strikes a balance between corporate mobility and stakeholder protection, thereby enhancing both market integration and legal certainty.The author concludes that the EU framework on cross-border conversions, mergers, and divisions represents a significant advancement in European company law. By establishing harmonized rules for these restructuring operations, it modernizes company law in the European Union and offers an important reference for national systems seeking alignment with the EU *acquis*.

Keywords: EU company law, cross-border conversions, cross-border mergers, cross-border divisions, freedom of establishment, harmonization.

Др Мина Зиројевић, [*]
Виши научни сарадник,
Институт за упоредно право, Београд
Др Звонимир Ивановић, [**]
Редовни професор,
Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд,
Република Србија

UDK: 34:004.738.5(497.11)
34:004.8(497.11)
342.721:004.7(497.11)
340.137(4-672EU:497.11)

DOI: 10.5281/zenodo.19634779

НОРМАТИВНИ ИЗАЗОВИ У КОРИШЋЕЊУ НОВИХ ТЕХНОЛОГИЈА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Брзи развој и имплементација нових технологија, попут вештачке интелигенције, блокчејна и система за аутоматску обраду података, поставили су пред правни систем Републике Србије сложене нормативне изазове. Циљ овог рада је да анализира усклађеност домаћег законодавног оквира са динамиком технолошких промена, са посебним освртом на процес хармонизације са регулативом Европске уније, попут Закона ЕУ о вештачкој интелигенцији (AI Act), и Опште уредбе о заштити података (GDPR). У раду се критикују постојеће правне празнине у областима заштите података о личности, одговорности за штету проузроковану аутономним системима и дигиталне безбедности. Аутори указују на неопходност транзиције са ригидних законских решења на флексибилније, технолошки неутралне норме које могу адекватно одговорити на етичке и безбедносне ризике. Закључна разматрања нуде препоруке за унапређење регулаторног амбијента у циљу подстицања иновација, уз истовремену заштиту основних права и слобода грађана у дигиталном простору.

Кључне речи: нове технологије, дигитализација, правна регулатива, Србија, вештачка интелигенција, заштита података.

[*] mina.zirojevic@gmail.com
[**] zvonko31@gmail.com

Mina Zirojević, PhD,
Research Fellow,
Institute of Comparative Law, Belgrade
Zvonimir Ivanović, LL.D.,
Full Professor,
University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade,
Republic of Serbia

Regulatory challenges in the use of new technologies in the Republic of Serbia

The rapid development and implementation of new technologies, such as Artificial Intelligence (AI), blockchain and automated data processing systems, have posed complex normative challenges to the legal system of the Republic of Serbia. The aim of this paper is to analyze the compliance of the domestic legislative framework with the dynamics of technological change, with a special focus on the process of harmonization with European Union regulations, such as the EU AI Act and the General Data Protection Regulation **(**GDPR). The paper criticizes the existing legal gaps in the areas of personal data protection, liability for damage caused by autonomous systems, and digital security. The authors point to the necessity of a transition from rigid legal solutions to more flexible, technologically neutral norms that can adequately respond to ethical and security risks. The concluding remarks offer recommendations for improving the regulatory environment to foster innovation, while protecting the fundamental rights and freedoms of citizens in the digital space.

Keywords: new technologies, digitalization, legal regulation, Serbia, artificial intelligence, data protection.

СЕСИЈА ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ИСТОРИЈУ ДРЖАВЕ И ПРАВА

SESSION ON LEGAL THEORY AND LEGAL HISTORY

Др Милан Петровић,[*]
Редовни професор (у пензији),
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 343.301:343.13
323.282
321.6
329.15(497.1)
340.12

DOI: 10.5281/zenodo.19635038

ПОЛИТИЧКИ КРИВИЧНИ ПРОЦЕСИ — ПУКОТИНА У РЕЖИМУ ПРАВНЕ ДРЖАВЕ (?)

Нормалан режим кривичне одговорности у савременим правима континенталне Европе почива на трима претпоставкама: Прво, кривично дело у тренутку извршења морало је да буде прописано законом (*nullum crumen sune lege*); друго, за дотично кривично дело морала је у тренутку извршења бити прописана казна сразмерна тежини тога дела (*nulla poena sune lege*); треће, у тренутку извршења дела, да би наступила кривична одговорност починиоца, мора постојати његова кривица (умишљај или нехат). Код политичке кривичне одговорности одсуствује нека од наведених претпостаавака. Уз то, битан је и циљ политичке кривичне одговорности. Тај циљ је кажњавање политичког непријатеља.

Већ код Монтескијеа (Montesquieu) присутна је мисао да је правна држава, коју он назива „слободном државом" (*Etat lubre*), неспојива са политичким судовањем у горенаведеном смислу. Суштинско обележје те државе је подела власти. Три гране власти, законодавна, извршна и судска, морају бити поверене различитим носиоцима. Те дочим законодавна и извршна власт располажу с већом или мањом оценом целисходности, дотле је судска власт, којој принадлежи пресуђивање кривица и парница, „на неки начин непостојећа" (*en quelque façon nulle*). Јер, „народне судије... само су уста која изговарају слова закона... који не могу да им измене ни снагу ни строгост." „Довољно је", вели такође Монтескије, „да злочин велеиздаје буде нејасан па да се облик владавине изроди у деспотизам."

Нарочито погодно тло за политичке кривичне процесе нуди диктатура као облик владавине. Диктатуру као облик владавине ваља разликовати од „комесарске диктатуре" и исправно ју је определити као

[*] milan@prafak.ni.ac.rs

јединство (конфузију) власти без легитимитета, где је врховни властодржац уједно врховни законодавац, врховни регент и врховни судија. Такав режим има у виду и Монтескије када каже: „Као што демократије пропадају када народ лиши сенат, магистрате и судије њихових функција, монархије се изопачују када се мало—помало одузму прерогативе корпорацијама или повластице градовима. У првом случају, иде се ка деспотизму свију; у другом, ка деспотизму појединца." У комунистичкој Југославији, најпре „народној" те потом „социјалистичкој" републици, диктатура је представљала мешавину демократије и монархије као деспотизма свију и деспотизма појединца. Од великога значаја, за уприличавање политичких кривичних процеса у диктатури као облику владавине имали су кривични закони са повратним (ретроактивним) дејством.

Није, међутим, искључена могућност појављивања политичких кривичних процеса и у правној држави. Узрок је тога, што савремена правна држава има дуалистичку природу, што је „држава—друштво". То значи да у њој испод формалних власти, законодавства, управе и судства, делује „контрола" у виду фактичких власти: бирократије, партократије, плутократије (укључујући и „златну интернационалу") и јавног мнења. Те неодговорне и увелико непрозирне фактичке власти могу саузроковати наступање политичких кривичних процеса. С тим у вези, нарочито указујемо на суђење убици украјинског атамана Петљуре 1926. у Паризу и на процес „атомским шпијунима", брачном пару Rosenberg, 1951. у Њујорку.

Кључне речи: Политички кривични процес, диктатура као облик владавине, правна држава.

Milan Petrović, LL.D.,
Full Professor (retired),
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Political Criminal Trials: A Crack in the Rule of Law Regime (?)

The regular criminal liability regime in contemporary European-continental legal systems is based on three assumptions: first, a criminal act had to be prescribed by law (*nullum crimen sine lege*) at the time of its commission; second, the penalty for the prescribed criminal offence at the moment of its commission had to be proportionate to the gravity of the committed crime (*nulla poena sine lege*); third, in order to establish criminal liability, the perpetrator's guilt (intent or negligence) must exist at the moment of commission. In cases involving political criminal liability, some of these assumptions are missing. An essential goal of establishing political criminal liability is to punish a political enemy.

In his seminal work "*The Spirit of Laws*", Montesquieu argued that a legal state, which he designated as a "free government" (*Etat libre*), is incompatible with political trials in the aforesaid sense. The essential feature of an *Etat libre* is the separation of powers. The three branches of governing powers (the legislative, executive and judicial) must be vested in different holders (state bodies). While the legislative and executive powers have a larger or smaller scope of discretionary power, the judicial power (in charge of adjudicating criminal and civil liability) is "in some way non-existent" ("*en quelque façon nulle*") because "the nation's judges... are merely the mouth that pronounces the words of the law... incapable of moderating either their force or rigor". Montesquieu also noted: "If the crime of *lèse-majesté*[1] is unclear, this alone is sufficient for the government to degenerate into despotism."

Dictatorship as a form of government offers a particularly favorable environment for political criminal trials. Dictatorship as a form of government should be distinguished from "constitutional dictatorship" (*kommissarische*

[*1] The crime of lèse-majesté refers to a criminal offence against the soveregn (monarch, head of state) or state representatives.

Diktatur), which may be defined as a unity (confusion) of power without legitimacy, where the supreme ruler is simultaneously the supreme legislator, the supreme regent (governor) and the supreme judge. Montesquieu had such a regime in mind when stating: "Just as democracies collapse when the people deprive the senate, magistrates and judges of their functions, monarchies become corrupted when the prerogatives of corporations or the privileges of cities are gradually taken away. In the former case, the result is the despotism of all; in the latter case, it is the despotism of an individual." In the communist Yugoslavia, first constituted as a "peoples" republic and later as a "socialist" republic, dictatorship was a mixture of democracy and monarchy as the despotism of all and the despotism of an individual. In dictatorship as a form of government, criminal laws with a retroactive effect had a significant role in instituting political criminal trials.

Yet, the possibility of instituting political criminal trials is not excluded in a legal state either. The reason is the dualistic nature of the modern legal state, embodied in the concept "state-society". It means that, underneath the formal state authorities, legislation, administration and judiciary, there is effective (informal) "control" of authorities: bureaucracy, partocracy, plutocracy (including the "*Goldene Internationale"*), and public opinion. Being unaccountable and largely non-transparent, these effective (informal) authorities may collude in instituting political criminal trials. In this context, we refer to the murder trial for the assassination of the Ukrainian ataman Petlyura in Paris in 1926, and the espionage trial of the Rosenberg couple, known as the "atomic spies", in New York in 1951.

Keywords: political criminal trial, dictatorship as a form of government, rule of law.

Antonio Saccoccio, LL.D.,[*]
Full Professor of Roman Law,
Faculty of Law, Sapienza University of Rome,
The Italian Republic

UDK: 316.32
321.011
327(100)
34(37)
34(091)(4)

DOI: 10.5281/zenodo.19635050

Globalization - the concept of Roman origin: Reactualization of the lost legal heritage

Globalization is a modern phenomenon, primarily economic, but with broad legal implications that involve both issues of sovereignty between states and questions inherent to the "internal" law of states themselves. The current global order, characterized by the primacy of finance (and in some cases even brute force), regulatory fragmentation, and the loss of the centrality of the individual, must be interpreted not as a transcendence of the state model but rather as its definitive crisis, accelerated by economic and technocratic dynamics. Faced with this scenario, I believe the Roman legal legacy should be valued as the only viable and culturally grounded alternative to overcome the current crisis. Through the analysis of key concepts such as *ius gentium*, *humanitas*, and *aequitas*, we can see how Roman law developed as a universal and supranational legal system, capable of uniting diverse peoples while respecting their identities; this model is concretely realized in the idea "*Roma communis patria*" (Rome as a common homeland). Far from being a mere historical relic, this system constitutes a "common heritage of humanity" and a vessel for communicating metahistorical values. Therefore, its critical recovery is considered to be the best way to dissolve the encrustations of the current global disorder and build a future of substantive justice and equality, founded not on imperialist homogenization but on an inclusive universalism rooted in the best Western legal tradition.

Keywords: globalization, Roman law, dormant inheritance, *ius ars boni et aequi, ius gentium* as a supranational value.

[*] antonio.saccoccio@uniroma1.it

Dr Antonio Saccoccio,
Redovni profesor Rimskog prava,
Pravni fakultet, Sapienza Univerzitet u Rimu,
Republika Italija

GLOBALIZACIJA - POJAM RIMSKOG POREKLA: REAKTUELIZACIJA IZGUBLJENOG PRAVNOG NASLEĐA

Globalizacija je savremeni fenomen, pretežno ekonomskog karaktera, ali sa širokim pravnim implikacijama koje obuhvataju i pitanja suvereniteta država, kao i pitanja svojstvena „unutrašnjem" pravu samih država. Aktuelni globalni poredak, obeležen primatom finansijskog kapitala (a u određenim slučajevima i primenom grube sile), regulatornom fragmentacijom i gubitkom centralne uloge pojedinca, treba tumačiti ne kao prevazilaženje državnog modela već kao njegovu definitivnu krizu, ubrzanu ekonomskim i tehnokratskim procesima. U tom kontekstu, smatram da rimsko pravno nasleđe treba vrednovati kao jedinu održivu i kulturno utemeljenu alternativu za prevazilaženje postojeće krize. Kroz analizu ključnih pravnih pojmova, kao što su *ius gentium*, *humanitas* i *aequitas*, može se uočiti da se rimsko pravo razvijalo kao univerzalni i nadnacionalni pravni sistem, sposoban da integriše različite narode uz istovremeno poštovanje njihovih identiteta; taj model bio je oličen u ideji *Roma communis patria* (Rim kao zajednička domovina). Daleko od toga da predstavlja isključivo istorijski relikt, ovaj pravni sistem predstavlja „zajedničko nasleđe čovečanstva" i sredstvo artikulacije metaistorijskih pravnih i civilizacijskih vrednosti. Stoga se njegov kritički reaktualizovani pristup smatra najadekvatnijim putem za razgradnju savremenih globalnih disfunkcija i izgradnju budućnosti zasnovane na principima suštinske pravde i jednakosti, budućnosti koja ne počiva na imperijalnoj homogenizaciji već na inkluzivnom univerzalizmu utemeljenom u najboljoj tradiciji zapadne pravne misli.

Ključne reči: globalizacija, rimsko pravo, uspavano nasleđivanje, *ius ars boni et aequi*, *ius gentium* kao nadnacionalna vrednost.

Malina Novkirishka-Stoyanova, LL.D.,[*]
Full Professor,
Faculty of Law,
Sofia University „St. Kliment Ohridski",
Republic of Bulgaria

UDK: 347.218.2
316.472.47
330.122
351.711

DOI: 10.5281/zenodo.19635069

Common Goods, Public Goods and Global Common Goods: General legal aspects and Unresolved old and contemporary issues

Common goods (also called common-pool resources or commons) are defined in economics as goods that are rivalrous and non-excludable. The concept of the common goods was first mentioned more than two thousand years in the writings of Plato, Aristotle, Cicero and Roman *iurisconsultes* (jurists) as *res communes omnium, res publicae,* and *res in usu commune/publico.* Today, they are being examined with renewed interest in their social and economic value, despite conflicting interpretations regarding their scope, universality, and practical applicability under Roman and modern law. The Romanist interpretation of these legal regimes provides us with starting points and ideas for contemporary research into the true meaning and function of common property. In our current postmodern and globalized society, the "tragedy of the commons" has certainly reached unprecedented levels and destructive effects of overexploitation and the hindrance to regeneration caused by the individualistic management of local and global commons. Having reached a global scale, this issue thus clearly reveals the structural and cultural limitations of the behavior characteristic of *Homo Aeconomicus*, which is based on the pursuit of private and individual interests. The supposed automatic connection between individual and general interests is proving impossible in the present era, in which the common goods have become strategically important.

Keywords: Roman law, modern law, common goods, public goods, global common goods.

[*] malinans@uni-sofia.bg

Др Малина Новкиришка-Стојанова,
Редовни професор,
Правни факултет,
Универзитет „Свети Климент Охридски“, Софија,
Република Бугарска

ЗАЈЕДНИЧКА ДОБРА, ЈАВНА ДОБРА И ГЛОБАЛНА ЗАЈЕДНИЧКА ДОБРА: ЗАЈЕДНИЧКИ ПРАВНИ АСПЕКТИ И НЕРЕШЕНИ СТАРИ И САВРЕМЕНИ ПРОБЛЕМИ

Заједничка добра (општи ресурси) се у економији дефинишу као добра која се налазе у режиму ривалитета у потрошњи и немогућности искључења. Концепт заједничких добара први пут је поменут пре више од две хиљаде година у делима Платона, Аристотела, Цицерона и римских правника као *res communes omnium*, *res publicae* и *res in usu commune/publico*. Овај концепт је данас предмет обновљеног интересовања у погледу друштвене и економске суштине заједничких добара, упркос различитим и често супротстављеним тумачењима која се односе на њихов обим, универзалност и практичну применљивост у оквиру римског и савременог права. Романистичко тумачење ових правних режима пружа нам полазне основе и теоријске инструменте за савремена истраживања о правом значењу и функцији заједничке својине. У савременом постмодерном и глобализованом друштву, „трагедија заједничких добара“ достигла је невиђене размере кроз деструктивне ефекте прекомерне експлоатације и препреке њиховој регенерацији које произилазе из индивидуалистичким управљањем локалним и глобалним заједничким добрима. Достизањем глобалног нивоа, овај проблем јасно открива структурна и културна ограничења понашања типичног за *Homo Aeconomicus-a*, заснованог на максимизацији приватног и индивидуалног интереса. Данас, претпостављена аутоматска хармонизација индивидуалних и заједничких интереса постаје све мање одржива у савременом свету, у којем заједничка и општа добра добијају све израженији стратешки значај.

***Кључне речи**:* римско право, савремено право, заједничка добра, јавна добра, глобална заједничка добра.

Др Марија Игњатовић, [*]
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 347.26(37)
347.26(497.11)
347.132.14
340.114:17

DOI: 10.5281/zenodo.19635078

ШИКАНОЗНО ВРШЕЊЕ ПРАВА СТВАРНИХ СЛУЖБЕНОСТИ (AEMULATIO) У РИМСКОМ И САВРЕМЕНОМ ПРАВУ: ИЗАЗОВИ НОВОГ ДОБА

Шиканозно вршење права стварних службености није било само понашање својствено античком Риму већ се овај вид понашања среће и данас у савременом праву, па тако и у праву Републике Србије. У римском праву, иако формално право службености омогућава власнику послужног или повласног добра одређена овлашћења, римски правници препознају ситуације у којима се право користи противно свом циљу или шиканозно вршење права (aemulatio). Кроз анализу примене овог института у савременом праву, рад указује на сличне појаве шиканозног понашања као што су грађење власника који омета коришћење права другог лица, постављање објеката који заклањају светлост, непоштовање удаљености између објеката или постављање антена без сагласности станара. У раду се анализирају и правни механизми заштите титулара службености и границе које савремени прописи постављају како би се спречило формално законито, али суштински штетно поступање. Посебна пажња посвећена је повезивању римског правног концепта шиканозног вршења права службености са његовом савременом применом, показујући континуитет правних принципа и истовремено осветљавајући изазове које 21. век поставља пред правне системе у контексту урбанизације и развоја инфраструктуре.

Кључне речи: шиканозно вршење права (*aemulatio*), стварне службености (*servitutes*), римско право, савремено право (Србија), правна заштита и ограничења.

[*] marija@prafak.ni.ac.rs

Marija Ignjatović, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Vexatious Exercise of Rights in Real Servitudes in Roman and Contemporary Law: Challenges of the New Age

The vexatious exercise of rights in the context of real servitudes (*servitutes)* was not only a behavior characteristic of ancient Rome but also continues to occur today in modern law, including the legal system of the Republic of Serbia. In Roman law, although servitudes formally granted the owner of the dominant or servient estate certain entitlements, Roman jurists recognized situations in which a right was exercised contrary to its purpose, constituting a vexatious exercise of rights (*aemulatio*). The paper analyzes this institute in contemporary law, highlighting similar instances of vexatious behavior, such as construction by a property owner that obstructs another's enjoyment of rights, erection of structures that block light, disregard of distance requirements between buildings, or installation of antennas without the tenants' consent. The study also examines legal mechanisms protecting the holders of servitudes and the limits established by contemporary legislation to prevent conduct that is formally lawful but substantively harmful. Particular attention is given to linking the Roman legal concept of vexatious exercise of rights in servitudes with its contemporary application, demonstrating the continuity of legal principles while illuminating the challenges posed by the 21st century for legal systems in the context of urbanization and infrastructure development.

***Keywords*:** vexatious exercise of rights (*aemulatio)*, real servitudes (*servitutes*), Roman law, contemporary law (Serbia), legal protection and limitations.

Др Валентина Цветковић-Ђорђевић,[*]
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Београду,
Република Србија

UDK: 347.447.5(37)
347.447.5(497.11)
347.4/.5(497.11)(094.5)

DOI: 10.5281/zenodo.19635085

ОСНОВ УГОВОРНЕ ОДГОВОРНОСТИ У РИМСКОМ ПРАВУ С ОСВРТОМ НА СРПСКО ПРАВО

Питање основа одговорности присутно је у сваком правном поретку.У позитивном српском праву оно је посебно значајно јер Закон о облигационим односима РС не прописује изричито основ дужникове одговорности. О њему се посредно закључује на основу законских правила о ослобођењу од одговорности. Теорија и пракса немају јединствен став о основу уговорне одговорности: према старијем схватању, српско право познаје субјективну одговорност засновану на претпостављеној кривици дужника; по новијем, основ је објективан — дужник се ослобађа само ако докаже да обавезу није извршио услед околности која представља вишу силу. У римском праву основ одговорности није био изричито формулисан, већ се о њему закључује из разлога за ослобођење дужника и расподеле терета доказивања. По питању основа одговорности, разликовала су се два приступа: по старијем схватању, које потиче из старог римског права, основ је био ризик (*periculum*) који дужник сноси због неизвршења престације, док је касније уведена могућност ослобађајућих приговора; по другом схватању, које је доминантно у Јустинијановом праву, основ је била кривица (*culpa*) — поверилац је, по правилу, морао да докаже да је дужник крив за неизвршење. Различити основи одговорности у римском праву могу да се доведу у везу са савременом поделом одговорности на субјективну и објективну. Субјективна одговорност постоји када дужник одговора на основу кривице (*culpa* или *dolus)*. Објективна одговорност (на основу ризика) постоји када дужник одговара без обзира на кривицу. Међутим, решења римског права не дају основа за овако строгу поделу јер и у ситуацији када се одговорност дужника темељила на ризику, дужник је могао да се ослободи одговорности ако докаже да није крив, то јест ако докаже да је посту-

[*] valentina_cvetkovic@ius.bg.ac.rs

пао са дужном пажњом која се од њега у датом уговорном односу очекивала. Због тога основе одговорности римског права не треба посматрати искључиво кроз призму концепата објективне и субјективне одговорности.

Кључне речи: основ уговорне одговорности, римско право, српско право.

Valentina Cvetković-Đorđević, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Belgrade,
Republic of Serbia

The Basis of Contractual Liability in Roman Law with Reference to Serbian Law

The question of the legal ground of liability is present in every legal system. In positive Serbian law, it is of particular importance because the Civil Obligations Act of the Republic of Serbia, regulating contracts and torts, does not explicitly prescribe the ground of the debtor's liability. It is inferred indirectly from statutory rules governing exemption from liability. Legal theory and practice do not share a uniform position on the grounds of contractual liability. According to the older view, Serbian law recognizes subjective liability, based on the presumed fault of the debtor. According to a more recent view, the ground of liability is objective, meaning that the debtor is released from liability only if he proves that the obligation was not performed due to circumstances constituting force majeure (*vis maior*). In Roman law, the legal ground of liability was not explicitly formulated but was inferred from the grounds for the debtor's release and the allocation of the burden of proof. Two approaches can be distinguished. According to the older view, originating in early Roman law, the legal ground was risk (*periculum*), which the debtor bore due to non-performance, while exculpatory defenses were introduced later. According to the other view, dominant in Justinian law, the legal ground was fault (*culpa*); as a rule, the creditor had to prove that the debtor was at fault. The different grounds of liability in Roman law may be associated with the modern division into subjective and objective liability. Subjective liability exists when the debtor is liable on the basis of fault (*culpa* or *dolus*). However, Roman law does not provide grounds for such a strict division because, even under risk-based liability, the debtor could be released if he proved the absence of fault. Therefore, the legal grounds of liability in Roman law should not be viewed exclusively through the prism of objective and subjective liability.

Keywords: legal grounds of contractual liability, Roman law, Serbian law.

Strashko Stojanovski, LL.D.,[*]
Full Professor,
Faculty of Law, Goce Delchev University, Shtip
Dejan Marolov, PhD,[**]
Full Professor,
Faculty of Law, Goce Delchev University, Shtip,
Republic of North Macedonia

UDK: 323.1(=161.2)(470:477)
323.15(=161.2)(470:477)
323.1(=163.3)(497.2:497.7)
323.15(=163.3)(497.2:497.7)

DOI: 10.5281/zenodo.19635111

Politics and Identity in the 21st Century: The Cases Russia vs Ukraine and Bulgaria vs Macedonia

This paper examines the relation of politics and international legal standards over the right of self-identification and creating national identity. The vision of the nation's historical past is incorporated in the broader view of sovereign will of each nation state. The authors provide a theoretical overview of the primordial vs modern aspects of nation building and national ideology as formation of modernity. The definition of "the other" is an essential feature in diversification of cultural groups to create their own identities as a process of mutual solidarity and historical destiny. Political mobilization plays a key role in shaping nations by enforcing otherness through state institutions and even by war. The two cases of Russia vs Ukraine and Bulgaria vs Macedonia have similar characteristics. More powerful states, such as Russia and Bulgaria, are enforcing their perception of historical facts to denominate and negate the right of self-identification of the other, in this case Ukrainian and Macedonian identity. This is done by negating the continuity of separate linguistic and ethnocultural character of the Ukrainians and Macedonians. The same pattern is reflected in communist totalitarian models which are restrictive, exclusive and even brutal in cases of both Russia and Bulgaria. The final goal is the same: to negate the sovereign character of their smaller neighbors and to pursue active (or perspective) territorial expansion. The only difference is the usage of brutal force by Russian entity in Ukraine and the blockade of Macedonian EU integrations by Bulgaria.

***Keywords*:** politics, identity**,** Macedonia, Bulgaria, Ukraine, Russia.

[*] strasko.stojanovski@ugd.edu.mk
[**] dejan.marolov@ugd.edu.mk

Др Страшко Стојановски,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет Гоце Делчев, Штип
Др Дејан Маролов,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет Гоце Делчев, Штип,
Република Северна Македонија

ПОЛИТИКА И ИДЕНТИТЕТ У 21. ВЕКУ: СЛУЧАЈЕВИ РУСИЈА ПРОТИВ УКРАЈИНЕ И БУГАРСКА ПРОТИВ МАКЕДОНИЈЕ

У раду се разматра однос политике и међународноправних стандарда у погледу права на само-одређење и стварање националног идентитета. Визија националне историјске прошлости саставни је део ширег схватања суверености сваке националне државе. Аутори дају теоријски преглед првобитних и модерних аспеката изградње нације и националне идеологије као формирања модерности. Дефиниција „другог“ (другачијег, различитог) је суштинска одредница у диверзификацији културних група које стварају сопствене идентитете као процес међусобне солидарности и историјске судбине. Политичка мобилизација игра кључну улогу у обликовању нација наметањем идеје “другачијег” (различитости) кроз државне институције, па чак и ратом. Два случаја, Русија против Украјине и Бугарска против Македоније, имају сличне карактеристике. Снажније државе, попут Русије и Бугарске, намећу своју перцепцију историјских чињеница како би одредиле и негирале право на само-одређење другог, у овом случају украјинског и македонског идентитета. То се постиже негирањем континуитета посебног језичког и етнокултурног карактера Украјинаца и Македонаца. Исти образац се огледа у комунистичким тоталитарним моделима који су рестриктивни, ексклузивни, па чак и брутални у случајевима и Русије и Бугарске. Коначни циљ је исти: негација сувереног карактера мањих суседа и тежња ка активној (или перспективној) територијалној експанзији. Једина разлика је употреба бруталне силе од стране руског ентитета у Украјини и блокада македонских ЕУ интеграција од стране Бугарске.

Кључне речи: политика, идентитет, Северна Македонија, Бугарска, Украјина, Русија.

Elena Tereza Danciu, LL.D.,[*]
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Craiova,
Republic of Romania

UDK: 34"20"
930.85(100)"20"
008:001+314.116.1+338.124.4+327

DOI: 10.5281/zenodo.19635129

The New 21st Century Paradigms

The 21st century is a century of rapid scientific development, acceleration of global demographic growth, foreshadowing of economic crises, reversal of the classical values of humanity, change of power poles, and even the imminence of a new world conflict. In response to the new 21st century challenges, the humanity would need a wise adaptation of national and international legislation to these realities.

Keywords: legislation, paradigms, transformations, values, humanity.

[*] tereza.danciu@yahoo.com

Dr Elena Tereza Danciu,
Vanredni profesor,
Pravni fakultet, Univerzitet u Krajovi,
Republika Rumunija

NOVE PARADIGME 21. VEKA

Dvadeset i prvi vek je doba brzog naučnog razvoja, ubrzanja globalnog demografskog rasta, nagoveštaja ekonomskih kriza, preokreta klasičnih vrednosti čovečanstva, promene polova moći, pa čak i neizbežnosti novog globalnog sukoba. Da bi čovečanstvo dalo adekvatne odgovore na nove izazove koje donosi 21.vek, neophodno je mudro prilagođavanje domaćeg i međunarodnog zakonodavstva realnim okolnostima.

Ključne reči: zakonodavstvo, paradigme, transformacije, vrednosti, čovečanstvo.

Baha Yiğit Sayın, LL.D.,[*]
Assistant Professor,
Faculty of Law, Koç University, Istanbul,
Republic of Turkiye

UDK: 34:004.8
004.9:316.75
005.95/.96
510.683

DOI: 10.5281/zenodo.19635148

Waiting for Consensus: Law, AI, and the Normative Challenges of the Quantum Age

Law has always struggled with new technologies. As a normative discipline built on custom, precedent, doctrine, and conceptual continuity, law is structurally retrospective; it looks backward even when it is forced to govern what is radically new. From earlier legal responses to cars, software, encryption, surveillance, and other disruptive innovations to today's debates on AI and quantum systems, the difficulty is not only the speed of change. It is also law's tendency to respond through familiar patterns and its reliance on inherited concepts and categories. The emerging conjunction of Artificial Intelligence (AI) and quantum technologies makes this tension especially visible. In this new landscape, legal systems are not only asked to regulate new tools but also to confront new forms of opacity, probabilistic reasoning, distributed action, and epistemic uncertainty. This paper explores how that older pattern may reappear in the quantum-AI age. Focusing on AI-assisted decision-making, quantum evidence, post-quantum cryptography, and cross-border quantum infrastructures, it argues that the real challenge is not simply regulatory delay. It is also the risk of forcing new technologies into old legal frameworks, overestimating their reliability, or waiting for consensus before acting. By placing present concerns in historical perspective, the paper suggests that law must do more than react: it must decide when continuity is enough and when new normative foundations are needed.

***Keywords*:** Roman law, technology, AI, quantum, legal history.

[*] ysayin@ku.edu.tr

Dr Baha Yiğit Sayın,
Docent,
Pravni fakultet, Koç Univerzitet u Istanbulu,
Republika Turska

ISČEKIVANJE KONSENZUSA: PRAVO, VEŠTAČKA INTELIGENCIJA I NORMATIVNI IZAZOVI KVANTNOG DOBA

Tehnološke inovacije su oduvek predstavljale izazov za pravni poredak. Kao normativna disciplina utemeljena na tradiciji, sudskoj praksi i doktrini, pravo se u velikoj meri oslanja na konceptualni kontinuitet pravnih instituta, zbog čega je inherentno retrospektivno orijentisano. Takva strukturalna usmerenost ka prošlosti otežava adekvatno normativno reagovanje na pojave koje su suštinski nove i disruptivne. Istorijski posmatrano, pravni sistemi su na sličan način pristupali regulisanju različitih tehnoloških inovacija, uključujući automobile, softver, kriptografiju i sisteme nadzora. Međutim, u savremenom kontekstu, izazov ne predstavlja isključivo brzina tehnoloških promena, već i tendencija prava da nove fenomene podvodi pod postojeće pravne kategorije i obrasce. Ovaj problem je naročito izražen u kontekstu konvergencije veštačke inteligencije i kvantnih tehnologija. U takvom okruženju, od pravnih sistema se ne očekuje samo regulisanje novih tehničkih sredstava, već i suočavanje sa fenomenima kao što su netransparentnost algoritamskog odlučivanja, probabilistička logika, distribuirana obrada podataka, i povećana epistemološka neizvesnost. Rad analizira ključne manifestacije navedenih izazova u kontekstu kvantno unapređene veštačke inteligencije, sa osvrtom na infrastrukturu odlučivanja zasnovanu na veštačkoj inteligenciji, pravnu relevantnost kvantnih dokaza, implikacije postkvantne kriptografije, kao i pitanja prekogranične saradnje u primeni kvantnih tehnologija. Na osnovu izloženog, autor ukazuje da suštinski problem ne leži isključivo u regulatornom kašnjenju, odnosno neblagovremenom donošenju i primeni propisa, već i u riziku od normativnog ukalupljivanja novih tehnologija u zastarele pravne okvire, precenjivanja njihove pouzdanosti, kao i odlaganja regulacije usled očekivanja potpunog stručnog i društvenog konsenzusa. Stavljanjem savremenih izazova u širi istorijsko-pravni kontekst, rad zaključuje da odgovor pravnog poretka ne može biti isključivo reaktivan. Naprotiv, neophodno je normativno razgraničiti situacije u kojima je

opravdano očuvati kontinuitet postojećih pravnih instituta od onih koje zahtevaju uspostavljanje novih normativnih temelja.

Ključne reči: rimsko pravo, tehnologija, veštačka inteligencija, kvantna nauka, pravna istorija.

Др Сара Митић, [*]
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 340.132.2(37)
347(497.1)"1918/1929"
340.137(4-672EU)

DOI: 10.5281/zenodo.19635158

ПРАВНИ ПЛУРАЛИЗАМ КАО НОРМАТИВНИ ИЗАЗОВ: ОД ПРАВНОГ МОЗАИКА КРАЉЕВИНЕ СХС ДО КРИЗЕ ХАРМОНИЗАЦИЈЕ У ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Рад полази од тезе да правни плурализам не представља искључиво историјску појаву, већ трајну структурну одлику сложених правних система, чији се савремени облици манифестују у оквиру Европске уније. Полазећи од искуства Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, као изразито плуралистички уређене државе са шест правних подручја и различитим нормативним традицијама, анализира се могућност успостављања нормативног јединства у условима правне разноликости. Посебна пажња посвећена је улози римског права као заједничког правног супстрата који је у историјском контексту омогућавао функционалну кохезију упркос нормативној фрагментацији. У савременом делу рада, овај модел се доводи у везу са правом Европске уније, у којем коегзистирају национални правни системи и наднационалне норме, што отвара питање граница и домета хармонизације права. У том контексту, рад проблематизује тезу о унификацији као пожељном и достижном циљу, указујући на постојање структурних ограничења која правни плурализам чине не само неизбежним, већ и потенцијално функционалним елементом правног поретка. Кроз историјско-компаративни приступ испитује се да ли савремени интеграциони процеси репродукују одређене обрасце познате из прошлости, те да ли се у том смислу може говорити о континуитету правних модела. Циљ рада је да допринесе теоријском преиспитивању односа између правне разноликости и нормативног јединства, указујући да правни плурализам у 21. веку не треба посматрати искључиво као препреку, већ као комплексну и динамичну категорију која обликује савремене правне системе.

Кључне речи: правни плурализам, Краљевина СХС, хармонизација права, право Европске уније, римско право, нормативно јединство.

[*] sara.mitic@prafak.ni.ac.rs

Sara Mitić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

Legal Pluralism as a Normative Challenge: From the Legal Mosaic of the Kingdom of the Serbs, the Croats and the Slovenes to the Crisis of Harmonisation in European Union Law

This paper starts from the premise that legal pluralism is not merely a historical phenomenon but a permanent structural feature of complex legal systems, whose contemporary manifestations are particularly visible within the European Union. Taking as a point of departure the Kingdom of the Serbs, the Croats and the Slovenes as a distinctly pluralistic legal order, characterised by the coexistence of six legal areas and diverse normative traditions, the paper examines the possibility of achieving normative unity under conditions of legal diversity. Special attention is given to the role of Roman law as a common legal substratum that historically enabled a degree of functional cohesion despite normative fragmentation. In its contemporary dimension, this model is analysed in relation to European Union law, where national legal systems coexist with supranational norms, raising the question of the scope and limits of legal harmonisation. In this context, the paper critically revisits the assumption of unification as a desirable and attainable objective, pointing to structural constraints that render legal pluralism not only inevitable but potentially functional within a legal order. Through a historical-comparative approach, the paper explores whether contemporary integration processes reproduce certain patterns known from the past and whether it is therefore possible to speak of continuity in legal models. The paper aims to contribute to the theoretical reassessment of the relationship between legal diversity and normative unity, arguing that legal pluralism in the 21st century should not be perceived solely as an obstacle but as a complex and dynamic category shaping modern legal systems.

Keywords: legal pluralism; Kingdom of the Serbs, the Croats and the Slovenes, legal harmonisation, European Union law, Roman law, normative unity.

Др Нина Косановић, [*]
Самостални стручно-технички сарадник,
Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 347.214.6(37)(091)
004.78:347.23
347.77/.78

DOI: 10.5281/zenodo.19635165

ЕВОЛУЦИЈА ПОЈМА „БЕСТЕЛЕСНЕ СТВАРИ“: ОД РИМСКОГ ПРАВА ДО ДИГИТАЛНЕ ИМОВИНЕ У 21. ВЕКУ

У најстаријем периоду развоја римског права појам ствари се поистовећивао са телесним стварима (*res corporales*). До значајне еволуције правне мисли која је изнедрила потребу разликовања телесних и бестелесних ствари долази пред крај републике, када је преовладало схватање да предмет правног промета, поред телесних ствари, могу бити и бестелесне ствари. Бестелесним стварима (res incorporales) су се сматрала права (осим права својине) и нека нематеријална добра (наследство, плодоуживање, потраживања). Иако појам "бестелесна ствар" делује противречно, посредством пандектног права ова подела је доспела и у савремено право и извршила снажан утицај на развој европских правних система. Задржано је становиште из римског права да се под појмом бестелесних ствари подразумевају сва имовинска права, осим права својине. Развојем правног промета долази до значајног проширења садржине појма бестелесних ствари. У савременом праву res incorporales обухватају широк спектар имовинских права, укључујући стварна права на туђим стварима, потраживања и права интелектуалне својине. Развој дигиталне економије довео је до појаве нових облика нематеријалних добара, која немају физичку супстанцу, али поседују имовинску вредност и могу бити предмет правног промета, због чега се могу сврстати у категорију бестелесних ствари. Посматрање еволуције овог појма од римског права до данас не само да осветљава историјски развој имовинског права, већ указује на трајни теоријски и практични значај појмова који потичу из римског права, нарочито у светлу савремених тенденција које подразумевају све већу улогу нематеријалних добара у правном промету, укључујући дигитална и интелектуална добра. Сматрали смо да је значајно да, проучавајући концепт телесних и бестелесних ствари,

[*] nina_gavrilovic87@yahoo.com

још једном укажемо на утицај римске правне мисли на савремене правне системе. Ово нам омогућава боље разумевање и ефикасније регулисање нових облика бестелесних ствари, као и адекватније суочавање са нормативним изазовима 21. века.

Кључне речи: *res incorporales*, *res corporales*, бестелесне ствари, римско право, права интелектуалне својине, дигитална права.

Nina Kosanović, LL.D.,
Independent professional and technical Associate,
University of Niš,
Republic of Serbia

The Evolution of the Concept of "Incorporeal Things": From Roman Law to digital property in the 21st century

In the earliest period of Roman law, the concept of a thing was identified exclusively with corporeal things (*res corporales*). A significant evolution in legal thought that gave rise to the need to distinguish between corporeal and incorporeal things occurred towards the end of the Republic period, when it was widely recognized that the subject matter of legal transactions should include both corporeal and incorporeal things. Incorporeal things (*res incorporales*) encompassed rights (other than ownership) and certain non-material assets (such as inheritance, usufruct, claims). Although the term "incorporeal thing" may appear contradictory, it was developed through the Pandect law tradition, adopted in modern law, and strongly influenced the development of European legal systems. The Roman law view that incorporeal things include all property rights except ownership has been retained. The scope of incorporeal things has expanded significantly with the development of legal transactions. In modern law, *res incorporales* include a wide range of property rights, including real rights over another's property, claims, and intellectual property rights. The rise of the digital economy has generated new forms of non-material goods. Examining the evolution of this concept from Roman law to the present day casts more light on the historical development of property law but it also underscores the lasting theoretical and practical significance of legal concepts derived from Roman law, especially in light of contemporary trends emphasizing the growing role of non-material goods in legal transactions, including digital and intellectual property. Studying the concept of corporeal and incorporeal things highlights the enduring influence of Roman legal thought on modern legal systems and enables a better understanding and more effective regulation of new forms of incorporeal things, allowing for an appropriate response to the normative challenges of the 21st century.

Keywords**:** *res incorporales*, *res corporales*, incorporeal things, Roman law, intellectual property rights, digital rights, digital property.

Др Милан Момчиловић, [*]
Адвокат,
M & З Адвокатска канцеларија Ниш,
Република Србија

UDK: 340.12:929 Schmitt C.
321.64:929 Karađorđević A. I
94(497.1)"1929/1931"

DOI: 10.5281/zenodo.19635181

„СУВЕРЕНА" ДИКТАТУРА КРАЉА АЛЕКСАНДРА: ШЕСТОЈАНУАРСКИ РЕЖИМ У ОПТИЦИ ТЕОРИЈЕ КАРЛА ШМИТА

Рад се бави проблемом типологизације Шестојануарског режима краља Александра Карађорђевића (1929–1931) у светлу теорије диктатуре Карла Шмита. У науци не постоји јединствено становиште о природи Шестојануарске диктатуре, која је означавана као војно-фашистичка, монархо-диктатура, тоталитарна, цезаристичка и уставотворна диктатура. Полазећи од Шмитове дистинкције између комесарске и суверене диктатуре као теоријског оквира, рад настоји да понуди њену прецизнију квалификацију. Рад тематски излази у сусрет ширем научном интересу за разумевањем односа између изузетног стања, политичке моћи и трансформација уставног поретка у кризним историјским околностима, чиме директно кореспондира са савременим теоријским расправама о природи власти и легитимности. Методолошки приступ заснива се на нормативно-теоријској анализи Шмитових дела („Диктатура", „Политичка теологија", „О појму политичког") и њиховом поређењу са историјско-правним обележјима режима успостављеног у Краљевини СХС 6. јануара 1929. године. Посебна пажња биће посвећена појмовима изузетног стања, сувереności и одлучивања. Циљ рада је да утврди у којој мери Шестојануарски режим одговара моделу суверене диктатуре, као и да испита евентуални директни утицај Шмитове мисли на његове идеологе. Полазна теза јесте да исти показује значајне елементе суверене диктатуре, нарочито у погледу суспензије уставног поретка и преузимања уставотворне функције, али да захтева нијансиранију интерпретацију од строге типолошке класификације. Рад доприноси разумевању Шмитове теорије, као и места Шестојануарског режима у историји југословенског државног права.

Кључне речи: Шмит, краљ Александар, диктатура, суверен, теорија, право.

[*] advokatmomcilovic89@gmail.com

Milan Momčilović, LL.D.,
Attorney-at-law,
M & Z Law Office, Niš,
Republic of Serbia

The „Sovereign" Dictatorship of King Alexander: The January 6th Dictatorship Regime in light of Carl Schmitt's Theory

The January 6th Dictatorship was an authoritarian regime established by King Alexander I Karađorđević in the Kingdom of the Serbs, Croats, and Slovenes on 6 January 1929. The paper addresses the problem of classifying the January 6th Dictatorship regime of King Alexander Karađorđević (1929–1931) in light of Carl Schmitt's theory of dictatorship. In scholarship, there is no uniform view on the nature of the January 6th Dictatorship, which has been characterized as military-fascist, monarchical, totalitarian, Caesarist, and constituent dictatorship. Starting from the theoretical framework of Schmitt's distinction between commissarial and sovereign dictatorship, the paper aims to provide a more precise qualification. The paper thematically addresses a broader scholarly interest in understanding the relationship between the exceptional circumstances, political power, and transformations of the constitutional order in times of historical crisis, thereby directly engaging with contemporary theoretical debates on the nature of authority and legitimacy. The methodological approach is based on a normative-theoretical analysis of Schmitt's works ("Dictatorship," "Political Theology", "The Concept of the Political") and their comparison with the historical-legal characteristics of the regime established in the Kingdom of the Serbs, Croats and Slovenes on 6th January 1929. Special attention is given to the concepts of the exceptional circumstances, sovereignty, and decision-making. The paper aims to determine to what extent the January 6th regime corresponds to the model of sovereign dictatorship, and to examine any direct influence of Schmitt's thought on its ideologues. The initial hypothesis is that the regime demonstrates significant elements of sovereign dictatorship, particularly in terms of suspending the constitutional order and assuming a constituent function, but nevertheless requires a more nuanced interpretation than a strict typological classification. The paper contributes to the understanding of

Schmitt's theory, as well as the place of the January 6th regime in the history of Yugoslav constitutional law.

***Keywords*:** Schmitt, King Alexander, dictatorship, sovereign, theory, law.

Јован Цонић, [*]
Истраживач приправник,
Иновациони центар Универзитета у Нишу
Наталија Тодоровић, [**]
Истраживач-сарадник,
Иновациони центар Универзитета у Нишу,
Република Србија

UDK: 342.4(497.11)(091)

DOI: 10.5281/zenodo.19635206

УСТАВНА ТРАДИЦИЈА СРБИЈЕ – ИСТОРИЈСКО НАСЛЕЂЕ У СВЕТЛУ НОРМАТИВНИХ ИЗАЗОВА 21. ВЕКА

Рад анализира развој уставности у Србији од њених зачетака до савременог уставног система. Посебна пажња посвећена је Сретењском уставу као првом модерном уставном акту који је поставио темеље владавине права и поделе власти у српском правном поретку. Истражује се еволуција уставности кроз 19. и 20. век, укључујући кључне уставе који су обликовали државност, институционалну структуру и заштиту људских права. Посебан сегмент рада посвећен је анализи Устава Републике Србије, као и примени историјских искустава у савременим уставним решењима. Рад се бави и нормативним изазовима 21. века, укључујући европске интеграције, усклађивање са међународним стандардима и модернизацију институција, са циљем процене континуитета и прилагодљивости уставне традиције Србије. Закључак рада указује на значај историјског наслеђа у обликовању правног идентитета и у решавању савремених изазова, истовремено истичући потребу за балансом између традиције и модерних нормативних захтева.

Кључне речи: уставност, историјско наслеђе, савремено доба.

[*] jovanconic96@gmail.com
[**] natalija.n.bogdanovic@gmail.com

Jovan Conić, LL.M.,
Junior Researcher,
Innovation Center, University of Niš
Natalija Todorović, LL.M.,
Research Associate,
Innovation Center, University of Niš,
Republic of Serbia

The Constitutional Tradition of Serbia: Historical Heritage in light of the 21st Century Normative Challenges

This paper analyzes the development of constitutionalism in Serbia from its beginnings to the contemporary constitutional system. Special attention is given to the *Sretenje* Constitution (Candlemas Constitution, 1835) as the first modern constitutional act that laid the foundations for the rule of law and the separation of powers in the Serbian legal order. The paper examines the evolution of constitutionalism throughout the 19th and the 20th century, including key constitutions that shaped the Serbian statehood, institutional structure, and the protection of human rights. Then, the author focus on the analysis of the Constitution of the Republic of Serbia and the application of historical experience in contemporary constitutional solutions. The paper also addresses the normative challenges of the 21st century, including European integration, harmonization with international standards, and the modernization of institutions, with the aim of assessing the continuity and adaptability of Serbia's constitutional tradition. The conclusion highlights the importance of historical heritage in shaping legal identity and addressing contemporary challenges, while emphasizing the need for a balance between tradition and modern normative requirements.

Keywords: constitutionalism, historical heritage, contemporary era.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

34"20"(048)

МЕЂУНАРОДНА научна конференција Право за ново доба: нормативни изазови у 21. веку (2026 ; Ниш)
Зборник сажетака / Међународна научна конференција Право за ново доба: нормативни изазови у 21. веку, 2026, [Ниш] = Collection of abstracts / International scientific conference Law for the new era: normative challenges in the 21st century ; [организатор конференције, conference organizer Центар за правна и друштвена истраживања ; уредници конференције, editors-in chief Предраг Цветковић, Александар Мојашевић]. - Ниш : Правни факултет Универзитета = Faculty of law, 2026 (Београд : Донат Граф). - 270 стр. ; 24 cm

Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Тираж 100

ISBN 978-86-7148-344-5

1. Цветковић, Предраг Н., 1970-, правник [уредник]
а) Право -- 21в -- Апстракти б) Право -- Реформе -- Апстракти

COBISS.SR-ID 192128521